

Wordingen. Een cyclus van liefde en vertrouwen

Henriette Roland Holst-van der Schalk

bron

Henriette Roland Holst-van der Schalk, *Wordingen. Een cyclus van liefde en vertrouwen*. W.L. & J. Brusse, Rotterdam 1949

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola003word01_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

HENRIETTE ROLAND HOLST-VAN DER SCHALK. GEBOREN 24-XII 1869

Eerste zang
Invocatie

I

O diepe grondtoon van het donkre lied,
blijf vast onwrikbaar staan, begeef mij niet.

O middentoon, bewogen menschendrang,
breek, vox humana, telkens door den zang.

O boventoon van meer dan aardsche glans,
vorm met die beide andre een schoonen krans.

Draag, driegespan van klank, draag voort en voort
't zware, 't menschlijke, het extatisch woord.

II

De jonge generatie ziet ons aan,
en in die blik komt veel benardheid bloot:
zij zijn de erfgenamen van den dood,
die over een beschaving is gegaan

en haar verwoestte. Moeten pionieren
zijn voor vernieuwing, hooger levensvormen,
weten niet hoe, noch welke. Blindlings stormen
ze door den dag, als opgejaagde dieren

voor wilde vlammen vluchten... In hun geest
zijn de oplossingen nog niet gerijpt...
Ik zie hun hand die in een leegte grijpt;
ik zie hun voet, die voor den afgrond vreest.

O zoo ik uit kon spreiden de gezichten
van wat kwam en verging, toch niet geheel
verging, omdat het onverganklijke
in alles werkt - zou dat niet iets verlichten
hun worst'ling zwaar? Zoo 'k achter 't wank'le deel
kon doen verschijnen kracht onwanklijke,
eeuwige, niet iets ontspannen in hun keel?

III

Een wolk glijdt aan, vervormt zich, drijft voorbij:
 zoo rijst een beeld tusschen d' oneind' ge rij
 der beelde' omhoog, die verbeelding zet vrij.
 Ik zie een man, een klimmer van nature,
 hij heeft geklommen ongetelde uren,
 dagen, jaren, eeuwen in angst en pijnen...
 Ik zie d' afgronden onder zijn voet deinen...
 Vandaag zet hij op een bergkam zijn voet
 waarvan de steilte het bloed stollen doet...
 't Is of hij stevent recht af op het niet:
 rechts is geen grond, links is geen grond. Men ziet
 den kam afvallen met loodrechten val
 in d' afgrond, die den man verslinden zal.
 Zoo hij blijft staan, is hij verloren
 en keeren kan hij niet. Hij mòet vooruit.
 Vooruit - waarheen? Bloedruischen vult zijn ooren,
 niets, als hij valt, is er wat zijn val stuit.

Zullen herders vinden diep in het dal
 zijn verpletterde lijf en het begraven?
 Zullen de roofvogels zijn vleesch afknagen,
 zoo hij ligt dáár waar niemand hem ontdekt?
 Sidd'ring op sidd'ring mij doortrekt
 van doodlijke angst: ik voel mij met hem vallen,
 mijn beendren brijzlen in dien val...
 Een stem spreekt zacht: 'hij behoeft niet te vallen,
 niet gruwelijken dood te sterven:
 hij kan, voortgaand, zich houde' in evenwicht,
 mits zijn blik niet tot de afgronden zwerve,
 maar op de toppen zij gericht,
 de hooge blinkende, die naar de sferen
 zich heffen van het bovenaardsche licht.
 Dan zal zijn rhythmische adem triumfeeren
 over duiz'ling, brengen tot rust zijn bloed.
 Eén kans op redding is hem nog gegeven
 in de kracht die door d' eeuwen stuwt zijn voet
 en zijn blik opwaarts heeft geheven.'

IV

Er was altijd ook in donkere uren
 deze dubbele verwachting geweest:
 die van een opgaan naar waar 't levensfeest
 stralende wachtte, brandden vreugdevuren

(hier, ginds, danste in 't bloed alree hun vlam)
 èn die van den groei, door niets op te houden,
 van een bewustzijn, dat al klaarder schouwde
 eigen roeping, gaaf als een gave stam.

Bewustzijn van een roeping, en geloof in
 de kracht, haar te vervullen: nooit teloor
 gingen die beide; uit diep-geploegde voor
 van 't hart kiemd' hun zaad-van-geluk naar boven.

'Eens daagt de dag.' 'Eens zullen w' overwinnen.'
 In ons allen leefde die zekerheid.
 Daarom kon men zoo moedig herbeginnen
 na elk falen, iedren verloren strijd.

Toen kwam de dag, dat deze kindervormen
 van hoop botsten tegen een werkelijkheid
 sterker dan zij. Door wilde najaarsstormen
 werd de vloot der verwachtingen verspreid

herwaarts en derwaarts. De weg naar omlaag
 terug naar die hel, waar z' uit kwam gestegen,
 naar 't levend-doodzijn, gruw'lijkste aller wegen,
 de massa gaat hem. Dieper daalt gestaag

z' in d' oude holen, de maffe spelonken
 der ellende, waar huisde 't voorgeslacht.
 In haar hart zijn de schitterblijje vonken
 gedooft; het is, als heeft zij nooit verwacht.

Het koninklijk opengaand bewustzijn
 van kracht, 't geloof, hoe zij in schoonheid weefde

haar levenswebbe en die trots beleefde
als eenheid, - ze zijn dood. Een doffe pijn

knaagt dag en nacht. En als een schelle hoorn
snerpt feller pijn dan die om nederlaag,
onmacht, ellendig-zijn in vlaag-op-vlaag
daar doorheen; deze: dat w' elkaar verloren,

dat we zóó ver wegdoolden van elkaar,
ons wende' elkaar te verachten, te haten:
- dat is de pijn, die heeft in de gelaten
gegroeft de bitterste trek, van die daar

verschenen. En goddank dat het zoo is,
goddank, dat men nooit kan geheel verdringen
die pijn, maar dat zijn scherpe vlijmingen
manen aan trouwbreek, schuld, diepste gemis.

Alles zinkt weg in een groote omnachting,
alles verstart in doodlijke verstijving;
wat miljoenen deed siddren van verwachting,
verging in redelooze zelf-ontlijving.

O niet dat opnieuw achter sterke muren
der aarde meesters zich hebben opgesteld,
niet dat ze met listen, bedrog, geweld
trachten te rekken d' armzalige uren

der heerschappij; niet dat de besten vielen,
d' anderen worden achteruitgejaagd,
niet dat beestmensen, van waanzin doorvlaagd,
de lijven martlen, en erger: de zielen

verscheuren; - niet, dat dappren ook en trouwen
in wanhoop sterven, omdat het verschiet
van broederschap wegzonk; niet dat wij rouwen:
dit alles is het vreeselijkste niet,

maakt niet den klaarsten dag tot een gewelf;
niet dit doet velen kreunen: 'ware ik nooit geboren' -
niet dat socialisme een slag heeft verloren,
maar dat het verloor 't geloof aan zichzelf,

zichzelf verloochende, zichzelf verried;
ziet: dit maakt velen nu zoo diep vertwijfeld
- ook van hen, die nimmer hadden gewEIFeld, - dat
z' als dood zijn. - Kan in dezen het lied

nieuw leven wekken? Kan de oude zanger
nog met de kracht der verbeelding doordringen
dagen die waren, hun 't geheim ontwringen
hoe zij, schijnbaar sterke en gezonde, zwanger

gingen van het vreeselijke vandaag,
baarden d' afzichtelijke misgeboorten,
die schreeuwend binnentrekken alle poorten
des levens?... Hoort: beklemd vraag na vraag

stijgt naar de keel. Zal dit geslacht herbouwen
duistre angsten tot helder inzicht en
leeren onvervaard in d' afgronden schouwen,
in het duistere dat gij zijt, ik ben,

ontdekkend hier en daar een kiem, o, klein,
een zaadje, onzichtbaar haast, maar levenskrachtig,
van 't goede? Zal de zanger zalig zijn,
dalend in die hel, van een hemel drachtig, -

zingend te midden der vernederingen
opgang die was, schoonheid die blijft gegriift
in levens aanschijn, met getrouwe stift,
de lentebeelden en het zoete zingen

der vreugde in het bloed, o, dat vooral;
beelden haar blond, gespierd, jonkvrouwlijk wezen,

zoals het door den strijd in hen ontstond,
en van haar lichte kleed de zuivre val.
Zal de zanger haar blijheid kunnen lezen,
zien met haar oogen, spreken met haar mond?

V

De diepe stem van mijn gemoed
zinge zich nog eenmaal uit,
maar zonder die beeldenstoet
in strak-eenzelvig geluid.

Laat zij nog eenmaal getuigen
hoe een menschenhart zocht en streed,
wars van elk overbuigen
in beklag naar eigen leed.

VI

De zon doorschreed haar baan;
de dag is bijna gedaan,
haar netten werpt uit de nacht:
de tocht is weldra volbracht.

Ik spon en spon mij een kleed;
dag aan dag spon ik daaraan,
alle dagen van mijn bestaan;
nu is het zoo goed als gereed.

In het bonte kleed-van-mijn-leven
werd elke gedachte verweven,
elke ontroering opgolvend in mij,
maakte 't iets meer donker of blij.

Elke willing, die ik uitzond,
elk woord, dat ontvloog mijn mond,
en die ik beging, iedre daad,
zij werden in 't kleed een draad.

Vast, onherroepelijk staat
het patroon van mijn leven geteekend,
op het sluitfiguur na voltooid.
Geen hand die het nog vermooit.
- Hoe vaak heb ik mij misrekend
of koos een verkeerde draad. -

Het laatste, het sluitfiguur.
Hand, kunt ge daarvan nog maken
een beeld van verlossend ontslaken,
een vrij en schoon avontuur?

Hart, maak u bereid tot de laatste wake.
Rakel op, hand, voor het laatst het vuur.

Tweede zang
Cosmische wording

I

Vreugde: deze.
Het eigen diepste
met het allerdiepste
één.

Onaanrandbaar, onaantastbaar,
oneindig veilig
tusschen stormen van gewezen,
dit weten: God leeft,
dus is leven heilig.

De mensch verzon om die vreugd te verciere
veel schoone wijzen: de menschheid streeft
haar te doorproeven op duizend manieren.
Daartoe behoeft hij de eeuwigheid
en de hulp van allen...

Zanger, doe een straal van haar vallen
in den donkren tijd.

II

Aan der tijden begin
fonkelt
blauw kleinoed van 't heelal,
roode kelk die karbonkelt.

Krachten spelen, meten spelend den tijd.
Krachten werken, werkend verglijde' in
elkaar: geen grens die ze scheidt.
Krachten, zich òmzettend, bouwen
spelend 't heelal,
maken voor 't geestlijk schouwen
het werkelijk
in maat en getal
die bloeien onsterflijk.

Kracht leeft, waarin woont
drang-tot-ordening.
Ord'nende wil: waar die troont,
chaos wijkt uit ding naast ding:
tesamen vormen allen een ring.

III

In het leege universum
werken Gods ordeningen;
onvermurbre wetmatigheid
werkt, huiveringwekkend grootsch.

Gloeiende gassen
verdichten al went'lend zich;
duizend maal duizend jaren
wentlen ze - wentlen,
zoolang tot ten leste
vaste kern zich vormt.

Duizend maal duizend jaren,
millioenen eeuwen,
- hoe meet den tijdsduur
van kosmisch gebeuren
't menschen-verstand? -
duurt de geboorte
van een nieuwe zon,
een nieuwe fakkel
in Gods hand geheven
om te werpen zijn straling
door het donker heelal.

Zonnestelsels bloeien
millioenen jaren,
zaaien zich uit
in het zonloos diep.
D' allerverste zônen
bevolken met bloeiende kindren
uw ongenaakbare diepten,
ontzaglijk heelal.

Allen houden z' elkander
in evenwicht;
allen gehoorzamen

z' aan een stem binnen-in,
die spreekt 'wees saamhoorig.'

Als maat en getal
verschijnen Gods werken,
vormen samen het Zijn
in duur en ruimte,
bevolken de eeuwigheid.

IV

Krachten bouwen, atomen gorden
zich aan tot den rondedans;
dansen, onzichtbaar voor ons,
allerkleinste deelen.

En zoo, als zij, in eenzelfde orde,
dansen de sterren,
gevormden uit neveldons,
vuurge juweelen.

De groote zonnen, de laaiende vuren
van warmte en lichtkracht,
onmetelijke voorraadschuren
tegen dreiging van ijs en nacht,

aan de verste eeuwige transen:
zij dansen.

V

Geheimzinnig verscholen in de vliezen
 van elken aanvang in eenling en soort,
 leeft het beginsel dat is ordening;
 vormende kracht, moeder van 't gevormde,
 vader van 't wordende heeal.

Tegenover gestaag dreigenden neergang,
 makend gelijk het eenmaal ongelijke,
 herleidend de spanningen in 't gebeuren
 tot koude, doode, spanninglooze rust, -

treedt op een drang, een wil, een oervermogen,
 bestendig strevend 't zijnde te verhoogen,
 trouwe knecht Godes in 't verborgen werkend,
 groote tovenaer, die nimmer rust.

Kosmisch prototype dit van elke dubbele
 tegen elkaar indruischende beweging:
 van neiging tot vervlakking en ontaarding,
 en wil tot rusteloos streven omhoog.

Dit zijn de beide polen van den strijd,
 gespannen boven d' afgrond van het worden.
 Vindt hij een einde ooit in verhoogde orde
 of zal hij duren tot in eeuwigheid?

VI

D'eerste nietige wezens, waar het leven
 zijn eerste droomen in droomt, nog verdoken,
 komen telkens hooger, uitgebroken
 in 't rijpend rijk der levenden, zij beven, -

d' eerste armzalige droom, maar o hoe sterk,
 hoe vol mooglijkheden, die laatre' ontzonken,
 is die droom waar g' uw eerste sterrevonken
 in zaaidet, Geest, welk een wonderwerk.

En zóó als in wezens onzichtbaar klein,
 in der cellen onderste leefgeslacht,
 optrad eensklaps een soevereine macht
 tot ordning, zóó in hoogre een, die 't verloren
 gegane deel doet worden nieuw geboren
 uit and're cellen. Hoe maakt peinze' ons klein
 aan 't wonder, dat in de zeester geschiedt
 en in andere wezens. Opgetogen
 zien w' in hen onverzwakt zich scheppingsdrang
 manifesteren. Bewondrende oogen
 turen, ooren beluistren scheppingszang.

Ja: er zijn krachten van regeneratie,
 van opbouw, vernieuwing, herstel.
 Het leven kon niet in zijn elevatie
 voortschrijden als deze niet in de oergronden
 van het zijn waren aanwezig geweest,
 't Zou niet geworden zijn oneindig feest
 God ter eere, had God hen niet gezonden
 omhoog, met elke borrh'ing van Zijn wel.

VII

De krachten van verlaging overwinnen:
het leven ebt terug. Hoe diep en ver,
dat weet geen mensch, ook niet die zich bezinnen
het diepst, noch de anderen die beginnen
het na te speuren in een bloem, een ster.

Maar wel onthullen z' ons van 't wonderbare
geheim een stipje. Eeuwige runen schrijft
een Meesterhand in sterren en atomen;
eeuwge verhoudingen schijnen de droomen
van 't Hoogste Wezen, bepalen het zware
gesteent', de lichte sneeuwvlok.

Zoo beklijft

't bestendige in den verganklijken duur
der dingen, werkt iets langs verborgen wegen
drang der materie tot verlaging tegen,
en rakelt telkens óp het heilig vuur.

Nooit ebt zoo ver terug de levenszee,
of de vloed draagt haar weer op zijne schoudren
omhoog. Leven zal nooit veroudren:
God deint in iedre deining mee.

VIII

Er is iets ontwaakt
in de bundels krachten,
die door d' eeuwen volbrachten
mechanisch hun taak.
O niets van 't gevoel,
niets van de gedachte:
blinde stroomen
doorbruisen 't heelal.
Tusschen d' eeuwige energieën,
overgaand in elkander,
van af d' aanvang der tijden
tot hun kracht is verbruikt,
wordt een nieuwe wakker,
ontwaakt met een stoot
ergens op d' onafzienbare akker
Begeerte, levens morgenrood.

IX

Er kwam een neiging,
er groeide een streven
tot krachten te ordnen:
ziet, zóó begon leven.

Uit de stijve bloemtros
wikkelt uw kelk zich los,
Leven, en nog een en nog een:
de tros bloeit uiteen,
strooit zijn bloesems in 't rond,
als klanken een zingende mond.

X

Begeerte ontwaakte
uit haar slaap in 't zijn:
vreugde ving aan en pijn,
waar zij zich ontslaakte.

D' eene, kelk van licht,
spel van feestlijke kleuren,
met daaronder het treuren
van een rouwgezicht.
D' andre, donker groeisel
van gitzwart en violet,
schoon violenbed,
in 't hart innig lichtbloeisel.
Als twee vlammen, die beven,
liepen deze over de aard:
in hen heeft trillend leven
't eerst geopenbaard
dat wat méér dan kracht is,
over krachten macht is,
niet, als zij, overgaat
van eenen in anderen staat.

XI

Dubbele wet
 beheerscht den kosmos,
 beheerscht het zijn
 der nietigste cellen,
 der fijnste organismen,
 der onmeetlijke zonnen;
 beheerscht het zijn
 van planten en dieren,
 van eenlinge' en volken
 van menselijke wrochtsels
 als leeren en stelsels,
 van groote culturen.

Evolutie - ontwikkeling
 van wat lag gewikkeld
 in vliezen stijf:
 begrip dat werd sleutel
 van ons wereldbeeld;
 wij kunnen het niet
 ontsluiten, beschouwen,
 dan met zijn hulp.
 Alles wat werd
 lag besloten in
 een onzichtbaar begin.
 O scheppingsdrang,
 morgenlied, zonnezang.

Op een dag, haast onmerkbaar, begint
 een andere wet te werken:
 als loof vergeelt aan linden en berken
 ebt levenkracht weg uit een ding.
 Wij noemen het inwikkeling.
 Vlerken gevouwen, oogen geloken,
 levensbeginsel ineengedoken,
 in slaap gesust levensdrang:
 avondzang, nachtgezang.

XII

Is er in de materie een bewegen
van een beginpunt naar een eindpunt toe?
De wetenschap zoekt eeuwig naar het hoe,
z' omzwerft een kernwoord, dat eeuwig verzwegen
in duister blijft. Somm' gen zeggen: de rust
zal wederkeeren, die leven verstoorde.
And'ren denke' anders en dit zijn hun woorden:
'nooit wordt de vlam-des-levens uitgebluscht,
leven had geen begin en vindt geen einde.'

Ik peins over die woerde': einde... begin,
en wat daartusschen zich als vorm omlijnde,
en peinzend verlies ik mij in hun zin.

Alle enkele dingen zijn de kindren
van het Alwezen, d' Algeest en Alkracht:
één schoot heeft al het zijnde voortgebracht
en hare scheppingskracht kent geen vermindren.

Ook wij ontstegen aan dien Eeuwgen Schoot
en zullen daartoe wederkeeren.
Verenk'ling heerscht in levens bonte sferen,
met het Alzijn vereent ons de dood.

Derde zang
Menschheidswording

I

Ik tast in geheimen verloren,
wil tot mijzelf inkeeren;
pogen daar echo's te hooren
uit oneindige sferen.

Luister, luister nog even:
fluisterzacht zingt, heel ver,
misschien op een andere ster,
voorspel tot leven...

II

Stil... in de wording
die de tijden vult,
wordt verhuld-onthuld
nieuwe ontgording,

komt nieuwe diersoort
op tusschen d' andere dieren,
heeft alléén van hen allen
opwaartschen gang,
alléén van hen lacht
en weent het om pijn en plezieren,
rangschikt getallen,
vindt voor dingen een naam.

Opgedreven
uit 's kosmos diepte de mensch.
Hij staat en gaat
met het alzijn verweven,
in stroomende golven van cosmisch leven
gebaad.
Deel der natuur is de mensch; van geen
der wetten, die werken in 't Al, ontheven,
alle stroomen zij door hem heen.
Maar zij krijgen in hem een ander gezicht,
vol vrijheidsgeflonker,
of een kind treedt uit donker
in 't zonnelicht.

III

Er groeit
in de algemeene
orde een orde;
in de symfonieën
die den kosmos doorbruisen
klinkt nieuw een register door:
uw lachen-weenen is het, Vox Humana,
de bewogen stem van den mensch.

Schepsel uit Gods hand,
zuiver geschapen
en toch, speelbal van driften,
geneigd tot kwaad.

Oermengeling van natuur en geest,
strijder tegen oerkrachtige zinnen,
door hun roep gelokt, door hun roep misleid,
...neen, niet altijd -
van gang hoe trotsch, maar vol hopen van binnen,
vol schuldgevoel bij der hartstochten feest,
dat argeloos vieren de dieren
en onbevangen, -
in zijn diepten verteerd van verlangen
aan Gods hart te worden gevlijd.

IV

Werelden, onzichtbaar klein,
 oneindig groot, allen ontstegen
 aan eeuwig-bor'lende wel.
 Maatvol bewegen,
 verhoudingen van krachten
 in een eeuwig wisselspel.

Ondermenschelijk tastgevoel
 wordt veredeld, verfijnd,
 àl preciezer omlijnd,
 stelt bewust zich een doel.

In het menschworden
 maakt de hand zich sterk,
 dient de geest door zijn werk,
 scheidt uit wanorde orde.

Nu breekt het menselijke door,
 nu begint op aarde de groei van den geest,
 vlam in vlammenzee, feest in een feest,
 cirklende meeuwen.

Moederlijkheid, zuivere roze,
 ontluikt, beschermt het hulpeloze
 tegen de vuist van het kwaad.
 Liefde wordt in paringsdrift wakker.
 O, onafzienbare akker,
 onuitputtelijk zaad...

In de paringsdrift
 die raast door het bloed
 is geen element van binding,
 niets wat de heilige bronnen voedt,
 niets dan Maya's wilde verblinding
 en haar dansende beeldenstoet.

Ik zie ze dansen,
ik hoor ze schreeuwen...
O, verrukking, o teistring:
d' eeuwen stooten neer in de eeuwen
en niets doorbreekt den vlammen ring.

Niets? Gij zalige ingewijden
van die grootsche eeuw,
toen ver van der dansers geschreeuw
en 't bacchantisch razen
borrelde omhoog heilge wel
van 't mysterie-spel.
De moeders verschijne' aan den einder der tijden,
in verten verwazen
de schreeuwende stoeten;
heilige liedren begroeten
de moeders: een teedere lach
verheldert den dag.

V

Eens zag een man
 van den oertijd, een wilde,
 hoe een vrouw nam haar kindje
 en diens dorst stilde;
 zacht licht ontlook in haar oog,
 toen zij over het wezentje boog,
 over haar beenig gezicht
 gleed morgenlicht.
 Toen het gedronken had,
 legde zij 't neer
 en suste 't in slaap.-

Het meer

streek zijn rimpels glad.
 Schemering steeg
 aan den rand van het dal,
 wirwar van stemmen zweeg,
 allengs verstomde in het bosch
 avondlijk vogel-geschal.

In den man raakte iets los,
 dat hij nooit had vermoed
 in hem te zijn;
 geen drift van het bloed,
 geen begeertepijn;
 zijn hart werd zachtblauw
 en een nieuwe drang
 zocht een weg naar buiten,
 liet zich niet stuiten:
 hij keek naar de vrouw
 en streelde haar wang,
 toen nam hij haar hand
 en streelde die zacht;
 daar aan den rand
 van het meer en de wei,
 van den dag en den nacht
 kwam een engel voorbij...

VI

Eens in de schemer
 van verre oertijden
 zien een man en een vrouw
 die lijfsdrift bijeenbracht
 elkaar in d' oogen en
 ontdekken in elkander
 den mensch-kameraad.
 Misschien zag de man
 in de oogen der vrouw
 die van 't kind dat hij liefhad,
 hun beider kind.
 Hij kuste haar
 bronskleurige wang
 met nieuwe teerheid
 als nooit voordien,
 en heel zijn wezen
 werd een zonnige lach.

Misschien hoorde de vrouw
 in dien lach van den man,
 den lach van het kind
 dat speelde aan haar voeten
 in 't goudgele zand.
 Diep heel diep in haar
 ging geluksbloem open:
 zij kuste het kind,
 keek naar den vader,
 kwam naast hem staan,
 streelde zacht zijn kroeshaar,
 zijn nek, zijn lenden;
 vreugd die zij niet kende
 woei in 't ruischen der kruinen aan.
 Door milde vervoering
 heerlijk bevlogen,
 zagen, in elkanders oogen,
 ze zalige ontroering
 en spraken niet.

Langzaam breekt schoonheid zich baan,
die enkel mensen ten volle verstaan:
'jij van mij, ik van jou, van elkaar
in goede dagen en kwade,
en ook in de kwade is genade,
zoolang wij zijn voor elkaar.'

Vader, moeder en kind:
drie-eenheid, die gouddraad verbindt
van liefde... Is het hoogste dit?
Of vliegt pijl van 't menselijk streven
weer uit naar een hoger wit? -
Oneindig rijk zijt ge, leven.

VII

Toen moederlijkheid het eerst heeft vertoond
 haar mild-bewogen gezicht,
 doordrong zulk een glans het binnenlicht,
 als leven nog nooit had bewoond.
 Wreedheid en ruwheid roken
 tegenkracht niet te weerstaan;
 duizend kleine bloemen ontloken
 onder de voeten in 't gaan.

Moederlijkheid strijdt.
 'Mijn kind zal niet lijden wat ik lijd.
 Mijn kind zal leve' in een wereld die is
 niet zoo vol wreedheid en droefenis.
 Zoo lang ik leef kan ik niet rusten;
 strijden moet ik voor mijn kind.'
 Geritsel begint in 't onbewuste:
 'en d' andren?' ... Luwer dan luw waait een wind,
 wijder dan wijd
 omvat leven uw ring,
 moederlijkheid.

Moederlijkheid lacht...
 In sterlooze aarde-nacht
 is zilver een ster verschenen,
 nog eene en nog eene:
 violenpracht
 van zorgende handen
 bloeit in kinderlanden,
 stilt de schreiende klacht.
 Moederlijkheid lacht.

VIII

In morgenschemer van het menscheijk bestaan
 verrezen d' eerste geesteshelden,
 die zagen alle dingen als vragen aan
 en Algebeuren zagen
 als de vraag der vragen.
 Hoe was alles zoo geworden
 buiten hen zelve' en in hen zelf?
 Wie had de blinkende lichten ontstoken
 aan het hemelgewelf?
 Wie regelde hun dans
 schreef hun vóór hun banen
 en hun kadans?
 Wie deed de maan zwellen en tanen,
 verschijnen en verdwijnen aan den trans?
 Wie mende de vurige zonnepaarden
 langs langer, dan weer korter baan,
 wie trok de zon omlaag onder de aarde
 en sprak tot haar 'nu moogt ge weer opstaan?'
 Wie deed groeien het veelsoortig gewas,
 en de dieren, de rappe slimme sterken,
 en hem zelf, die in veel hun mindre was,
 een hulp'loos wicht, als zijn moeder hem baarde;
 anders het dierjong, dat kon staan en gaan,
 amper geworpen?
 Waar kwam de mensch vandaan?
 En waar het vuur, 's menschen machtigste vriend,
 beschermer, o zijn vijand ook, wiens beet
 drong tot de botten. En wie roept de wind,
 hij komt en gaat, soms streelt hij als een zucht
 zoo luw, soms vaart hij aan met wild gerucht,
 als rijden booze geesten door de lucht,
 smijt de reuzen van het woud door elkaar
 en raast voorbij. Niemand die hem ooit zag
 en toch: hij is; geweldig, ontembaar.
 Wie roept, wie heeft over den wind gezag?
 En wie over het water? Vaardiger
 is 't, dan alle andere levende dingen;

't weet onmerkbaar door alles heen te dringen
 in zijn gesmijdigheid, zachtardiger
 lijkt het dan vuur en wind, kinderen spelen
 ermee, als met een zoet gehoorzaam beest.
 Maar ook in 't water loert een booze geest,
 als die ontwaakt loeien tienduizend kelen
 uit zijn diepten omhoog: met helsch geschater
 stort het zich op den mensch, dat valsche water.
 'Vlucht, vlucht'... Maar sneller dan de snelste voeten
 raast de stroom voort en achterhaalt de stoeten,
 de hijgende, sleurt ze omhoog, omlaag
 als strootjes. Van duizend angsten gestaag
 besprongen, bekneld tusschen duizend nooden,
 rusteloos opgejaagd door duizend dooden,
 leeft de mensch in d' oerschemering,
 een leven van strijd voor zelfhandhaving,
 en handhaaft zich. Zwak en klein temidden
 van dieren, o veel sterker dan hij,
 van natuurkrachten die zich niet verbidden
 noch temmen laten, draagt een lang getij
 hem langzaam opwaarts.

Andren gaan voorbij,
 diersoorten sterven weg. Hij blijft, zwermt uit
 over de vervaarlijke continenten;
 in 't groene laagland slaat hij óp zijn tenten,
 in duister oerwoud vervolgt hij zijn buit.
 Boven d'aarde ontstaat een zwakke schijn,
 die daar niet hing in d' eerste schemeringen;
 noodzaaklijkheid stuwt met heilzame pijn
 hem voorwaarts langs deze dubbele baan:
kunnen, is vormen; *kennen*, is verstaan.

In het onmetelijke Al
 bouwt hij op deze kleine bal
 zijn wereld, trekt een lichtend spoor
 door 't vragenduister, 't matelooze donker.

Wat flonkert daar? Waarheids eerste geflonker
verlicht de nachtelijke tuin der tijden:
't fonkelend spel begint: de denker kleedt
in duizend vormen hen die weer verglijden,
die wezens, waar hij iets en niets van weet:
zon en maan, vaste sterren en planeten,
staartsterren, rijtend met vlammeende beten
de lucht uiteen, slaande vurige scheuren
door haar en dan in 't ongeziene wijkend.
De mensch denkt na over 't natuurgebeuren,
ziet in elk ding zijn beeld, op hem gelijkend,
bezielt als hij.

En nu begint stil-aan
door hem scheppingsdrang te rumoeren,
hooge driften komen zijn bloed vervoeren
en zinrijke mythen ontstaan.
Het heilige mysterie wordt verbeeld
in riten en dansen, met sierlijke gebaren;
en in dierbeeltenissen, die boosaardig staren,
het magisch willen gepenseeld.
Op de wanden der lichtdonkere grotten
grifte zijn hand de kontoeren in
der sterken, wier ontzaggelijke botten
verbleekten in 't oerbegin.
De mensch ontgroeit aan zijn dierlijke maat,
van hem wijkt de angst der alleenheid,
nu hij eenheid, Al-Eenheid,
in hooge verrukkingen ondergaat.

IX

Een koninklijke macht is opgedoken,
tot den chaos heeft zij het woord gesproken:
'terug'. Een zeer schoon wezen is ontloken,
dat lag, knop, in de vliezen van het zijn;

een heerlijk schepsel treedt in 't licht.
Tegen den draak van het chaotisch leven
rijdt Michaël, 't zwaard in de vuist geheven,
de morgenzon gelijk is zijn gezicht

en blank zijn rusting als de middagzonne.
Soms overwint hij, wordt soms overwonnen,
maar geeft niet op.

 O pure heerlijkheid,
het is de Geest, die voor Gods doelen strijdt.

Vierde zang
Oude Culturen

I

De mensch, hij verloor van het dier
den stap, die schrijdt langs levens werven
even gracielijk als fier;
de onbevangen levensvreugd
verloor hij, het instinkt van eenzaam sterven
van het dier, de onbewuste deugd.
Hij zoekt en tast, immers hem heugt
in de oergronden van zijn wezen
iets van zóó te zijn. Nooit hervindt
den weg terug hij; zie: er is verrezen
tusschen hem en de diermakkers een wand:
verder moet hij, naar 't onbekende land, -
waar ligt het? En hoe zal ooit het bereiken
van natuur en geest het tweeslachtig kind?
Diep in zichzelf, met de boor der gedachten
boort de mensch. In hem is onleschbaar smachten
naar eeuwgen vrede en daartoe in te gaan.
Maar óók is in hem het bewogen spel
van de oerdriften uit d' ondere rijken.

Rondom hem rijzen heilige verboden.
De Taboes spreken: dít mag niet, dàt wel.
En hij gehoorzaamt. De oorsprong der goden
ligt in den angst. Hij oefent zich in tucht,
uit angst voor de onheilige daemonen,
die razen, kokend, door zijn bloed, hij ducht,
als zijne vad'ren hunner oogen fonklen.
Hij vreest in hem zelve den sterken drang,
die leidt, gevolgd, omlaag op levens kronklen.
Voor wat woelt in zijn leden is hij bang,
banger dan voor rondom het wilde
toomlooze grommen der natuur.
Hij rilt, zooals d' oervadren rilden.

Maar dan krijgt genade haar uur,
en hij schept een geslacht van lichte goden,
gelouterd in het hemelsch vuur.

Hoeders van nieuw recht, menselijker zede
 zijn zij; tot hun glanzenden wacht
 stijgen omhoog offerande en gebeden. -
 Stijgt ook omhoog de onderdrukte klacht.
 Want ja: het recht regeert, er wordt gekozen
 wie leiders der gemeenschap zullen zijn:
 vrij zijn de burgers. Maar de rechtelooze
 scharen, als vee verkocht, gekocht,
 buitgemaakt in den krijg, verdubbeld bij den wijn?

In de sombre levensravijnen,
 waarin hij zich tastend hervond
 met zijn lotgenooten in pijn en
 vened'ring, minder geteld dan een hond,
 spint de slaaf aan d' eentonige draad
 van zijn ellendig leven,
 door den meester voortgedreven
 tot de adem hem vergaat
 en hij het licht ziet vergrijzen
 en volgt den laatsten Gebieder -
 de eenige, die een ieder
 verlost, op de laatste reize.
 Rustig volgt hij en gelaten -
 o, sterven valt niet zwaar
 hem dien werd enkel in hortende maten
 's levens muziek openbaar.
 Meesters waren doorgaans hard,
 elke dag sloeg een nieuwe wonde:
 waar en bij wien heeft zijn sidderend hart
 erbarmen gevonden?

Zwaar was het lot van den slaaf
 en zwaar dat van de vrouw;
 onder alle hemelstreken
 goede meester een witte raaf.
 En zij? Als haar bloesem vergaat,
 wordt zij verworpen - versmaad.

Hoe zeldzaam verkwikt haar de dauw
tot in middag, van teerheid en trouw.

O wereld der Pharaonen,
die zetelen, goden gelijk,
op elpenbeenen tronen,
en omlaag, in duistere zōnen,
wroeten de slaven in 't slijk.
De pyramiden verrijzen.
In der steenen verhoudingen lééft
heilig geheim, dat de wijze
orde der priesteren heeft
gehoed sedert vele eeuwen.
Maar in het stof, zweetend, naakt,
kreunen de slaven en schreeuwen
als des opzichters zweep hen raakt.
Minder dan geldt het dier,
met de goden vermaagschapt, het blinkende,
geldt de slaaf, van onreinheid stinkende,
minder dan iets geldt hij hier;
hij zal de seinen niet hooren
aan de overzij van den dood:
zonder ziel werd hij geboren
in waan van hoovaardgen despoot.
O arme overweldigde broeder,
zij grendlen voor u elk verschiet:
met u van één Menschheid-moeder
het kind zijn, dat dulden zij niet.

Harde geweldenarij,
eindeloze misbruiking
van den mensch door zijn medemensch.
De eeuwen stroomen voorbij,
als in 't hart volgt de wensch den wensch,
en komt nog geen knop tot ontluiking
van vermurwing, barmhartigheid? -
Wanneer komt een andere tijd?

Zal de mensch, in zijn driften gekooid,
nooit vrij worden? Zal hij nooit
ontdekken 't Godskind binnen in?

Toen de tijden waren vervuld,
gingen al die barbaarsche rijken onder,
verpuinden hun culturen. Daar, waar zilv'ren transen
gefonkeld hadden, danst weer 't gele zand,
woestijnzand, zijne warrelende dansen,
of het donkre oerwoud verslond
en herschiep tot zijn eigen wezen
het schitterkleed van menschelijk verstand.
Als het spoor van voetstappen in den nacht,
vergaat, die is warreling van sneeuwvlokken,
zóó vergaan in de warreling der tijden
menschlijke werke'. Enkel heugnis van lijden
blijft, ondergaan in deemoed of met wrok en
in flauwe echo van altijd-eendre klacht.

II

Afgodendienst
 heerscht alom op aarde;
 dienst van maaksels, wreed-ontuchtige,
 fantazieën verdorvne,
 projekteeringen van dierlijken lust,
 fantastisch, schrikbarend groot,
 heerscht in de bakermatten der beschaving:
 in Babylon en Niniveh,
 in het land dat doorstroomt de Nijl,
 in werelddeelen die verzwolg een zondvloed,
 achter oneindige wat'ren,
 in geheimzinnige rijken,
 op hoogvlakte' ontoegankelijk gesticht.
 Dienst van natuurgoden, allengs
 hun ongevormd kindergezicht verandrend,
 maar vered'lend - verzachtend niet.
 Stangoden ook, hoekige baksels
 van geest die uitsluit al het andre,
 van menschlijke hoovaardigheid,
 van menschlijke vijandigheid
 jegens dat andere, het vreemde,
 wantrouwend, liefdeloos, wraakzuchtig, fel.
 Duizenden jaren heerschten zij
 aan d' oevers van Tigris en Eufraat:
 heerschten al-omme waar een stam
 handhaafde tegen andre stammen
 hardnekkig strijdend, zijn bestaan,
 Vaak scheen het of ge zegevieren zoudt,
 wulpsch-bloeddorstige goden,
 verweeklijkt of verdierd,
 maar niet gij hebt gezegevierd,
 niet gij hebt in 't hart de geboden
 geschreven, waar menschheid van leeft.
 En niet gij die uw namen schreeft
 en griftet uwe zegepralen
 in tafelen van marmarsteen,
 om door de eeuwen te verhalen

uw glorie, gij veroveraars,
heerschers over volken krijgshaftig,
bouwers van ommuurde steden,
heer-volken van het verleden,
steeds van bloedige daden drachtig, -
niet gij hebt de hoop der wereld gedragen,
uw schoot heeft den heiland niet gebaard,
uw trotsche paleizen en tempels lagen
bedolven eeuwen onder 't zand. Ge waart
in d' eeuwenlangen slaap verzonken,
die soms de volken overmant;
g' ontwaakt: anderen stalen uw land,
uw oogen zijn van slaap nog dronken.

Geen van u allen, gij trotschen:
een volk gering onder de volken,
misprezen, veracht,
zou baren, als bron welt uit rotsen,
't heil, waar menschheid naar had gesmacht.

III***Lao-Tsu***

Wij weten zoo weinig van hem.
De overlevering
beeldt hem af: een oud man, wijs,
lang zijn baard, wit als ijs,
en karig van woord.

Op een dag zag men hem den berg beklimmen
achter het dorp. Aan de westerkimmen
verdween hij.
Nooit heeft iemand meer van hem gehoord.

*IV**Uit: Tao Tê Ching*

Wanneer Tao kan worden
 afgebeeld in woorden,
 is zij de eeuwige Tao niet.
 In géén naam uit-gesproken
 is haar bloem ooit ontloken,
 noch in iets wat men ziet.
 Naamdragend is zij
 moeder aller dingen
 maar namen-loos
 wat voorafging aan
 hemel en aarde altoos.

Er is Iets, chaotisch en toch volmaakt
 dat bestond vóór Hemel en Aarde.
 O, hoe stil en vormeloos is dit Iets, alleenstaande
 zonder verand'ren,
 reikend overal heen zonder te worden geschaad.

Wil ik trachten het te beschrijven,
 dan noem ik het groot.
 Groot zijnde, gaat het voorbij.
 Voorbijgaand, wijkt het naar verten.
 Naar verten geweken, keert het terug.

Zoodra Tao orde schept, krijgt zij een naam;
 Wanneer zij een naam draagt,
 kunnen menschen daarin rusten.
 Wetend hoe in haar te rusten,
 zijn zij beveiligd tegen kwaad.

Allen zullen bij hem neerstrijken,
 die de machtige vorm van Tao bezit.
 Zij zullen komen en geen schade lijden,
 maar stilte vinden, vrede en rust

V

Ordnende kracht stijgt in het Universum
langzaam omhoog, kracht die elementen
tot harmonie brengt, in hen legt
eenheid van verband en streven.
Geleid'lijk wint op chaos orde,
onderling hulpbetoon op fel getwist.

Uit diepten van het Universum
stijgt de kracht op, die zal ten leste maken
het Zijn één groote harmonie.

Alle oogenblikken, dag en nacht,
werkt Tao in het Universum:
zalig, wie haar ziet, hoort, voelt werken,
zich wiegen laat op haar muziek.

VI *Hindoïsme*

Beeld van eene universeele orde
 en aardse harmonie die uit den kosmos stamt,
 dookt ge voor vele eeuwen op
 in China, India, Perzia,
 hebt aan riten eerst verbonden
 wil tot ethische zuivering,
 idee van Eeuwig Goed, van Eeuwig Recht, -
 hebt hoge wallen van ikdrift geslecht
 en achter hen 't godlijke Zijn gevonden...

O schoonheid en kracht
 der gedachte van India:
 besef van werkelijkheid onstoffijk,
 waar al het zijnde in baadt;
 van de eenheid aller wezens in God.
 Gedachte, rustgevend, die zingt
 door de wijsheid en schoonheid van het Oosten.
 In harten van talloze menschen hebt gij gebreideld
 door d' eeuwen wilde begeerlijkheid
 en de aanslagen van dierlijke drift verijdeld.

Eeuwig-onbewogen schouwen
 dat verdiept in den Algeest zich:
 o, wij eerbiedigen u.
 Maar wat is uw vrucht voor de tijden,
 voor het vloedend en ebbend, het krimpend
 en uitzettend menschenhart?

Zoo, als overmachtige strooming
 van de stranden den zwemmer wegtrekt
 van het menschenbewegen naar
 wateren oneindig, wegtrekt
 daarhenen waar hij zalig
 in de vloed onderduikt, -
 zoo trekt de Idee van den Algeest
 den geest van millioenen menschen
 wèg van de stranden der wereld,

dáárheen waar zij zalig onderduiken
 in zijn peillooze waten,
 inademen zuivre wijsheid,
 zich zonnen in godlijke zon.
 Wijsheid zeer hooge zaamlen
 ingewijden in Gods geheimen,
 de stof ligt bleek aan hun voeten,
 de tijd zonk onder hen weg
 als maan wegzinkt aan den hemel.
 In Alvader zijn zij geborgen,
 in den Alshoot neergevlid.

‘En de wereld, wat van haar?’

De wereld, zij lieten haar
 over, mijn kind, aan zichzelf:
 wisten haar te wezen begoochling,
 en allengs verarmt zij,
 die niet door eedle menschrachten
 wordt geadeld, gelaafd en gevoed.
 Het onkruid wint op de tarwe,
 de oogst-des-levens wordt schraal.

O India, hoe vèr ligge' uiteen
 toppen van uw geestlijk leven en
 poel van uw dagelijksch doen.
 Denken, dat graaft in zich zelf,
 schouwen verzonken in 't Eeuwge:
 hoe eindeloos ver ligt g' uiteen
 met wereld als droombeeld verstooten,
 als vluchtge begoochling veracht.

Maar ook uw groei bleef steken;
 bleef in vader-zoonschap steken:
 de hunkring, de stuwning naar broederschap bleef
 in uw denken-willen ontbreken.

Als een verwilderde gaarde
ligt de wereld aan uw voet:
onkruid wast daar overvloedig,
uw geest heeft haar niet edelmoedig
met pure sappen gevoed.

Wij zien naar u waar ge zit
in den droom van den Algeest verzonken
en o, wij bewonderen u.
Maar de stuwing van broederlijkheid
die nam van ons wezen bezit,
maakt onze harten dronken,
onze wang van ontroering wit.

VII

Boeddha

India's boom had reeds schoone culturen
gedrage' in overvloed, knop, bloem en vrucht,
doch versteend waren die eedle structuren,
in den levenstuin was verziekt de lucht.

Tusschen mensch en mensch loodrechte wanden
rijze' onverbidlijk steil omhoog:
de rijken spelen in hun lustwaranden,
de armen ergens hurke' in schaduwtoog.

Menschlijke broederschap, zij scheen verloren,
verzonken, onbereikbaar ver:
men kon haar golven niet meer ruischen hooren,
noch 't licht opvangen van haar klaarste ster.

Toen verscheen hij, die het versteende leven
weer stroomend maakte, zieke lucht gezond.
Hij heeft zijn vinger zelfs niet opgeheven:
de glimlach deed het om zijn honingmond.

Zoo vol was hij met goddelijk meedoogen
als uitgelezen vrucht met sap:
allen lijdenden schonk hij uit zijn nap
 vertroosting; allen koesterden zijn oogen.

Met hem ging op over d' oostersche volten
licht als voor hen nog nimmer had gebloed;
het leek, of daarin hun zachtheid versmolten
de ziel, de zee, d' avondwind. - Ongeschoeid

trokken, toen hij gestorven was, zijn
zonenaar-den-geest door dav'renden zonnebrand
de vlakke in, aandachtigen te beloonen
met wijsheid, die onrust-begeeren bant;

bestegen berge', ongenaakbaar gewaanden,
schraged het dak der wereld, waar zich windt

de steile pas tusschen de toppen, staande
in fonkelgloed, trotseeren ijz'gen wind

en sneeuwstorm, dalen af naar d' overzijde,
brengen dien wonderzoeten glimlach mee,
ladend op zich aller schepselen lijden,
zich daarin domplend als in koele zee

de zwemmer doet. De hoge muren vielen,
die de schepselen scheiden van elkaar:
het dier, de mensch, de Leeraar. Alle zielen
versmolten in dien glimlach bovenaardsch.

VIII***Hellas en Israël***

Een duif vliegt aan en nog een:
zie, over der aarde gezicht
een glimp van licht schampt heen
en opnieuw een glimp van licht.

Schemer onmerkbaar begon
en toen begon het dagen,
rees stralend de morgenzon
tusschen witte dampen en won
en won - en wint nõg gestage.

Nooit zal 't meer worden geheel
duister, nooit daalt meer op aarde
nacht-van-vertwijfeling
en grijpt den mensch bij de keel.
Voor de donkerste uren bewaarde
zijn hart nog een flonkering.

Wonder van schoonheid en troost!
Luister mijn kind: van twee zijden
heeft dageraad heerlijk gebloosd.
Op de hooge zonnige weiden
van gezegend schiereiland, 't betoovrende
met zijn rijk-gelede kusten,
waar blauwe zeeën om breken.
En verder oostwaarts, in streken,
waar knoestige olijven omloovren de
hutten en herders 's nachts rusten.
In bergmeren leeft overvloed
van visch, en in kuipen vangen,
vierend hun oogst met zangen,
wijnboeren het druivenbloed.

IX

Hellas, gij bracht op aarde
 schoonheid zeer gaaf en puur,
 geen spel voor een vluchtig levensuur,
 maar normen van eeuwige waarde.
 De homerische gezangen,
 betoovrend door gave pracht,
 wekkend in lat'ren oneindig verlangen
 naar de jeugd van het menschengeslacht - ,
 en o de gewijde spelen
 waartoe opging aandachtige schaar
 als de hooge heil'ge geheimen
 verschenen in woord en gebaar
 begrepen, als schoonheid verstaan.
 Van levensangst donkere dreiging
 verebde na spannende stijging,
 dan ontspande der harten jagen:
 stil togen zij huiswaarts, genezen van waan,
 voelend op godlijken wiek zich gedragen.

Eed'le gestalten prale' aan
 den fries van het Parthenon;
 badend in morgenzon
 lijkt het, of ze adem halen:
 ieder kind kent de oude verhalen
 als de toppen, rijzend aan den horizon.

Straks komen de burgers te samen
 op het marktplein, ginds in de stad,
 ten beraad na 't verkwikkende bad.
 Reeds klinken geliefde namen. -
 'Zij zullen besturen den staat,
 die de waardigsten zijn.' - Met zijn vrienden
 gaat Socrates, die het omhuld gelaat
 der waarheid vragend wil vinden.
 En naast hem schrijdt Plato, onsterflijk
 in zijn vorstelijke wijsheidsmacht:
 de geest alleen is werkelijk,
 als 't andre nevel en nacht.

Hellas! schoon is uw gezicht
in den helderen sterken dag;
bewondrende liefde en ontzag
wekt gij nog heden op aarde.
Gij, die het eerst in den mensch
den vrijen burger baarde
en te midden van harbarij
slooptet de burcht tyrannij,
bouwend, als naar gouden snede,
een maatschap van recht en wet,
vol nieuwe verworvenheden.
'Beter te valle' in 't gevecht
dan de vrijheid prijs te geven:
vrijheid is meer waard dan leven.'
Uw burgers, zij leerden haar dragen
verder van geslacht tot geslacht.
Zij leerden hun ziel verankren
in een wil, in een zijn, in een macht,
waarvoor zelfs de goden buigen:
de mensch noemt haar gerechtigheid;
uw edelste zonen getuigen
dat z' is goddelijk. Hoor: twee-eenheid
van vroomheid en waarheidsdrang
doorklinkt Sokrates' zwanenzang.

Hij hief het menschlijk leven
op een hogere trede voorgoed
toen met onbekommerd gemoed
hij dronk den giftigen beker,
eerste van hen, die verkoren
tot hun gebiedster de waarheid,
levend-stervend in de gloren
van haar onsterflijke klaarheid.

O Sokrates, edele leeraar,
vader van den dapperen twijfel,
allen ten voorbeeld, die pogen

te leven in geestes sfeer,
op het wezenlijke hun oogen
richtend, aanvaardend vervolging,
laster, smaadlijken dood, -
gij, wijsgeer, gij morgenrood
van den heerlijken strijd-der-geesten,
wij groeten u, wapenbroeder,
in liefde en eerbied zeer groot,
dankbaar voor uw schoone feesten.

En u groeten wij, godlijke Plato,
die het wezen der eeuwige dingen:
goedheid en schoonheid en waarheid
in verrukking hebt aanschouwd,
gij die stemmen hoordet zingen
van bovenaardschen klank,
zaagt bovenaardsche klaarheid
en raaktet met haar zeer vertrouwd.

Tot u komen wij, edele leeraar,
om onze ziel onder te domple' in
den stroom, die ontspringt uit uw wel,
en ons raakt het niet, wie momplen:
'het absolute bestaat niet:
leven is louter spel.'

Achter den stroom der uren,
achter den afgrond der eeuwe' en
den rondedans der zonnen
troont het Absolute, de Geest
in wien nooit begin is begonnen
en die eeuwiglijk zal duren.
Hem erkennen heelt wonde-des-levens
en breuk-van-den-dood geneest.

X

Een godheid vereeren haast alle volken;
 hij wordt geboren in 't lentelicht,
 als morgenstar blank is zijn aangezicht
 en teeder als zomeravondwolken.

Waar zijn voeten traden daar groent het gras,
 kleuren de vruchten, zwellen de aren:
 hij is de god der belofte-van-'t-jaar en
 die der vervulling, het rijpend gewas.

Zingend en fluitend schrijdt hij langs de glooiende
 akkers, slaapt op de weide' onder 't hooien,
 van den zonnigen heuveltop schatert zijn lach
 in den lichtverzadigden zomerdag.

In de landen waar de wijndruif groeit
 en zonnebrand het gesteente doorgloeit,
 danst hij met wingerd-ranken bekranst
 zijn vervoeringen uit, danst en danst en danst.

Dan komt de herfst en de val van 't jaar;
 bladeren dwarlen, wolken jagen.
 Waar bleven de zonverzadigde dagen?
 Wie doofde hun glans? O ijdele vragen:
 dood ligt de blinkende god op de baar.

Nu treuren allen, nu schreien allen;
 doods kruipen de dagen, grauw is hun gezicht;
 de zangen-der-vreugde niet langer schallen
 over de heuvels, een poort viel dicht.

Viel dicht, maar eens springt zij weder open;
 o gloed, o schoonheid, o lach, o licht:
 eens zult gij herrijzen als, glans-omdropen,
 verschijnt weer zijn blinkend jong aangezicht.

XI***Israël***

Te allen tijde
 waart ge tusschen de volken
 een fel levend volk
 met heftig-vlammende zinnen.
 Maar ook leefde in u
 te allen tijde
 verlangen naar reine zede' en
 zuiverheid van gemoed.
 Uw levensruimte
 was begrensd, beperkt
 en in oude cultuur onverworteld.
 Een volk van herders
 en landbouwers waart ge,
 boersch, onwetend en grof.
 Tusschen de volken, rondom u wonend,
 bouwers van ommuurde steden,
 trotsche krijgshaftige naties,
 wereld-veroveraars,
 waart ge gering en veracht.

En toch - allen gingen zij onder,
 lieten niets achter dan resten
 van verstarde culturen:
 beelden, tempels, paleizen,
 en in graniet gegrift
 van oorlogsbedrijven vermelding;
 gingen onder - geen van hen allen
 zou dragen de hoop der wereld,
 maar Israël, gij.

God van Israël, Jehova,
 die waart niet anders dan
 rondom u de andere goden,
 goden van barbaarsche tijden
 en stammen barbaarsch als gij:
 uw gezicht draagt eendere trekken
 als hun aller gezicht,

draagt de grijns der duistere driften,
 die woeden in 't menschenhart.
 Een jaloersch wraakgierig stamgod
 Waart ge, die der vaderen misdaad
 aan de kindre' en kindskindren wreekt,
 ijveraar voor het eigene, God
 van toorn en wraak en verschrikking.

Maar zoo als alles verandert,
 wolken verwaaien, de zon
 wint met weldadige warmte,
 over den somberen dag
 vliegt open lach,
 zoo breekt heen door de harde trekken
 van den wreedden jaloerschen stamgod
 't gelaat van een anderen god,
 die nieuw is in de historie.
 In de bladen der Heilige Schrift,
 waarin Israël door de eeuwen
 opteekende zijn weervaren,
 vindt men geboekstaafd den groei.
 Jehova's gelaat vergeestlijkt:
 boven de oude beperktheid
 rijst zijn hooge gestalte uit.
 Schept menschheid een grooteren god,
 naarmate zij zelve groeit?
 Of nadert zij groeiend tot dáár
 waar Eeuwge Ontferming bloeit
 en Heiligheid suist in de stilte?

Ziet: in het hart der profeten
 daagt het weten van een Geest,
 hoog uit boven bloedige veeten -
 die in 't aardsche zijn droom van Gerechtigheid weeft.
 Van de paleizen wil hij niet weten.
 'Doe 't getier uwer liederen van mij weg;
 ook mag ik uwer luite spel niet hooren,

't offer van den verdrukker begeer ik niet,
d' onterfden, zij zijn aan mijn hart geboren.'
In de ossendrijvers, die wilde vijgen lezen
stort deze God uit zijn Eeuwigen Geest,
in zwijgzame herders woont zijn wezen.
Den Verlosser profeteeren zij,
die Israël zal tusschen de volken zegenen,
mensen maken door gerechtigheid vrij
van wrok, en doen Liefde in gouden stralen reegnen.

XII

God van Israël, gij sterke
tusschen andere goden,
gij die geen vreugd hebt
aan de pracht van den ritus,
als boosaardig is het hart
van hem, die den ritus volbrengt,
en het offer versmaadt
van wie knevelt den arme, -
Gij God in gerechtigheid gebed
en vol erbarmen - word
nu onze God.

Stuur ons profeten
als gij ze stuurdet aan Israël
in verzonken eeuwen,
wier blik is vol felle geladenheid,
wier monden schreeuwen
het onrecht over de straten uit.
Laat zwijgen de harp, ontsnaar de luit,
laat enkel bazuinen nu schallen:
'nieuwe aarde, nieuwe hemel,' maak ons bereid
te lijden voor uw gerechtigheid
en in dienst van uw rijk te vallen.
Breng ons daartoe tezamen.
Amen.

Vijfde zang
Christus

I

Zoals een woord
 krijgt rijkeren zin
 naarmate de mensch
 verrijkt zijn wezen,
 zoo groeit een ritus
 van rauw begin
 naar het heilig geheim
 dat opheft het vreezen
 van eeuwige pijn,
 - o sombere wet
 van boete voor schuld
 die allen doet beven:
 een Heiland heeft haar
 opzij gezet;
 zich offr'end, haar werkingen
 opgeheven.

God heeft zijn zoon
 op aarde gezonden
 om den mensch te verlossen
 van schuld en dood:
 oneindige kracht
 van de godlijke wonden
 heft, uit 't ondere perk, den
 mensch naar Gods schoot.

't Offer volbracht,
 de doodsstrijd gestreden:
 nieuwe aardedag
 paarlend begint;
 open ruischt een dal
 van broederlijken vrede,
 verzacht zijn de zeden:
 de mensch wordt Gods kind.

'De zeden verzacht?
 Broederlijke vrede

vereenigt de mensen?
Wat hoont gij, stem?
Vergeefs heeft Gods Zoon
den kruisdood geleden:
zij vervloeken, verwenschen
elkaar en Hem.'

'God zendt zijn zoon
elken dag op aarde,
den mensch te bevrijden
van haat en vrees:
daar waar worstelt een ziel
om eeuwige waarden,
waar strijd wordt gestreden
tusschen geest en vleesch.

Daar wordt hij gehoond,
gekweld, geslagen
- hoeveel steenen op aarde
heeft zijn bloed geverfd -
in Gethsemané's hof
houdt hij eenzame wake,
op Golgotha hangt hij
aan het kruis en sterft...

II

Alle menselijke helden
leden, streden, stierven in menslijken trots:
hij alléén vindt in deemoed kracht.
Hij weet wat iedere droefheid verzacht.
Zijn ziel is helder als bergmeer,
sterk als wat daarin spiegelt, de rots,
als haar morgentint teer...
Er is in Christus iets wat altijd lacht.

III

Niet de groote cosmische lach, de wijde,
die slechts enkelen lachten in de hallen
van 't Westen, rijzend boven namen en getallen
- daarvoor moeten wij gaan tot andere profeten -
maar Christus' lach, die honing heeft gegeten
van Boeddha's lip, - lach die niet tot de starren
draaft maar met ons in nedrigheid wil eten
het goede dagelijksche brood:
hij heft ons boven smart in schuld en dood.

IV

Boven de wolk van smart-en-vreugde uit
koninklijk wiekte omhoog een groot geluid.

‘Christus is verschene’ in tijden,
die waren vervreten gelijk de onze
door kwaad; als in de onze was
in hen het leven gehuld in omnachting,
de mensch den mensch een voorwerp van verachting,
troebel de drank, bevuild het glas.

Millioenen harten klopten luider,
toen zijn stem sprak: ‘Komt, ik zal u geleiden
naar wat in u aan zaligheden wacht.
In u wil zich manifesteren
de Vader die boven de sterren lacht
en over stofbeperving triumfeeren.
Hebt Hem in elkanderen lief, mijn kind'ren:
Zijn Koninkrijk zal tusschen u ontbloeien;
niets kan in menschheid Godes Geest uitroeien.’

Men hoorde d' ijzeren afgoden loeien
van vreugde, om de prooi hun toegeworpen,
maar in wereldsteden en stille dorpen
begonnen dra de gemeenten te groeien,
die zich noemden naar Hem. Tusschen die vroege
geloov' gen was bezit van alle dingen
gemeen; ‘broeder’, ‘zuster’ zoo noemden zij elkaar;
groeiden aaneen, als steenen in de voege.

In de vervolging lang en wreed en zwaar
verwortelden de christelijke zeden:
duistere crypten herbergen broederschaar.

Zijn de tijden vervuld? Heeft Christus uitgeleden?
Een Caesar ziet in hachlijk uur het kruis
blank aan den hemelkoepel zweven,
bekeert zich, neemt de leeren aan.

Alles verandert: de vervolgdén staan
rondom den troon. Diep geworteld, krachtig
heft het beeld des Gekruisigden omhoog
de kerk; de volken schuile' onder de milde toog
van haar Godsvrede; in het hoogste eendrachtig
stroomen uw dagen, Christenheid.

't Graf van den Heiland wordt bevrijd.
Kruisvaan wappert boven Jeruzalem,
in de moskeeën zwijgt de morgenstem
van het gebed; Gregoriaansche zang
stijgt door katedralen, eeuwenlang.
Flonkerglas brengt op aarde hemelsch vuur:
grootsch bloeit ge en heerlijk, Gotische cultuur.

Maar er is beroering ook in 't ingewand
des volks. Priesters brandschatten stad en land;
de kerk verdrukt, de kerk perst uit, de kerk
heult met de slechte heeren, vergeet Hem,
Wiens vaan zij draagt, de maning van Zijn stem,
Zijn heilig werk. -

V

Christus, ge zijt in uw zachtheid gekomen
 en met u kwam een kracht, een warmte, een licht
 voorgoed het aardsche leven binnenstroomen.
 Zooals van een die liefheeft, het gezicht

verandert: wonderkelk gaat daarin open,
 en in zijn wezen iets veranderd blijft,
 ook wanneer is verebd uitbundig hopen
 - zoo is t Westen nooit meer geheel verstijfd,

nadat gij kwaamt, Christus. De stroom van stage
 weldoende warmte is nooit geheel verkild;
 de ziel had ook in ijzerharde dagen
 iets om op terug te vallen, zeer mild,

en het verstarren in vormen die fnuiken
 den vleugelslag van menschelijken groei
 werd altijd weer doorbroken; in geen fuiken
 gevangen, kwam geest altijd weer tot bloei.

Het licht, Christus, dat met u binnenvallen
 kwam deze wereld, werd nooit meer gedoofd,
 een zweem bleef altijd zichtbaar van de wallen
 in verten; duister nooit geheel beroofd

van lichtsprankelen was. En telkenmale
 wanneer ge herreest uit verduistering,
 bleken iets dieper gedrongen uw stralen
 in leven en mensch. Uit omkluistering

iets méér bevrijd was weer het groot verlangen
 om, als zwerm hangt aan boomtak, liefdeblind,
 allen te samen aan Gods Hart te hangen
 én aan elkaar, als Christus overwint.

O, 'k weet wel: telkens nieuwe hindernissen
 verschenen: uit het veld snelden ze aan

der driften. Haat sprong toe uit zwarte nissen,
versperde aan redelijken wil de baan.

Telkens kreeg de overhand weer verachting
voor 't 'andre'; hoogmoed die 't vreemde bespoog;
in 't lot der vrouw bracht de tijd geen verzachting;
zijnen slaaf mat de meester met het oog

des koopmans, die zijn waren schat... O schande:
de mensch kocht en verkocht zijn evenmensch
als vee in, heette 't, 'christelijke' landen:
donkre vlek op die schitterende lens.

Voor het eerst daalde in stille harten neder
een voorgevoel van gelukzaligheid,
of een onzichtbre hand met gouden veder
een woord penseelde onuitsprekelijk teeder
aan de kimmén van onze dadigheid.

In de sloppen der ziel werd vaak gehoord
getier... Maar toch, er was dagend begrijpen,
dat enkel de levens die dienen, rijpen
en dieper binnendringen in dat woord.

O lang duurde 't eer Christus overmocht
tegen wat d' eeuwe 'in stugge zelfzucht, vrees en
angsten aan kwaads hadden in 't hart gewrocht,
maar allengs drong van goddelijke blijheid
de straal iets dieper door in 't menschlijk wezen,
er werd iets gewonnen van geestesvrijheid.

Iets: weinig. Want ach, hoe dikwijls verloor
de mensch het spel, als hij tè verzekerd was
te winnen. Ik zie oogen, hard als glas,
ik zie den beitel van de zelfzucht splijten
vaneen, wat eeuwen samen geeft behoord.
Ik zie een nieuwe boosaardige dreiging

als met klauwen de kimmen openrijten:
de mensch wordt meester over de natuur,
ontgint haar schatten en nu wordt de neiging
naar bezit in hem een verterend vuur.

Rijkdommen, onafzienbaar, zonder grens,
groeïend naar 't schijnt vanzelf zooals het koren
groeit, macht verleenen mensch over mensch,
macht van een nieuwe soort op nieuwe wijze

werkend, sterker dan ooit op aarde was,
slaand in haar boeien mannen, vrouwen, grijzen,
kinderen, en toch gaande ééne pas
met vrijheid, dragend in zich van haar gloeden

een sprankel. O, vol tegenstrijdigheden
wordt de wereld en waar is die ze peilt?
Christus, is Uw boodschap ons weer ontgleden?
Blijft noodlot 't kompas, waar de mensch op zeilt?

O Christus: hoor: dit kan niet, mag niet zijn,
dezen het meest hebt gij u toch gegeven,
hen te verlossen hingt gij aan het kruis,
opdat zij zouden als Gods kindren leven.
Kan dan geen enkel offer vruchtbaar zijn?

Hoort: door de luchten trilt een vreemd gezang,
in de harten steigeren wilde klanken
van smart en wanhoop, een geloei van pijn
doorscheurt de schoone harmonie der sferen:

'Wij willen niet als beeste' ellendig zijn,
niet onze levens in gezwog verteren,
God enkel danken voor den dood, in 't eind.
Wij zijn toch óók kinderen Gods: de wijn
en het brood, Christus, van uw tafelronde
kome' ook ons toe, worden ook ons gereikt.

Maar zij Christus, die u enkel met monden
belijden, jagen ons terug... Weer wijkt
Gerechtigheid, die gij ons toch beloofdet
o, ver... Hebt ge dan over hen geen macht?...?

Versombert Zijn oogen verzwegen klacht,
als toen Golgotha hun het licht ontroofde?...

VII

Christus, mijn oogen hadden u verloren;
 mijn handen, zij stieten uw kruis terug:
 andre bevrijdingskimme zag ik gloren,
 op weg naar 't heil spande zich andre brug.

Heeren hadden te lang op u geladen
 hun trots, hun machtswil. In de zee van bloed
 die rond u ziet, ging onder uw genade
 en uw glimlach heeft ons niet meer gegroet.

Christus, hij die u zond en gij, gij zelf
 werd voor de onzen een vage legende
 uit een oud boek: als wij zijn bladre' omwendden,
 steeg tot ons echo uit een diep gewelf,
 meer niet... En toch... en toch...

O Christus, kan het broederlijke streven
 ontspruiten in een hart, dat den Vader niet kent
 en de mensch worde' in fierheid opgeheven,
 als hij niet buigt in deemoed? Deze ontwent

het buigen zich. Hij haat in God den meester,
 werpt het geloof af als een slavenlast.
 Schoon is de fierheid van den slanken heester,
 die in de tuinen van het leven wast.

Schoon was d' overmoed van die dappre jeugd,
 veel stellingen werden in storm genomen.
 Zij die ze namen, dachten: 'nu gaat komen
 de gloriëtijd'. Het kristal hunner vreugd
 viel in scherven...

O duister gebeuren!
 Het is als houdt een onzichtbare hand
 menschheid nog vast: zij zweeft boven den rand
 van d' afgrond... Nu laat hij haar los, nu scheuren
 de tijden... Deze, deze menschheid met

haar hoop en werke' en juichende verwachting
verzinkt.

Kan nieuwe dag uit de omnachting
opgaan? Schonden wij niet de hoogste wet?

Maar deze groeide' uit andre wortel, deze
stelden zich zelf voldaan hun eigen doel;
deze, en ik behoorde tot hen, rezen
overeind, vervuld van één wilsgevoel:

'de mensch, hij is de maat van alle dingen.'
Zij zagen zich in 's levens centrum staan,
zij vervielen tot grove dwalingen,
waanden, strijdend voor 't betere bestaan

van zich en andren, te banen op aarde
den weg naar 't heil, het broederlijk getij
doen uitstroome' over d' aard. De hoogste waarde
ligt in dien strijd: zij wéten 't... Maar zijn zij

en wij dan waarlijk broederlijke menschen?
Vindt zelfzucht in ons hart ál kleiner plaats?
Hoogmoed en gele nijd? Spreek, gaat ons wenschen
en doen op in het dienen van de maats?

Christus, ik zelf behoorde tot de blinden,
blind geloof in den mensch vervoerde mij.
'k Was een van hen die waarheid wilden binden
aan een leer, aan een klasse, aan een partij.

Ik ook begreep niet, dat de sterkste stroomen
van wil en daad, zich verliezen in 't zand
en wist niet, dat de menselijke hand
altijd verried de hoogste menscheidsdroomen;

dat alles wordt veruiterlijkt, bedorven
op den langen weg naar verweezlijking;

dat, als lichaam kreeg wat vóórzwevend ving
morgengloed, 't hoogste daarin is gestorven;

dat wij daarom het eigenzinnig willen
moeten afleeren, den hoogmoed betoemen,
om altijd weer te buigen over stille
wat'ren, waar Gods gelaat in staat te droomen.

Hoevelen van ons hebben het vergeten,
zooals ik zelf het vergat in mijn waan,
wij zagen uw bedroefd gelaat niet aan,
Christus, wij wilden van uw hulp niet weten,
wij stieten uw hand weg... En toch, en toch...

Toch zijn, Christus, deze u zeker nader
dan de huichelaars in priestergewaad;
zij zijn toch immers broeders al te gader
in armoe, willen uitrukken het kwaad
van verned'ring, verdrukking... Vroeg of laat
vinden zij toch weer het pad naar den Vader.

In hen heeft hebzucht nog niet diep geboord
haar giftige angel... Ziet: hun aangezichten
zijn nog geen maskers, en hun oogen lichten
argloos als kinderoogen. Zij zinnen op geen moord.

Hadden zij 't recht niet, aan zich zelf te denken,
daar meesters enkel zonne' op eigen baat?
O het is heerlijk, zich zelf weg te schenken,
maar eerst moet men zichzelf bezitten...

Gij groote kameraad

van de misdeelden en van de onterfden,
bezaten zij zichzelf? O Christus, spreek:
waren zij voor zichzelf geen onbekende streek
en is het niet wáár, dat zij alles derfden

in vreugd, ter wille van gerechtigheid
en makkerschap op aarde? Of is dit waan?
Hebben we uw boodschap niet recht verstaan
en woont uw wezen niet in dezen strijd?

Christus, ik weet dat de watren verschalen,
die niet de Bron in 't Hart des levens voedt;
ik zie d' aarde rood van vergoten bloed
en duister over alle vanen dalen,

ook over deze, mateloos bemind,
met zulk een blinde hartstocht aangehangen,
gevolgd, verdedigd...

Zwijg, droevige zangen
van wat, zoo roemrijk eens, dit einde vindt...

Christus, mijn oogen hadden u verloren,
mijn hart werd uit uw bron niet meer gevoed.
Te lang op andre maten zong mijn bloed
en ander zeegeruisch vulde mijn ooren...

VII

Christus, ge zijt in uw zachtheid gekomen
en hebt de groote vragen opgelost:
uw zijn heeft ons van veel twijfel verlost,
uw doen ontvoerd aan makkerlooze droomen,

God te voelen nabij, liefde te dragen
voor Hem in 't hart, als voor den vader 't kind,
voor elken mensch te koestren welbehagen,
omdat in elken God zichzelf bemint -

maar daarheen, waar saamhokken zij die derve' en
lijden, te worden door den sterksten drang
getrokken, even te voelen 'kon ik sterven
voor hen': o zij dit liefdes zwanezang

en heerlijk vruchtbare apotheose.
In ons verstugde hart hebt gij gezaaid
een weinig mildheid. Wèl is veel verwaaid,
maar aan den voet van 't kruis bloeien nog rozen.

VIII

Christus, gij staat aan het begin der wegen
 en glimlacht zacht, en noodt ons in te gaan;
 alles zou zich ontwarren, zoo wij negen
 tot u, maar nog blijven wij aarzlend staan;

Gij gaaft geen geboden, spraakt niet van plicht:
 gij *waart* de liefde, gij waart het erbarmen,
 boogt heen over verstootenen en armen,
 voerdet ze tot uw rijk van Vrede en Licht;

zeidet: 'ziet, er kan u niets gebeuren.
 Leven en dood, zij weiden aan Gods voet;
 onschuld en schuld, verblijdenis en treuren
 kennen Hem, spieglen van Zijn oog de gloed.

Laat af van de bezorgdheid: overvloedig
 schenkt God. Zie d' engelen: zij zijn nooit bezorgd;
 hoevele zielen hebben grauw-mismoedig
 met het koord der bezorgdheid zich verworgd.'

Zóó spraakt ge en stondt met een glimlach recht.
 Ge wist, dra hang ik aan het hout der schande,
 doorkorven bei mijn voeten en mijn handen,
 een mensch die met zijn laatste doodsangst vecht,

en hem verwint. Om uwe teere slapen
 bloeit d' aureool van Godverbondenheid.
 Tegen uw dood ketst af het vlijme wapen
 van twijfel en keert om, schaamrood, de nijd.

IX

Christus, gij rijst aan elk knooppunt der wegen
voor wie in het Westen geboren zijn
en om den vrede worstlen: zij bewegen
allen tot u, al is 't in kronkellijn.

Misschien moeten we nog veel verder zwerven
wèg van uw hart, uw waarheid en uw wil,
eer we, rondom ons een wereld in scherven,
keeren tot u als onzer dagen spil,

koers zettend naar het broederlijke leven,
saam brekend 't brood, dat de Vader ons gaf...
Christus, we hebbe' u duizend maal verdreven,
maar onvervaard wijst ons den weg uw staf.

En weer, aan dit knooppunt van rauwe wegen,
roept g' ons: 'Kindren, leedt ge nog niet genoeg' -
en zwijgt, als ge vaak weenend hebt gezwegen,
toen het te vroeg was... Is het nog te vroeg?

Zesde zang
Socialisme

I

Ik wil weten waar ge geboren zijt
 en hoe, om u te toonen aan de makkers,
 in 't uur uwer geboorte u te toonen,
 lieflijke, grootsche, heerlijke idee!

Maar werd ge wel geboren op
 een enkel punt van onze aarde
 en werd ge wel geboren uit een enkele
 golf van dezen wielestroom, den tijd?
 Wordt het koren geboren op de akkers,
 als een groen waas ze overglijdt?
 Of is het uur zijner geboorte
 als de kiem in 't verborg'ne splijt?
 En de bloemkelk, wordt die geboren
 wanneer de knop aan den stengel verschijnt,
 of pas als opengloeit het diepe glore
 van 't bloemhart zelf?

Vast in den tijd omljnd
 zijn enkel kleine waardelooze dingen,
 is niets, wat in zich leven draagt:
 dat komt altijd uit duizend bronne' opspringen
 en wordt door duizend stormen heengevraagd.

Ik zie de groote wolkenstoeten gaan:
 heel den dag trekt hun zilvren keten
 van west naar oost, voorbij, voorbij.
 Uit verten onbekend drijven zij aan
 en reizen onbekende verten tegen:
 het eenge, wat we van hen weten
 is, dat zij zijn, hoewel gebonden, vrij
 en dat in 't aldoore verand'ren
 hun wezen onveranderd blijft.
 Zoo ook d' Idee: de tijd maakt haar geen andre:
 haar is essentie die beklijft.

Van uw essentie, socialisme, poogt
 't lichtduistre lied stamelend te zingen

en is het dat de hand bevende schrijft:
van wat in u is als geur van seringén,
teerheid in moederhart, spanning in boog.

Een wolkje dat meevaart in den stoet,
gloeit, wordt rijker aan glans dan d' andren allen,
zij voeden 't met hùn kracht; als zij vervallen -
vervallen, als van licht beroofde steden -
flonkert het in hun aller rozenbloed.

Ik zie u zweven in vergane eeuwen,
boven menschen en tusschen hen.
O velen zien reeds uit naar u. Hoor 't schreeuwen
van lijf- en zielenood in hen.
Maar ze droomen van u als kindren droomen
van 't paleis in 't sprookje, waar goede fee
de beken vol melk stroomen dee',
onder kostlijk gebak bogen de boomen.
Tijden verkeeren, nieuwe wezens groeien,
nieuwe vormen rekken zich naar het zijn...
Was 't niet, of in den nacht de verten openwoeien?
Maar o de weerstand en de duizendvoudge pijn.

Tusschen zoet gefleem van bedeesde tortels
maakt soms, opeens, een heldre klank zich los:
daarin leeft gij.

In alles wat uit allerdiepste wortels
opschiet, leeft ge. Vol van u wordt de tijd.
Men kende u, eertijds, onder and're namen
dan wij u geven; maar blijft niet het bosch
zichzelve, rijk aan heerlijke geheimen,
aan murmelbeek en sterremos
en frissche geur van halfverscholen bloemen,
ook dan, wanneer menschen het anders noemen?

Zoals er is één schitterglans van licht
tot veelvoudige kleurenpracht verweven,

zoo draagt elk hooggezind en edel streven
in zijn gezicht een glimp van úw gezicht.

In den roep der profeten om gerechtigheid
weerstand uw vurig hart den droeven tijd.

D' edelste denker, door Hellas gebaard,
wilde door u vered'len 's menschen aard.

Christus' gemeenten in hun gave jeugd
vonden in u voldoening, vrede, vreugd.

En toen de Kerk tot heerschappije steeg
met heerschers sloot het onheilig verbond,
heeft ketterij, met onverschrokken mond,
het woord gesproken, dat de paus verzwieeg.

Uit wording maken gestalten zich los,
als boomen, wanneer men nadert het bosch.

Gij, poorters, stoer van rug en sterk van wil,
die tegen de heeren u oprichtte
en weerstand bood in trots, die luim noch gril
was, maar van d' arbeid het naar buiten lichten
in zelfbewustzijn, - gij, gij hebt ontdekt
den ouden stam, en in uw levensgrond
een jonge, frissche loot van haar gestekt.

Hoe gaaf waart ge, tot in het hart gezond,
gij, zelfbewuste mannen van de gilden,
die voor de rechten van de burgers streed
en een beginsel, beter dan het wilde
van 'macht is recht', als het uwe beleed.
De waardigheid der werkers-met-de-handen,
die bittere hoorigheid ontkende en schond,
ge richttet op haar uwer oogen branden-
de blik; ge vocht met klauwen en met tanden

voor haar: in u begon de wond
 langzaam te heelen van lange verdrukking,
 ge vreesdet noch nederlaag noch mislukking,
 duizeindmaal neergeworpen, stond ge op
 duizendmaal, fier omhoog den trotschen kop.
 Opgelommen uit niets, hebt g' in de steden
 een nieuwe orde opgebouwd;
 broederschap glansde in de webbe uwer zede,
 zilveren draad; in haar werd iets ontvouwd
 van Christus' geest.

O weinig maar! Hoe vèr nog uw begrip
 van echte broederschap, d' universeele!
 Bekrompen groepszelfzucht: zij bleek de klip,
 waar ook uw vrijheidsstreven op zou stranden,
 een zwak en onzeewaardig schip.

Heuge' u de mannen met de gele handen,
 de gele nagels? Al te zeer verschillen
 uw en hun staat... Hun armzalige hutten
 hurken buite' uwer steden veilge ommuring,
 waar geen wallen beschermen en beschutten;
 uw jonge levenszekerheid reikt niet tot hen,
 die eeuwge nood omschuurt met eeuwge schuring.

O grauwheid die ik al te goed herken!
 Zuster van haar die in onze eigen tijden
 ons geen vrede vinden laat...
 Ik zie uw drommen, wevers, vollers, kaarders,
 ontijdig geboren proletariaat,
 één met elk later in lijfszielelijden,
 in wrok, in opstandige haat
 tegen een levensorde die hen liet
 buiten elk gemeenschappelijk verblijden
 en in verworpenheid verstiet.

Gij, arme middeneeuwsche wevers,
 na d' oerchristenen in de katakomben,

waart ge de eerste Communisten, gij.
 Gij haaldet omhoog uit het Evangelie
 het Communisme, als mijnwerkers halen
 het zwarte goud omhoog uit diepe schacht;
 gij vattet in 't goud uwer ketterij
 het Communisme, kostelijke edelsteen,
 gij droomdet van den tijd, waarin zou worden
 mijn en dijn opgelost in 't groote wij
 en poogdet óm te zetten droom in orde.

Hard was het lot dier vroege Communisten!
 Maatschap stiet z' uit. Hoeders der heerschappij
 vervolgden hen. Men bond z' aan martelstaken -
 de vlam danst opwaarts, grijpt het vleesch, verschroeit.
 De geest vliegt uit: hem deert niet 't felle blaken.
 Oude sterft, nieuwe ketterij ontbloeit.
 Die haar belijden zwerve' op alle wegen
 van land tot land: geen breede stroom
 noch berggevaarte houdt hen tegen;
 van huis tot huis verspreidt zich, door de stegen
 en sloppen, die heerlijke kinderdroom.

Droom? Niet slechts droom. In die hoog-zwangeredagen
 heeft communisme op aarde geleefd
 anders dan in hoofden van hen, die lagen
 neergehurkt in verworpenheid;
 anders dan in harten van hen
 die om verlossing tot Christus opzagen.

Er is toen niet alléén gekreund, geschreid;
 niet gezongen alléén met fluisterzachte
 stem van wat was verre herinnering
 en niet gewacht alléén in bevend wachten
 van wat zou worden verwezenlijking.
 Uit d' alledaagsche dingen zoog het krachten:
 iets ervan leefde in 't daaglijksch zijn,
 werd dáár gevormd tot recht en zede

van die 't ervoeren hun trooster in pijn,
 hunner zwakheid beschermer, in wiens breede
 vleugels zij doken...

O, broederlijke orde
 der marken! Heil uw milden blijden geest!
 Dier ruwe tijden bloem zijt gij geweest,
 liefelijke, die al te snel verdorde.
 Stoer was uw recht, mild en onbevreesd.
 Van de weduw, den wees waart ge beschermer.
 Wei, water, woud, alles gemeen bezit:
 dit was der boeren borstwering, ja dit.

Dan breken weer de tijden: dit verzinkt
 in de Bron, waar alle gestalte' uit stijgen,
 waar elke gestalte in nederzinkt.
 Tusschen 't opdringen van twee sterke heeren,
 adel en vorsten, raakt de boer bekneld.
 Hoort: uit Verleden stijgt zijn worstel-hijgen
 omhoog... Zij zijn sterker, zij triumfeeren
 door overmacht van gewapend geweld.
 En nòg een macht knaagt aan zijn recht: het geld
 beheerscht de maatschappij, schept nieuwe heeren,
 De boer, hij wordt nu een bezorgde stakker,
 die eenzaam zwoegt op zijnen kleinen akker,
 van zijn gezwoeg trekken andren profijt.

Hoort in barensood 't Westen sidderbeven,
 geweldige scheur splijt de Christenheid,
 razend rukt de Westerling aan zijn banden;
 zijn blik, lang gericht op de binnenlanden
 en zeeën, ziet naar buiten, vindt de wereld wijd:
 ze groeit nog: de buitenste randen
 verschuiven aldoor en ontsluiten zich.
 Het is de mènsch, die verschuift en ontsluit:
 hij is 't die in d' aarde, zijn rijke buit,
 ontdekt geheime schatten, schoone, groote...
 Zijn vuist heeft de einders opengestooten...

D' aarde, hoe heeft zij zich verjongd, vermooid
voor hèm, haar rijkdom aan zijn voeten uitgestrooid.

‘Genieten! Weten! Bezitten!’ deze woorden
zijn 't Evangelie van den nieuwen mensch.
Begeerlijkheid doorbruist met wilde akkoorden
zijn bloed; al fijner slijpt zijn hand de lens,
waarmee hij doorvorscht hemelen en aarde;
nieuwe levenshouding scheidt nieuwe waarden:
allen storten zich op het aardsche goed...
‘Bezitten! Herschen!’ En nu kookt het bloed.

Ziet hoe voor enkelen de levensschalen
overbruisen eensklaps van macht en goud,
terwijl de velen dalen, dalen, dalen
al dieper in ellendes doornenwoud.
Eeuw-oude steun ontzinkt hun; ademhalen
verkrampst zich, zooals van een hijgend hert.
Maar nog zijn alle paden niet versperd;
gevaarlijker lokken de vuurge geesten:
‘Genezing is nabij der oude wonden;
snel rijpt de vrucht der goddelijke feesten:
lammen, staat op, en zieken, wordt gezonden.
Koninkrijk Gods! hoe blinkt uw morgenvaan!
Staat op, staat op: laat ons in lichte kleeren gaan.
Koninkrijk Gods! uw zede ons zal ontbinden
van d' oude starre wet: hier heer, daar knecht.
Haal alle grenspale' uit; maak alle menschen vrienden
en broeders; maak alle gekromden recht.
Liefde heersche! Neem ons op in uw schoot,
Koninkrijk Gods: laat uw rijpe genade
't winnen op zonde en schuld, op ziekte en dood.’

De Doopers, zij willen de steile paden
vliegen omhoog; in wilde geestvervoering
willen z' eensklaps en oversnel verwerven
wat enkel door geduldige ontsnoering

verworven wordt. 'O mijn en dijn, gij erven
 van Satan: onze hand brengt goddelijken stoot
 u toe. Stroom, godlijk leven, vaart nu aan
 door allen: niemand zondigt meer;
 allen mogen in liefde samengaan,
 der aarde vrucht genieten: zoo wil het de Heer!
 O ziet: reeds stroomt ons toe uit alle landen
 het volk; 't wereldgebeuren neemt een keer:
 gedempt wordt de kloof tusschen range' en standen.
 Te wapen: maakt Gods vijanden te schande;
 op: voor Godes rijk en looft den Heer!'

Vaak anders beslist God dan menschen hopen
 in bange worstling van macht tegen recht;
 een overmacht stoot zich op hen die doopen
 in geest en waarheid; vlammen kruipen, loopen,
 ijlen van huis tot huis: het is beslecht;
 Munsters veste ligt voor de vorsten open,
 open de weg-der-wraak. Wankelde heerschappij?
 Dat moet, en zeer bloedig, worden gewroken.
 Lang uitgesponnen als barbaarsche sproken
 worden de martlingen. Toezien maakt blij
 hen, die gebeeft hadden voor wraak van 't andre.
 En dan is het voorbij, voorbij, voorbij
 met de hoop van Gerechtigheid op aarde.
 Wat zich moge vernieuwe, hoe veranderen
 haar aangezicht in de komende eeuwen,
 verder weg dan van 't strand de sterkste meeuwen
 wegzweven, zweeft van elke levensgaarde
 weg socialisme, lijkt geworden weer
 hemelinge, als in grijs weleer.
 De levenskracht, zij werkt nu in verbond
 met de krachten, die in eenlingen bouwen:
 'eerst ik, dan gij.' In mannen- en in vrouwenharten
 bestijgt begeerlijkheid den troon. -

Aan 't kruis, verlaten, hing de Menschenzoon.

II

O Christus, toen is er een kloof gevallen
tusschen de kerken, pronkend met uw naam,
en die goren-van-vel, grauwe vasallen
van kommer, nood, gebrek, van allen saam;

een kloof die niet weer gedempt zou worden
o langen tijd, oneindig langen tijd:
de kerken steunden schijnheilige orde,
die uwen naam beleed en nog belijdt

met lippen van gouddorst verdroogd, een hart
in welks plooien Mammon en Moloch loerden.
Christus, die zich uw dienaars noemde', omkoerden
de nieuwe heere' als tortels; God werd zwart

voor d' oogen van de zwoegers; niet voor allen,
er waren er, die hielden vast aan 't woord,
dat in de wieg hun krijten had gesmoord:
berusting, - hoeveel grauwe duizendtallen

hielden het lang gedrukt tegen hun borst,
eenige troost in leven en in sterven;
maar ook waren er andren, gouden erven
van onleschbaren vrijheidsdorst

en onverzadigbaren honger naar
gerechtigheid, den mensch diep ingeplant;
zij waren d' edelste vrucht van het land,
het zout der aarde; zij brachten in haar

stinkenden poel een reinen ademtocht;
offervaardigheid, trouw aan idealen
welke uit hen, als uit rots kristallen vocht,
men voelde in hun longen Christus ademhalen,

maar zij wisten het zelven niet; zij haatten
den God der kerken, kenden geen andren God,

zij wisten dat de rijkaards baden tot
hem, aanriepen bij hun onheilge werken

zijn heiligen naam, en in zijn naam den knecht
verdrukten. Dat was alles wat zij wisten
van God: daarom noemden zij atheïsten
zich fier, en zonder hem eischten z' hun recht.

En toch had door den tijd een klank geklonken,
die was geboren, Christus, uit uw geest:
het Communisme had uit u gedronken
zijn idealen, 't was uw kind geweest.

III

Voor het laatst wierp het kettersch communisme
 zijn helle stralen in de aardenacht:
 het felle roofdier, jong kapitalisme,
 had al vele gruwelen volbracht.

De kleinen, de misdeelden, de geringen,
 had het beroofd van hun erfdeel door d' eeuwen:
 wei, water, woud - van bijna alle dingen,
 noodig tot leven. Hoort ze schreeuwen
 die boeren, opstaand in vertwijfeling.

Toen stond ge ook op, kettersch communisme,
 met de vertwijfelden zijt ge gegaan,
 ge streeft met hen, ge bleeft bij hen, tot aan
 het einde, toen ook de hoopvolsten wisten:
 voorbij de kans, de hoop, de mogelijkheid;
 ge werd met hen bloedig geslagen,
 gefolterd, naar de brandstapels gedragen,
 meer dood dan levend, vol kerven en wonden,
 en met hen aan den paal gebonden
 of in ijs'ren kooien te pronk gesteld;
 - de beul goot bijtend vocht in uwe wonden -
 ge leefdet als een held en als een held
 stierft ge, door overmacht ontlijfd.

IV

Dappere Doopers, Christen-communisten,
 die hadt gezeten aan der profeten voet,
 allen bezielde gij, die tot u kwamen,
 met uw ontombren moed,
 uw fel geloof, zoodat ze wisten,
 - 't wisten met elken druppel van hun bloed -
 te strijden waarvoor, onder duizend namen,
 d' enkelen altijd streden, mannen, vrouwen.
 Er liep geen scheur door hun bewustzijn, geen
 barst kloofde 't: het was pure edelsteen.
 Voor het laatst togen strijders zóó ten strijd;
 versmolte' in hen tot één klomp, Godsvertrouwen
 met hunkring naar aardse gerechtigheid.

Voor 't laatst? Voor 't laatst? In alle eeuwigheid?
 Of enkel voor wat òns zoo schijnt, wier leven
 een golf is, die opkomt, òmkruilt, vergaat
 in wat're' oneindigheid? Zijn wij de maat
 der tijden, of wel pluisjes, door den tijd
 meegevoerd, die op zijne vleugels beven?

Iedren stroom kan men volgen tot zijn bron.
 En wanneer wij volgen stroom van het streven
 naar recht en vrede, naar menselijkheid
 in 't aardedeel, tot werkplaats ons gegeven,
 dan voert hij, Christus, ons altijd tot u:
 door de tijden zijt gij de kracht gebleven
 waardoor het *Andere* 't *ik* overwon.
 En ge zijt haar, Christus, ook nu.

V

De afgrond van de tijden wordt gekloofd,
twee nieuwe wezens treden in het licht;
d' eene: hoe zelfbewust is zijn gezicht,
men ziet dat hij vast in zichzelf gelooft,

zijn kracht en taak en toekomst zich bewust.
Op wankle voeten volgt hem zonder lust
of moed te leven, een trieste gestalte,
zwart omrande oogen in 't wit gelaat.
Hoe flets zijn ze, hoe laag is het gehalte
der roode kleurstof in zijn bloed!
Hoe leelijk zijt ge, proletariaat,
min waart ge in 't uur van uw geboorte;
zwakjes de moeder die u heeft gevoed.
Ge schuifelt meer dan dat ge gaat.
Hoe weinig, hoe niets hebt ge van een held:
tusschen leven en dood ligt ge aan de poorten
en jammert zachtjes. Enklen vrage', ontsteld

om wat ze in dat zacht gejammer hooren
van vertwijfeling, die zich zelf niet kent:
'Is Christus voor dezulken niet geboren?'
- maar de meesten hebben zich afgewend.

Zoo, in stank en vuil, in gezwoeg en zonde
komt ter wereld die averechtsche held,
wiens lichaam is één etterende wonde
wiens hart enkel lijfsbegeeren kwelt.

Brood en slaap vraagt hij. Een vernieuwde aarde
ligt àl te hoog boven zijn horizon.
O dit is vreeslijk: waar een ziener spon
zijn droom, die in hen menschelijken waarden

herkende, zag hij geen hoopvolle zonen
in hen, geen jonge makkers in één kamp
met hem vereend, maar afgesjouwde beesten,

wekkend deernis in hem, te diep voor woorden:
 hun tot den dood zwoegende lijven hoorden
 niets van het toekomstlied der uitverkoren geesten,
 zagen niet voor zich uit bevrijdings lamp
 werpen haar straal. Hun, ziel bleef wonen
 in kerker der gelatenheid.

Onder de heeren zijn er die 't geweten
 verontrust; in hun handen brandt het goud.
 Zij kunnen hun maal niet in vreugde eten,
 zij hebben in de werkelijkheid geschouwd

dieper dan 't oppervlak. 't Satanisch jagen
 der willen, opgestuwd tegen elkaar
 verschrikt hen en de ikzucht, voortgedragen
 op alle winden, monster, dat topzwaar

maakt maatschappij. Zij hebben ook begrepen
 dat eenzijdige gerichtheid van 't verstand
 al fijner en scherper 't wapen heeft geslepen
 voor den bestaansstrijd. In hun oogen brandt

triomf, wanneer hun blik spiedt naar de dagen
 die zullen zijn: 'toekomst, o gij wordt goud.'
 Zij bouwen aan haar, worde' altijd verslagen,
 blijven verzekerd: wij hebben gebouwd

een kiem van haar, een cel, waaruit 'te samen'
 en 'voor elkaar' zal uitstralen. Een naam
 schittert het helst tusschen die lichte namen:
 hij spande in 't kapitalisme een raam

voor samenwerking 't eerst. Heil hem die in het woeden
 rondom der stormen van begeerlijkheid
 den mensch te redden zocht, met lange vlijt
 leerend en bouwend, nooit moe en nooit moede-

loos. Owen, Robert Owen, gij waart groot,
 gij troont hoog boven d'andre utopisten,
 maar ook die andren waren humanisten,
 strijdend tegen kiem van verderf en dood,

van 't stelsel, dat sinds zijn geboorte 't merk
 van Kaïn op het voorhoofd draagt geschreven:
 'alles voor winst, niets voor het menschlijk leven.'
 Gij legdet van der menschen eenheidskerk

de eerste fundamenten. Wijgevoel,
 melodie die het hart nooit heeft vergeten,
 al overstemden te vaak haar de kreten
 der rauwe ikzucht, was 't uiteindelijk doel

waarop uw bestendige wil zich richtte.
 Dat tot de klare bovenstem te maken
 voorgoed, in alle menschelijke taken,
 jaagdet ge na. Naast u brandde' andre lichten,

Simon, Fourier, Proudhon, in 't oudere veld.
 Klaar zagen z' allen hoe twee woeste rossen
 in teugellooze vaart door donkre bosschen,
 sombre ravijnen, voortsleepten d'ontstel-

de menschheid. Winstbejag heet 't ros ter slinken,
 blinde wedijver dat ter rechter zij;
 alles vertrappend, rennen ze voorbij:
 men ziet ze snuivend de afstanden drinken,

den tijd verslinden. Maatschap valt uiteen
 in hoog bevoorrechten en diep misdeelden.
 Machines snorren, rijken bade' in weelde;
 't arbeidsvolk blijft vel over been.

Hulpvaard'ge stemmen geven goeden raad,
 maar ze zijn niet afgestemd op elkander,

de eene zegt 'zóó moet het gaan,' de ander
wijst òndre wegen aan. Fèl brandt de haat

tegen de meesters, maar de massa's tasten
blindweg: o eindloos zal het dwalen zijn.
'Dat is nièt waar; men kan de barenspijn
verkorten.' Woord, dat de knechten verrast en

verschrikt de heeren, hoe boud klinkt g' en fel!
Wie is hij, die het spreekt? Door baard en manen
omlijst, verschijnt een hoofd... Als Dante, is door de hel
en door het vagevuur vol zuchte' en tranen

déze gegaan. Een paradijs verschijnt
hem als 't verscheen den goddelijken dichter,
maar niet omhoog: op aarde. Het komt dichter-
bij ieder uur: de scharen afgepijnd

bereiken straks den top, vanwaar het land der vrijheid
zich opent en het dal der makkerschap.
O Marx, gij reus, somber en toch vol blijheid
voor wie scherp ziet, - met uw titanenstap

zijt ge geschreden, speurend door de tijden,
hebt uit hen allen d' eene kern gehaald
en geheven naar 't licht: d'arbeid, zijn lijde' en
zijn adel; - hebt getoond, hoe rijst en daalt

't peil van den mensch, al naar in d'arbeid staat
hij, hoe dít zijn begeeren, willen, voelen
en denken vormt en kleurt, - en hoe nù gaat
menschheid recht af op hóógmenschlijke doelen

door vernieuwing van d'arbeid, - recht op vrede
door overvloed. De mensch wordt eindelijk vrij:
koesteren zal hij, in broederlijke zede,
zijn hart, zijn hoofd; - die haar brengen zijt gij,

vernederden, sjokkend in uw ellende,
't hoofd hangend als ezels te zwaar bevracht.
Moed! Morgenlucht zuivert uw longen. Kracht
van den morgen strekt uw verslapte lenden

naar kennis, naar beseffen, naar begrijpen
waardoor 't armoejuk zoo ondraaglijk schrijnt
voor hen, die rijkdom scheppen: weldra rijpen
haar eerste vruchten voor dit afgepijnd

geslacht. Onder miljoenen ontstaat
één doorzicht, zij groeien tot één slagorde:
de heele aarde gaat een strijdperk worden:
opstandig denken snelt toe op de daad.

Verlossende waarheid, zij is gevonden;
nog verder zoeken ware krachtsverspilling,
onweeraanbaar groeit de felle trilling
en vormt de leus in miljoenen monden.

D' arbeidswijze stuwt het proletariaat
omhoog: het strijdt, omdat het strijden moet:
het ruikt de Vrijheid! Rust en overvloed
vallen het toe, wanneer het eerst verslaat

de heeren. Macht is het, die het behoeft,
macht om de slavenketen stuk te breken,
waardoor het lijf verkwijnt, de geest verstroeft,
macht: om uit te zaaien in alle streken

het heilige zaad der opstandigheid.
Macht moet het willen, macht moet het verwerven,
om te herwinnen zijn menselijkheid. -
Wat is dat schoon, als door de grauwe werven

der menschheid aanvaart goudene gedachte,
die voor d' onterfden leven maakt begerlijk

en zin geeft, bazuinend tot hun geslachten:
 'Staat op: 't is tijd, 't is tijd.' Wat is dat heerlijk

wanneer de groote wind van zoo'n gedachte
 miljoenen stervers overbuigen doet
 naar ééne zijde... De geestlijke krachten
 van miljoenen, uit één bron gevoed

krijgen samenhang. Ziet hoe wordt geboren
 vaste structuur nu in de bewustheden,
 die vastheid nooit kenden of haar verloren;
 nieuwe normen ontstaan; in nieuwe zeden

van kameraadschap wordt hij nu verbonden,
 zij vervangt bij hem 't moordend tegenover
 elkander staan, 't zien in den andre een roover
 van wat men zelf begeert, elk in de zonde

bevangen van den nijd. Nu, boven allen
 ging op een zon: de solidariteit;
 haar stralen zijn in de harten gevallen
 en gouden oogsten werden uitgespreid.

Op onstuimige voorjaarswateren vaart
 schip-van-verlangen door zelfucht beteugeld;
 heilig vertrouwen de zeilen be vleugelt:
 'wij gaan menschheid verlossen en de aard

vernieuwen. 't Rijk der vrijheid brengen wij,
 het rijk van almenschlijk ontluiken
 in broederschap; men kan zijn geur al ruiken,
 waar 't aan den berg-der-worsteling voorbij

ons wacht. Dwalen kunnen we niet. Doorgronden
 leerden de groeiwet wij der maatschappij:
 háár immanente kracht zetten we vrij,
 met hoogste reedlijkheid is ons willen verbonden.

Allen levenden immers gaan wij schenken
vrijheid: aan meesters ook, zoodra zal zijn
d' overwinning bevochten. Macht-van-'t-denken
wordt macht-van-'t-vleesch in ons. O eind der lange pijn,

o gouden kimme! Ons, d'eeuwig versmaden,
geketenden, ontrecten, ons droeg op
historie deze taak: te hijsche' in top
menschheidsvlag, en dien God-zonder-genade

t' ontroonen. Geen God en geen meester - dat
is de leus, waaronder wij ten strijde
trekken: de mensch zal zelf zich wijde' en
lachend neerzitten, waar het sombre Godsbeeld zat' ...

VI

Neen, 't socialisme was niet gestorven:
toen de tijden rijp waren, kwam het weer
omhoog; anders: 't heeft zin voor werkelijkheid verworven,
doorvorsch haar, maakt uit het doorvorschte een leer.

't Vond in de grauwe feiten der historie
den grondslag van een blijde zekerheid;
het riep niet enkel op tot strijd, zijn glorie
was 't vooruitzien van wereldwijden strijd,

die blij zou eindigen. 't Verwarde te ontwarren
gelukte een man, zijn hart deinde, een zee;
in zijn brein rees de vurig-roode starre
van haat. Niet lang bleef hij alleen. Getwee

riepen ze, riepen de geknechte scharen
tot opstand, 't brijzelen van de oude wet:
't Getijde kentert: de bakens verzet,
vereent u, aller landen proletaren!'

Wat was dat schoon, toen van een halfvergeten
heugenis en een vage toekomsthoop
socialisme werd kind van 't strenge weten.
In 't bekken van de rede hield ten doop

't uw reuzengeest, Marx. Bouwwerk zonder feilen
leek ons zijn leer; beeld uit één marmerblok
gehouwen; toren, met zijn hooge steile
wenteltrap en daarboven, grootsch, de klok.

De scharen stormden aan met grage zinnen
en de verkondigers vormden van binnen-
uit hun gedachte-wereld vast en klaar,
stap'lend geduldig steenen op elkaar.

De bouw verrees; feilloos voor de gedachte
stonden de feiten, door geestlijke krachten

gerangschikt: dat, wat bewoog maatschappij,
haar hartehart, haar diepste grond, kwam vrij:

Arbeid, gij motor, bewegende kracht,
die telkens anders maakt 't menschengeslacht,
het stuwde omhoog door lange slavernij
naar 't heden, 't nu maakt mondig, wetend, vrij.

Heerlijk vonde' elkaar handen, heerlijk sloegen
harten, heerlijk omhoog strijdgolven joegen,
al hooger storm tegen de klippenkust:
'het licht in vesting onrecht wordt gebluscht.'

Heerlijk ademde' in groot ontslaken longen,
heerlijk marcheerden voeten, heerlijk zongen
kelen; alles raakte los; allen stegen
in rhythmisch, grootsch, wélgeordend bewegen.

En de leider, groot van ziel en geest,
giet in vormen het schoone gedachtefeest.
Aan 't venster van de wereldzaal staat hoog
opgericht hij; een vlam danst in zijn oog.

Hij staat aan 't venster van de wereldzaal,
zijn stem klinkt als de donder; en zijn taal
maakt wat vol duisternis en troebel was,
helder kristal, licht als het lichtste glas.

VII

Twee genieën hebben hun vlucht genomen
 in 't zenith dier beloftenrijke eeuw
 vol eedle wanen. Waart g' een stier, een leeuw,
 een aad'laar, Marx? Wij juichen: 'welgekomen'.

Naast u rees een andre geniale geest,
 koen als gij zelf, maar niet van schroom gespeend
 zoozeer als gij. In één glorie vereend,
 zijn zij twee jonge gaste' op waarheids feest,

twee onvermoeide zoekers naar haar bron.
 Gij, ziener, door u is op aard' gekome' en
 gegroeid een socialisme, dat niet droomen
 noch marren wou, den wenshdroom half verwon

en zich met harde werkelijkheid afpijnde,
 uit haar de blijde zekerheden las,
 puurde uit ellende drank die genas
 booze ziekte, die menschheid ondermijnde,

van heer- en knechtschap. Allerdiepste lagen
 schuddet gij wakker tot bewuste pijn,
 riept óp het slapend bewustzijn
 tot harden strijd, stoutmoedig wagen

voor zich en and'ren. Manlijk-sterk, zeer wijd
 dit socialisme was, hongerig naar de dingen
 der aarde, hen alle wou 't bespringen;
 maar in 't godlijke wist het geen bescheid

en achteloos ging het voorbij daaraan.
 Het hield de rede voor machtig genoeg
 om voor den arbeid een wereld te winnen.
 Onoverwinlijk schijnt zij 's morgens vroeg
 den jongen strijder, maar de ochtendzinnen
 raken vermoeid, lang eer zijn purpervaan
 vlamvend hoog heft d' avond. Menschenkracht

houdt niet lang stand, als z' uit godlijke bronnen
niet wordt gevoed. 't Is gewonne' en geronnen
met haar. Maar die tijd heeft anders gedacht.

Hoort: tusschen het verwarde strijdrumoen
stijgt een stem, zwaar als een bazuin;
profetenklank uit Israëls ouden tuin
doordreunt de lucht: geweld' ge aanklacht snoeren

woorden aaneen. Der heeren pols klopt wild
van woede of klein van vrees; die van de knechten
wordt sterk en langzaam. O, dit is het echte:
de waarheid, ijzerhard en toch zoo mild.

'Uit de verneedring, uit de eindelooze
dagen en nachten van ons gezwoeg,
zullen eens, weldra, openbloeien rozen
van aardsche heerlijkheid.'

O Marx, hoe joeg

uw waarheid op de vlucht de trieste leeren
van eeuwigen kringloop als 's menschen lot.
Uwforsch gebaar wees áan de groote keeren,
waarin de menschheid steeg van wildheid tot

kapitalisme, maatschappij van nu,
vloekwaardig, maar van trotsche vreugden drachtig.
Onbewust had de mensch - wat was dat prachtig -
hen toegestreefd door d' arbeid. Wel was ruw

zijn pad geweest. Maar nu hoefden de werkers
enkel klaar den weg en het doel te zien
en sterk te willen - dan zoude' alle kerkers
openspringen, wáár worden 't stoutst 'misschien'.

Weet ge het nog, makkers der lichte uren,
hoe op ons instroomde dat grootsch geloof,

hoe in de nacht opstegen vreugdevure' en
de boom des levens aanschoot glanzend loof?

Hoe, heerlijk wonder, zich voltrok herrijzen
van die hadden gehangen, dood gewicht,
aan 's levens flanken; in schallende wijzen
leven zich uitzong? O, een schoon gedicht

was het, te zien in de schamele buurten
verkeeren lange onderworpenheid
in fieren trots, de mannen-oogen vuur te
zien sproeien van bewuste waardigheid

en ook in vrouwen-oogen, lang een dof
verwijt als van afgejakkerde dieren,
lichten te zien opglanzen, en opzwieren
vogels van hoop en blijheid. 's Levens stof

vernieuwde zich snel van onzegbaar poover
weefsel, versleten tot den draad,
tot wat geleek een koninklijk gewaad
bestikt met heerlijke figuren: loover

diepglanzend, bloemkelken, sierlijke beesten
en menselijke gestalten, allen schoon,
hoe ook allen verschillend. Lichte geesten
met rechte lichamen op ééne toon

gestemd van levensvreugde. Lichamen
recht-op en fier, omdat ze nooit gebogen
voor meesters hebben, geesten opgetogen
van verrukking, omdat in hen samen-

komt, als in brandglas, alle wetensmacht
en schoonheidsgloed, die menschheid heeft verworven:
de dagen geuren, rijen zoete korven
vol honingraat; en ook de dood glimlacht,

zóó mild werd zijn gelaat. De zekerheid:
'zóó zal het zijn, morgen misschien, nu wij 't
zóó maken', - overgiet ieder uur
met licht. Geloof zet zichzelf in vuur

van extase om gerechtigheid, haast dagend,
geloof allen omvattend, allen schragend,
in d' Idee, gezegende duizendwerven,
waar 't goed voor is te leven en te sterven.

O schoone drift in die duizenden mannen
en vrouwen, al die sterkgespiede rammen,
gespannen boog van strijdvaardigen wil:
u gedenken, maakt het hart van eerbied stil.

O broeders, nu duisterlingen besmeuren
met leugen, schoonheid die verging: blijft trouw,
verblijdt u, dat ge in dat groot gebeuren
gestaan hebt, - ja weest blijde, óók in uw rouw.

VIII

Ik zag d' eedle voorhoede naderkomen,
omstuwd door sterke en toch zachte droomen;
vóór hen uit, zegepraal verkondend, vloog
de godlijke Nike in wijden boog.

En op den aardschen grond, vóór hen uit, traden
de groote strijdbaren, wier oogen baadden
in morgengloed, lang eer de morgen kwam:
Marx en Bakoenin; Liebknecht (oude stam

en jonge loot); Bebel, die zijn bouwwerk
niet heeft zien storten ineen, zilversterk;
Blanqui, Vaillant, Guesde: de groote bronze' en
ijzeren voorgangers, en van de onzen

Nieuwenhuis, stijf opeen de dunne lippen,
die nooit lieten hun laatste woord ontglippen;
Pieter Jelles met zijn bleek droef gezicht
en Gorter, gehuld in een wolk van licht.

Ik zag ze gaan; 'k voelde hun harten bonken
van vrijheidswil; 'k zag in hun oog vreugddronken
verwachting van broederschap, zeer nabij:
'voor elkaar alle menschen, en allen vrij.'

Eén drang was het, die door hen allen stuwde;
en als die een oogwenk verflauwde of luwde,
dreef kracht uit diepste diep hen weer omhoog:
geloof in socialisme, dat niet loog, -

in den dag der gerechtigheid, haast dagend,
geloof allen omvattend, allen schragend
in d' idee met haar goude' en purpren verven,
waar men lachende voor wil leve' en sterven.

O schoone drift in die duizenden mannen
en vrouwen, al die sterkgespierde rammen;
gespannen boog van strijdvaardigen wil:
u gedenken maakt het hart van eerbied stil.

IX

De mannen, bleeke vrouwe' en teere kindren
 met doffe oogen, fletse wangen,
 zij kwamen overend, zij vormden lange
 slingrende stoeten: geen macht kon 't verhindren.
 Uit de rumoerige groote stede' en kleine
 stillere, de dorpen tusschen de landen
 verstrooid, waar gevoelens van eer en schande
 het leven nog met vastheden omheinen, -
 kwamen zij, ouden, jongen; zij die droegen
 gelaten - 't was Gods wil - hun kruis-van-zorgen,
 zij die òpgingen in vandaag; naar morgen
 weinig, naar gistren in 't geheel niet vroegen.
 Zij alih hadden één waarheid gegrepen,
 zij alih hadden één lichtsein ontvangen,
 wilden losbreken uit ijsren greep en
 d' adem des levens langs d' ingezonken wangen
 voelen strijken, bolle voorjaarswind.
 Zij wilden allen, allen wilden léven,
 nog iets anders zijn dan werkbeesten,
 niets doen, verzadigd voelen - o de feesten
 van tong en buik, waarnaar begeerte beven
 hun handen deed...

... Zoo kwamen deze stoeten opgevaren
 als een zee stijgt met golven ontelbare,
 tot den einder, eindeloos is zij.
 Zoo was die menschenzee. In haar getij
 verhieven zich de koninklijke strijders
 - tusschen hen enk' le vrouwen - helden van den geest
 en van de daad, onverschrokken belijders
 der Idee, voorbereiders van haar feest.

Elke afdeeling had haar eigen banieren,
 samen vormden ze kleurig bloemenperk,
 steunden elkaar, maakten elkander sterk,
 geleken vogels, klaar om uit te zwieren;
 van hen vele lichte leuzen afstraalden

en al die leuzen hadden iets gemeen:
't was of in alle' één hart klopte, ademhaalde
één longenpaar, één drang naar boven drong
uit oerdiepte, één keel, zich spannend, zong:
'Gerechtigheid' en met dat eeuwge woord
een tweede samenklonk, terts van 't akkoord:
'Vrede' en dan ging 't in zuivre boog
krachtig naar de dominant omhoog:
'Vrijheid'...

X

En toen begon een vrouw zeer schoon te spreken;
eene van die in de harten ontsteken
't vuur van den moed. De bloem van eedle trots
bloeide om haar lippen; haar gelaat werd rots.

Ik zag omhoog de trotsche woorden zwieren
in aadlaarsvlucht, nadat ze van de fiere
lippen zich hadden losgemaakt; ik zag
het mat gelaat zich kleuren, als de dag

bij zonsopgang zich kleurt. En een groot bruisen
begon, als van ontelb're wat'ren 't ruischen,
gedonder als van stormgezwiepte zee:
scharen vlogē aan, ontelbaar; met hen mee

steeg gejuich, of millioenen kelen sprongen,
millioenen krijgers opbliezen hun longen
met aâm van liefde en haat. Van hun vuurtaal
is éēne vonk dit lied van zegepraal:

'Wij leven en wij sterven, strijdgespannen;
zekerheid maakt al onze dagen blij
en rijk; ons vooraan, fier, schrijdt Marianne,
haar vereeren en volgen wij.

Den vijand haten wij zonder genade;
makkers blijven we tot den dood getrouw.
Toekomst lacht ons tegen, stralend blauw;
met hoop boordevol is het hart geladen.

Koninklijk leven we in heerlijk weten
van noodwendig-nad'rende zegepraal;
het merg onzer beend'ren herschept tot staal
iedere levensvrucht waarvan wij eten.

Wij heffen 't volk omhoog, als sterke kranen,
en sterve' eens rustig, zonder woorde' en tranen' . -

XI

Een man duikt op: wilsspanning heel zijn wezen.
 Uit diepe waten komt hij opgerezzen.
 Zijn wil is geen minuut ooit afgedwaald:
 hij strijdt, vanzelf, zooals men ademhaalt.

‘De donkre scharen die als dieren leefden,
 onbewust van hun hooge menschlijk zijn
 en voor den meester slaafs en angstig beefden
 als zijn zweep suisde, gevangen in pijn

van 't lichaam of in stompe lichaamsvreugde; -
 ik heb z' aan dien verachtelijken staat
 ontrukkt, 'k heb hun, wien niets menscheijks heugde,
 menschlijk streven gegrift in 't grauwig gelaat.

In hunne harten, die woestijnen waren,
 zaaide ik begeerten, hoogre dan van 't beest;
 ik ben nog nooit zoo trotsch en blij geweest,
 als toen die opgroeiden, dicht veld van aren.

Want begeerteloos zijn of enkel lage en
 arme begeerten kennen, het houdt tam-
 gedwee den mensch, 'k blies aan begeertevlam
 in hen, die zet de kim der grauwig dagen

in gloed; 'k riep in die doode harten wakker
 het edelste gevoel, dat de mensch kent:
 ik heb ze elkanderen toegewend
 in kameraadschap, trouw van maat aan makker.

In trouw, in toewijding, niet om te dragen
 saam 't doffe leed der onderworpenheid,
 maar om elkaar te steunen in den strijd
 en na geen nederlaag meer te versagen.

Ik leerde hun in broederlijk vertrouwen
 elke' arbeidsmakker tegemoet te gaan,

over heel d' aarde één bolwerk te bouwen
voor de ontrenten. En den leugenwaan

scheurde ik stuk, die hen aan meesters bond,
omdat die met hen van één volk afstamden.
O duizendmaal duizend malen ramde
ik dien noodlottigen waan: een afgrond

leerde ik hun tusschen de heeren grave' en
zichzelf. Onvermoeid groef ik mede. Nog
pogden de valschen, die hun hinderlagen
spanden, de kloof te dempen met bedrog,

maar het leven zèlf groef aan onze zijde
en het groef snel: eer d' eeuw was uitgestormd,
hadden d' ontrenten, willend, strevend, strijdend,
tot een zelfstandig leger zich gevormd.

Neen, nog lang niet over geheel de aarde:
met misleiding werd telkens weer gedempt
de kloof, met waandenkeelden aangeplempt
de vaste grond van onze levenswaarden.

Maar in één rijk niet. En toen historie
ons toewierp het gerijpte oogenblik,
leerde de vijand kennen in zijn glorie
mijn Meester met den doordringenden blik.

Dat wat verworteld was met de gedachte
droeg vrucht nu rijklijk in 't veld van de daad.
D' Idee greep massa's aan, verwekte krachten
in vleesch, geweldig: zij wierpen den staat

der verdrukkers omver. Hun wilde driften
leidden w' in 't stroombed van gemeenschapsleve' en
arbeid voor haar. Ja: er was weerstand. Even.
Maar het gelukte. Als met gouden stiften

dreven w' in die primitieve breinen
en harten 't beeld der nieuwe maatschappij,
hielpen hen, zich door arbeid te verreinen
van sleurzucht, traagheid, beestge lusten. Wij

bouwen een gemeenschap van vrije menschen
dóór dwang. Niet allen verstaan onze taal:
dat eischt geslachten. Maar in wereldzaal
zal bloem van dezen wil nooit weer verflensen

en in de vlammen, die dra, morgen, stijgen,
als één brand de murwe wereld verteert
in de dreuning na 't onheilzwangre zwijgen,
is het *mijn* wil, die wederkeert.'

XII

Dreuning alsof een leger opmarcheert,
rhythmische tred van miljoenen voeten
één richting volgend, naar één doel gekeerd.

Eén stoet komt uit het Westen. Andre stoeten
uit Oost en Noord en Zuid. Geen blind gewoel
ontstaat, waar z' elkaar broederlijk begroeten,

geen verwarring verbergt voor hen het doel:
klare idee formeert hunne gedachten,
ordent hun ongeordende gevoel

en vlecht door hun krachtlooze lenden krachten.
Zelfwerkzaamheid bindt samen in zelftucht
wat uiteen lag gevloeid in daadloos smachten.

Zóó worden zij, die zwak waren, geducht:
op hun gelaten ziet men al het gloeien
van zelfvertrouwens bos: straks rijpt de vrucht.

Als hooge stammen tusschen struiken groeien,
zoo tusschen hen de leiders. 't Hecht verbond
van deze en de massa 's doet ontbloeien

kelken van trouw, tot in het hart gezond.
Hun opmarcheeren, het is tevens bouwen,
de voeten treden telkens vaster grond

en niets versterkt zóózeer hun zelfvertrouwen
als dat z' in leege ruimte om zich heen
iets uitzenden, die mannen en die vrouwen,

- bloed van hun bloed, gebeente van hun been, -
dat hun verlangen stolt tot zuiv're normen,
zingt in gezangen, juicht in glas en steen.
Hun levenswaarden zetten zich tot vormen.

Uit hun dichte geled'ren wiekt een lied
omhoog, blijft boven hunne hoofden zweven
met uitgespreide vleugels. 'Makkers: ziet,

sterk stappende gaan op ons doel wij af:
onze overwinning brengt de wereld vrede:
in onze handen ligt haar tooverstaf.

Dan worden alle volken opgelost
in d' ééne menschheid. Dan heele' alle wonden:
elke eenling wordt van eenzaamheid verlost.

O makkers, komt! Zoo schoon is 't gaan te samen
met duizenden! Waar onze voeten treden,
bloemen ontbloeden met juichende namen:

purperen bloem van moed, van trouw lazuren,
teergroene, zilveromrand, van verwachting,
van trots dieprood, als 't hart van felle vuren.

Komt, mannen, hier: voorbij aan kerk en kroeg;
wie aan toekomst gelooft, zoekt geen verdooving,
behoeft ze niet: zijn hart is rijk genoeg.

Komt, vrouwen, weg uit uw sjofele woning,
brengt uw wasbleeke kindren in de zon,
leert smaak van makkerschap hun, zoet als honing.

Wordt mensch, wordt mensch, gij die een lastdier zijt,
een werktuig om te zwoegen en te baren;
schenkt aan uw kindren een persoonlijkheid.

En zoo de meesters in hun blinden waan
ons zouden willen tege' elkander jagen,
zullen z' op onze rots te pletter slaan.

Ja, deze rots: hij alleen, hij kan dragen
 der toekomst kerk, klankbodem zijn van den zang
 die tot de sterren draaft in weinig dagen.'

Gejuich stijgt op, of de hemelen vallen:
 in overweldigenden eenheidsdrang
 schieten millioenen menschlijke kristallen

tot kristalklomp aaneen. Wanneer gejuich verstomt,
 heeft verwachting een gouden poort gebouwd
 voor den gloriëdag, die zeker komt,
 omdat men in zijn komst muurvast vertrouwt.

Niet verwachting alleen maakte ons blij:
 blijde werkelijkheid slurpten onze zinnen;
 door alle poriën drong zij 't hart binnen,
 zette 't in gloed. Hoe schoon was 't, elke Mei

de eenheid boven rassen uit en talen
 gegroeid te voelen, met verrukt gebaar
 te zien, menigten juichend binnenhalen
 broederschaps gouden oogsten wonderbaar.

Hoe schoon was 't, toen de vrouw kwam: o, zeer schoor-
 voetende eerst, vaak trok ze weer terug
 in schuwheid: eeuwenlang had zich haar rug
 gekromd, sjokten haar voete' in 't zelfde spoor.

Schoon was 't, zooals in dingen van het leven,
 stoflijke als woning, voedsel, dek, kleedij,
 geestlijke waarden hun vuurtekens schreven:
 de geest werkte in het vleesch, maakte dat vrij,

wischte uit de sporen van lang slaafsch verdragen,
 maakte de zeden zuiverder, gezond;
 over alles heen wierpen lust-te-wage' en
 vertrouwen in den nieuwen makkerbond

hun gloed. Waren zij, die in hem geloofden
en alles op den mensch hadden gezet,
gevallen, strijdend tegen starre wet,
die den mensch fnuikte, hem zijn kroon ontroofde, -

waren wij overmand, doorboord, doorstoken
gevallen, we zouden óók lijden, in pijn
en zwakte kreunen, maar toch ongebroken
in het diepste en ongeschonden zijn.

Het was geen leege schijn, die ons vervoerde;
ons toekomstgeloof het was diep en echt;
en toch is alles, wat zoo schoon ontroerde,
vergaan van binnen, van buiten geslecht.

Hoeveel malen bleef zoo in de historie
grootsche belofte onvervuld,
zag de mensch naar zijn hoofd een kroon van glorie
al dalen, greep in heftig ongeduld

naar vruchten, die dáár, toen, niet rijpen konden,
vergat hij, dat hij in zichzelf draagt
een diepe scheur, een onheelbare wonde,
zwakheid, die in 't verborgene knaagt.

Niet in den strijd voor vernieuwing der aard'
werden wij, twijfelmoedigen, verslagen,
wij hebben aan al onze nederlagen
niet één trotsche herinnering bewaard.

Ons geslacht bewaart enkel die aan schande;
verdeeldheid, krachtslopende broedertwist;
broederhaat, die jakhals met felle tanden,
heeft ons het vleesch van de botten gegrist.

't Kostbaarste verloren wij, dat wat nooit
terugevonden wordt: de klare gloed

van zelfvertrouwen, de lach in het bloed
der zekerheid, die ieder uur vermooit,

van 't verkoren zijn om, na zoovele eeuwen,
dat menschheid zocht den sleutel of het slot,
haar toe te roepen, ja haar toe te schreeuwen:
'Gevonden, beide: word uw eigen God.'

Ons ongeduld liet zich toch weer verlokken
door den toovenaar Hoop, die fluit zoo zoet:
het was nog geen, tijd om in vleesch en bloed
d' Idee te kleeden, maar om onverschrokken

en rustig onze toewijding bewijzend,
der liefde vleugels om haar heen te slaan,
heerlijk in ons geloof onder te gaan,
met forscher kracht uit korten dood herrijzend.

Diè kroon ontging ons. In de donkere ure
der menschheid, in ons eigen donker uur,
toen 't ging om kloek weerstaan of laf verduren,
laaide in ons niet omhoog een heilig vuur,

bleken we met stompzinnigheid geslagen,
roerden we hand noch voet, lieten we ons slaan
in de ketenen, die we zullen dragen
God weet hoe lang. Lieten we alles gaan,

lieten weerstandsloos ons alles ontrooven,
wat met ons hartebloed we hadden opgebouwd,
hielpen zelven mee de vuren te dooven,
die de vad'ren ons hadden toevertrouwd;

hielpen mee, weer een wereld te formeeren,
waarin we gelde' als asch en stof en slijk,
hieven zelf in 't zaâl weer nieuwe heeren,
te maken hen door onzen arbeid rijk...

Zevende zang
Beproevingen

I

O goud geloof, dat heeft bevestigd
 onze harten in den paarlenden morgen
 en ons gevoed in 't glanzende verleden:
 'Nu zij de krachten der natuur kan borgen
 en hare woeste driften heeft beteugeld,
 verwerft de menschheid broederlijken vrede.'

Uit ondre perken stijgen de onterfden
 op naar het licht, domplen in 't volle zijn
 hun uitgemergeld wezen; wreedgekerfde
 gelaten bezielt al de wordingslijn

der nieuwe tijden. Hoe worstelen hun willen.
 Vuurge verlangens streven naar omhoog,
 al strakker spant zich de begeerteboog;
 de snaren der begeerteharpen trillen.

Fel zou de worstling zijn, snel kwam zij nader,
 ieder uur wiesen onze krachten aan:
 nog korten tijd: dan zoude' allen tegader
 zich storten op de heeren, ze verslaan

in bliksemenden vaart. Ziet: reeds begroeten
 allen elkaar als broeders; in één hoop,
 een geest, een wensch, een wil elkaar ontmoeten
 en ondergaan gemeene vreugdedoop.

De 'laatste strijd' - fel en hard zou hij wezen,
 gevoerd zonder gena, maar niet ontwijd
 door lage wraakzucht, waarvoor meesters vreezen,
 als hun schuwe blik naar 't nachtdonker glijdt.

Hoe schoon lag in den klaren sterken morgen
 de wereld, een strijdperk voor onze kracht.
 We hoefden van geen oud geloof te borgen
 grootheid en luister. Alle geestespracht

lag in ons, in ons doel, overstraalde onze wegen:
kon iets heerlijkers geschieden op aard
dan dat zij die als laffe knechten zwegan
en bukten, lang, nu werden nieuwbesnaard

met het besef van hun geheime waarde,
dat een roep opkwam uit het diepe diep:
'wij willen menschen worden' en wat sliep
sinds eeuwe', ontwaakte? Over de lichte aarde

gouden woorden op gouden wieken zweefden
van alle transen aan; zij wiekten neer,
brachte' in bevrozen harten lentesfeer,
werden gestalten die tusschen ons weefden

stralen van makkerschap... O vrijheid, vrede...
haast omklemde onze greep u, naar ons dacht...
Eén donderslag en alle droomen glede' in
den afgrond: wij stonden, geheel ontkracht

en hulpeloos, door dichte duisternissen
omringd, geheel van ons vroeger bestaan
verontwerkelijk. Uit donkre nissen
loerden daemonen, sprongen op ons aan.

Hoe kon wat we dachten dat we bezaten
ons zóó ontvallen, laten zóó berooid,
in nietige armzaligheid gekooid?
Was er iets wezenlijks wat we vergaten?

II

O dag van smart en bleeke schande,
van bittre tranen
uit machtlooze wroeging geschreid,
dag die het einde bracht
van kinderlijke wanen
en kinderlijke onbevangenheid.

Dag die groef een kloof voor eeuwig
tusschen wat was en wat worden ging,
die vallen zag 'n wereld in puin
waarin onze jeugd bonte vlinders ving,
dartlend door een gedroomden tuin.

Het woest en spookachtig gezicht
der dingen doemde uit diepe gronden,
maskers vielen, afgerukt van 't Zijn;
donkere plekken werden monde' en
iedere mond vertrok in pijn.

't Verstandelooze, lang verkracht
door reedlijk denken, kreeg de overmacht,
stortte zich op ons levensperk,
gaf vormen van verschrikking aan 't gebeuren,
ontbond het licht in helsche kleuren,
vulde met zwaveldampen 't avondzwerk.

III

Nog stond het koren op de velden
 in vele landen van Euroop;
 in enkelen stond het te hoop
 op schoven; d' oogst was nergens binnen.
 'Er kòmt geen oorlog: de arbeiders zinnen
 op staking; de kerk roert zich ook.'

Toen nu d' oorlog kwam, met hem de dag
 om d' eeden, die men had gezworen
 gestand te doen,
 was alles anders dan men had geloofd.
 De eenheid met haar schijngezag
 ging in een enklen dag verloren,
 haar stralend licht werd in één uur gedoofd.

De vijand kwam. Al wat men had geleden
 van een vijand, die staat in 't eigen land,
 al wat men had verduurd honderden jaren
 van de ikzucht hoovaardger heeren,
 verpulverde in één nacht, als bij een grooten brand
 de hechtste gebouwen in asch verkeeren.

In alle werelddeelen werden
 mannenlijven uiteen gescheurd,
 glanzend jonge, als lentebloesems zacht,
 vol versche, pas ontloken kracht,
 en andere, iets verweerd door de beten
 van zorg en moeienis, maar ook gerijpt
 in zon van liefde en door haar diamant geslepen,
 zóó, als men edelsteenen slijpt.

Zij, die hadden gezwo're' elkaar te reiken
 de broederhand als zonen uit één schoot,
 deden elkaar nu aan op duizend wijzen
 wreed-smartelijken, smadelijken dood.

Zij, die hadden geloofd te zijn
 strijders in eenzelfden heerlijk schoonen
 glorieuzen strijd, Gods eigen strijd,
 opdat allen op aarde zouden wonen,
 bestraald door de zon der gerechtigheid,
 deden elkaar nu aan op duizend werven
 bitteren dood na 't langgerekte sterven.

Vanaf den allereersten dag,
 dat d' arbeiders van alle landen
 in d' oorlog togen en zij op elkaar
 toe stortten om elkaar te dooden,
 lag ook het socialisme dood.
 In iederen soldaat, die viel,
 stierf het opnieuw; in elken die
 werd door een granaat uiteengereten
 of dagen lang hing in het prikkeldraad,
 waar niemand hem kon halen, uren krijschend,
 als een varken, dat men den strot afsnijdt -
 stierf het opnieuw.

Het socialisme
 van een grootsch tijdperk menschlijke historie
 lag dood, morsdood, saam met den eed'len waan,
 stierf het, van d' eenheid aller arbeiders;
 't lag dood in alle landen van het Westen,
 en zij die het hadden gehaat, gevreesd,
 uit te roeien gezworen al zijn nesten,
 wreven zich in de handen, vierden feest
 binnenskamers. Het socialisme zelve,
 waanden ze, lag voor eeuwig neer, ontziend;
 reeds zagen zij rijzen de hooge schelven
 van macht; rondom het slavenvolk, gekniel.

IV

Het is alles zoo begrijpelijk;
moet het daarom vergeven zijn?
Onrecht was zoo klaar-blijklijk
en zoo overerg de pijn.

Het was zoo begeerlijk te denken,
dat men niet dwalen kon,
noch terug in zwakheid zwenken;
dat ook het haten en krenken
geen vlek maakte op onze zon.

Boven het geheel der dingen
stelde men zijn eigen recht,
overtuigd, dat dwingen en dringen
geoorloofd was in 't gevecht
om den vijand de macht t' ontwringen.

Ook in der grooten gemoed
werden driften gespannen als koorden,
bij de kleinen snerpten akkoorden
van haat en wrok door het bloed.
Leiders spraken: 'haat en wrok zijn nu goed.'

Toen is hoogmoed gekomen,
heeft sluisdeuren dichtgedraaid:
leven kon niet verder stroomen.
Verstard zijn de edele droomen,
wind uit het graf heeft gewaaid.

O donkre gestalten der dagen,
stijgend uit vernieuwd verschiet!
dreigend gebalde vragen,
harten gebeukt, geslagen,
trillende, zwakker dan riet.

De dompe menschhorden baarden
afgodendienst van 't Verstand,

waarnaar ze begoocheld staarden -
terwijl in het binnenst der aarde
reeds broeide de groote brand, -

en op den stralenden herder
die zijn kudde planeten hoedt,
onheilbrengende vlekken verzwaarden -
en miljoenen lichtjaren verder
aan den rand van de Heelal-gaarde,
ontploften sterren met wilden gloed.

V

Waarheen het hart zich nu in wanhoop keert,
als een wild dier in zijn kooi opgesloten,
het vindt geen uitweg en despereert.
Er is geen recht:
wat bloeide aan vrijheid werd stukgeschoten
in een ongelijk gevecht.
Monsterlijke planten groeiden,
hun stengels slijmerig van giftig sap:
wrok, wraakzucht, haat, mensenverachting;
Gods zon verduisterde de groote slachting,
de blad'ren van de liefde hangen slap.

Weer heerschen d' enkelen over de velen,
weer lijdt menselijke waardigheid verkrachting.
Als witte sneeuw wordt modderpap
door den gutsenden regen, wordt het reine en
edele in den mensch een gore lap.
Duivels verlustigen zich aan zijn pijnen,
proeven zijn vernedering op de tong,
smakkend. Leven werd een verwarde wrong.
Er lijkt niet anders meer te zijn op aarde
dan luid getier en onderdrukt gewezen.
Overleeft dan niet één der hooge waarden,
die flonkerde' in den nacht, niet één?
Strekt niets tot troost den millioenen?
Er waren toch trotsche galjoenen,
die d' oceanen van den geest bevaarden,
en kwamen, dunkte ons, dicht en dichterbij.
Waar bleven zij?

Waar bleven zij, waar blijft die fonkelster
van 't Communisme, waar is de vaan gebleven,
waarop met Sikkkel en Hamer geschreven 't
verbond stond aller werkers?
Van d' andere zijde der aarde
zagen de volken vlammen aan de lucht,
weerschijn van den brand die verslond de kerkers

en elke burcht van afgedwongen tucht:
 Octoberbrand... O sinds de verre dagen,
 dat Christus stervend 't menschdom redden kwam
 en antwoord gaf op d' allerverste vragen,
 sprekend: 'de zielen zijn verstrooide vonken
 van een vuur, dat uit God zijn oorsprong nam',
 heeft zulk een hoop hoop'loozen niet bevlagen,
 hartensintels niet meer in gloed gezet.
 Was alles maar schijn en logen?
 Of droogde uit van den stroom zoo snel het bed?

O Rusland, deze smart gaat niet voorbij.
 Het verstand ziet 'het kon niet anders zijn' -
 maar doet terugval minder pijn,
 omdat wij weten, dat langs haar de lijn
 van groei loopt? Nog lijden w' om hen. En zij?

Moedertje Rusland, wij eerden uw zonen,
 wij wisten dat z' ook ons baanden een pad,
 zagen gekroond met martelaarskronen
 ze sterven... Wij hebben u zóó liefgehad,
 Moedertje Rusland; baant g' een weg nog heden?
 Wij zoeken naar het antwoord op die vraag,
 maar van twijfel is elk antwoord doorsneden.
 Draagt overwinning kiem van nederlaag
 altijd in zich? Is gloed daarom verkild,
 die onze harte' eens heerlijk heeft doortrild,
 als w' ons vereenden in den geest met u?
 De hardheid, die zich thans doorzet in u
 doet huivren ons. En achter barsch vandaag
 rijst, nevelwand, uw morgengrauwen vaag.

Als een ster door machtiger zon beschenen
 dan de planeten aan ons firmament,
 ijlt in het hemelruim dáárhenen,
 waar zijn lens nog geen kijker heeft gewend,
 zóó leek Rusland, vlammeende planeet,

to ijlen door den ruimtevorm, die heet
tijd, in de menschentaal.

Op Wester-akker

scheen 't zaad der socialistische gedachte ingeslapen;
ginds in 't Oosten werd het wakker,
ontkiemde, schoot omhoog in wilde pracht en
weligheid. Oogsten van rood koren rijpen
schielijk. Maar waarom dan in 't hart dat nijpen?

Kind'ren, wij willen ons met moed omgorden,
wij weten 't wel, dat alle dingen worden
anders verwerklíjkt dan als ze verschenen
in de Idee, toen aetherische gloed
trilde op hun vleugels en d' aarde hun bloed
nog niet had verontreinigd. Maar er moet
iets van haar diepst volschoone leven
toch ingaan in den onvolkomen bouw;
weerglanzen moeten hun spel daarin weven
van zonnevuur en hemeldauw.
Gouden liefdesglans, witzilvren vrijheid.
Stalin zegt: 'wij bouwen op nieuwe wijheid';
maar als onze gedachten hunkrend gaan
daarheen, waait rauwe wind van dwang ons aan
en maakt ons van ontgoochling grijs.
Ook ginder heeft de mensch nog steeds een prijs.

Eenlingen kunnen d' Idee niet ontmannen.
Schuld is een keten, over d' aard gespannen,
schakelend alle menschen aaneen.
Zoo van Moedertje Rusland het gezicht
zich heeft vergrauwd, verhard, verduisterd,
dat we droomden vol liefdeslicht,
zoo 't werd vergrofd en jammerlijk ontluisterd;
o, dan ligt de schuld niet bij één
en niet bij enklen. Noem ze vrij tyrannen,
maar weet: wij allen dragen schuld.

Toen 't gezicht der vrijheid ginds werd onthuld,
bleven we dadenloos-afzijdig.
Hun lot en 't onze liepen evenwijdig,
maar wij roerden geen vinger. Lafheid, sleur,
gemakzucht, weifelmoedigheid, wantrouwen
in eigen kracht, maakten ons wrak als gebouwen,
door woest oorlogsgebeur.
Een poort die openstond is weer gesloten,
Rusland heeft zijn hartebloed vergoten
in worstelingen overzwaar.
Rusland is naar zichzelf gegroeid, 't werd hard,
omdat het te krampachtig heeft gemard
en uitgezien naar wie niet kwamen.

God helpe hen en helpe ons allen. Amen.

VI

Is dit het socialisme? Zijn gezicht
heeft niets van d' oude glansdroom, straalt geen licht
uit, geen vrijheid en geen schoonheid.

Wat is er van u over,

Socialisme, mijn liefste? Heel uw toover
vervaalde. Leelijk zijt ge, ruw en lomp;
verraderlijk somtijds en somtijds stomp-
zinnig... O ik vrees, lang zal het, lang
duren, eer d' aarde in uw glimlach mild
zich zont.

Versteend is uw adem, uw groot hart verkild:
het water dat stroomde zoo week,
nu een bevrozen beek...
naar u staren maakt bang.

O zagen

w' een flarde ergens van uw sterrekleed
wappren, schein' ren uw morgengloed,
we zouden niet zoo mistroostig vragen
en in de handen den kleumenden moed
fier weer langs de wegen dragen
met gezang.

VII

De dingen worden, dat is groeien, staan
 op hun hoogtepunt, krimpen ineen, vergaan,
 innerlijk voos, levenskracht opgeteerd.
 Het trotsche stelsel, triomfant,
 dat d' aardbol saamkneep in zijn heerschershand,
 stort ineen, tot in 't hart verrot,
 het maakte winst zijn goed en macht zijn God,
 kende geen deernis, ontkende met de daad
 gelijkheid, waar 't, jong, naar streefde in den staat.
 Zoolang 't zijn slaven voeden kon, verborg 't
 in hoovaardig gezwets geheime zorg.
 Maar de dag kwam, dat het dat niet meer kon:
 dat weigerde de uitgedroogde bron,
 de springveer lag verslapt. De werkeloozen
 vulden de straten, zooals herfsttijloozen
 bergweien in September; jonge wrakken
 die daaglijks dieper door hun knieën zakken,
 stonden geleund over de stalen bruggen
 met uitgedoofde oogen, slappe ruggen,
 de sigaret tusschen de grauwe lippen.
 Verlede' en toekomst, wezenlooze slippers,
 hingen rondom hun ingevallen borst.
 Het pauperdrom vrat, als een vunze korst,
 het magere lijf van de arbeidersklasse,
 d' idealen hadden in dunne gassen
 vervluchtigd zich en opgelost.

VIII

Wat wij vereerden, werd ontwijd;
 wat wij beminden, ging verloren;
 verstomd zijn d' innerlijke koren,
 die vóorzongen een lied van heerlijkheid:
 hun echo ook is haast niet meer te hooren.

Wij weten niet, waarom zich kiest Gods raad
 tot werktuig, wie voor ons gebrandmerkt staat
 van duistre drift en troeble wrok doorknaagd.
 Niemand weet, waarom het Gode behaagt
 aan zulk een' op te dragen zijn gericht,
 maar 't was reeds vaak zoo in 't wereldgezicht
 en 't moet aanvaard als zooveel, onbegrepen.

De messen worden in duister geslepen
 voor de slachting. Het geloof van millioenen
 doet een slag om, draait om een nieuwe spil...
 'Helpt, mannen en vrouwen van goeden wil,
 helpt: wij vergaan... Helpt dan toch: wij sterven...'
 Dan: de kreten verzwakken, en verderven
 sleept wie elkaar bloedig bestreden, mee.
 Nog raast en brult een poos de diepe zee,
 dan valt de vloed en donker wordt de lucht. 't
 Lijf der martlaars verrot, een beursche vrucht,
 in holen die nooit kuste zonnestraal.
 Leven wordt valer dan vaal.

Andre stem neemt den klaagzang over,
 als nachtwind vaart van boom tot boom,
 bespelend telkenmaal een ander loover,
 voortspinnend aan denzelfden angstendroom.

'Bezetenen scheurden aan flarden
 de kostbare webbe, in langen, harden
 arbeid geweven door vele geslachten.
 Wij lieten 't toe; God weet onze gedachten.
 Misdadige handen vergrepen

zich aan de gouden wijzerstrepen,
naar 't uur bewegend, dat gerechtigheid zou slaan,
wongen ze achteruit, wij lieten 't gaan.'

Weer viel een stilte. Het was of de schande
neersloeg van de onzichtbare gelaten,
of rouwfloers werd onhoorbaar neergelaten
over de duistere aarde. Uit de warande
der nacht steeg weer een stem als uit een groeve,
trillend-onzekere, een anders droeve,
die sprak: 'was onze waarheid wel alleen
en enkel waarheid? In haar logen geen?
Is misschien in hùn logen druppel waarheid
gemengd?'

Ging in het nachtzwart kleine klaarheid
open, ergens, toen die stem, trillend-droeve,
stijgend als uit een diepe donkre groeve,
dit sprak? Of was het verbeelding en waan?

De zwartfluweelige ving weder aan:

'Toen nederlaag bezegeld was,
merkte men, hoe in de zielen wroet
vrees en z' afzichtelijk verandert,
zooals melaatschheid de lichamen doet.
Hoeveel maal is Christus in dat verslaafde land
verloochend door Petrus, voor 't eigen lijf
beducht? Doodsangst maakte de harten stijf-
amechtig; o niet angst voor den dood zelf,
maar voor de lange marteling, aleer
hij komt; in dit lichtloos gewelf
de grond gelijkt een vieze brij,
de hoeken vol afzichtelijke dieren;
't lijf rillende van kou en brandend warm;
de waterkruik te ver voor den verrekten arm,
het been één angstklomp. 'Als ze kome' en slieren
mij mee, dan zal ik alles zeggen wat zij willen:

ik kàn niet meer.' Kreten, rauwe gillen
 achter de muren... 'O, was de nacht voorbij.'
 Zóó breekt men der dappersten moed, de dood
 wordt d' eenge vriend onder de zwarte togen. -
 Angst wierp haar schaduw over 't leven, reuzengroot,
 en het kind dat zij baarde was de logen.

Al d' ondeugden van lage zielen bloeiden:
 de achterklap, de laster, de verklikkerij
 het meest. Het leven smaakte als zure brij.
 Men zag den broeder verklikken den broeder,
 den kameraad den kameraad.

Wrok broeide
 op wraak in vunze holen. Ieder zwierf
 eenzaam door zijne dagen. Vriendschap stierf,
 vertrouwen doofde uit aan den horizon
 der oogen. Wantrouwens onkruid won
 aan kracht, angstig-snel, ieder edel kruid
 verstikkend. Menschen-akker werd de buit
 van distels, doornen, giftige gewassen;
 men hoorde in donker raven krassen,
 moordzucht bedreef haar duivelsch spel.

'Ga niet onder in weerzin; luidt de bel
 van afschuw niet te luid, o somber lied:
 geen mensch is schuldloos; elk hartegebied
 bergt donkre plekken, niemand gaat vrijuit
 voor God.

Wees niet hoovaardig, voel u niet
 boven de slechten hoog-verheven.
 Is ùw hart vlekkeloos en van uw leven
 blank elke plooi?
 Ook worden er tusschen deze gevonden
 - gij ook spreekt hun namen uit met eerbeid - die
 moedig alle martlingen doorstonden:
 zij hebben met het bloed van hunne wonden
 d' andren teruggekocht, vergeet het niet.'

IX

Alles ineen gestort
waar w' op vertrouwden:
wat groeide en blauwde
vervaluwd, verdord:
bloeiende vorm verviel
toen mat werd de ziel.

Ontbladerd, ontluisterd
levens krans en kroon:
blanke droom verduisterd,
leuze geworden hoon.
Met koorden van vrees
de harten gekluisterd;
de handen beven,
stemgefluister is heesch.

Niemand weet hoe te leven,
niemand gaat voor:
er is geen leider
en er is geen koor.
Wie voelt zich nog strijder?
Het moedigste streven
heeft het ergst gefaald;
in iedre voetstap die daalt
is noodlot geschreven.

X

Angst heeft zich genesteld in ons wezen,
haar vingers omklemmen onze strot;
angst meer nog voor den dood dan voor 't leven
en meer dan voor Satan voor God.

Angst niet slechts voor eigen verval en sterven,
maar voor dat van den grond, waarop wij gaan,
voor het verzinken der gouden erven,
waarop de vaderen hebben gestaan

en voelden in leven en dood zich beveiligd,
toen tusschen allen was God de band;
o veel ging boven 't menselijk verstand,
maar leven was Godes, door Hem geheiligd.

Met de dreuning der klokken riep
Gods stem den mensch toe welkom in 't leven,
op hun vleugels werd stervend hij geheven
tot Wie aldoor waakte en nimmer sliep.

Nu is Gods stem in de klokken gestorven,
zij halen niet in, luiden plechtig niet uit:
als leven ontheiligd is en bedorven,
dan naakt vol verschrikking ook 's levens besluit.

De gezichten zijn tot maskers verstand
of tot een wreede grijns verwrongen.
Waar bleven de lippen die lachten en zongen?
Wie heeft de runen der rimpels ontward?

De vaan van Wilde zinlooze machten
hief over de boot-des-levens in top
onze waanzin; wij die veilig ons achtten,
ons eischt als zijn offers de maalstroom op.

Wij talmden te lang, zijn te ver afgedreven;
van hier is geen pad naar omhoog meer open;

ook zij, die dachten op te bouwen, sloopen,
eigenwaan heeft de redders verdreven.

De ring van duisternis heeft zich gesloten,
er is geen uitkomst en er daagt geen licht.
Het leven draagt een duivelsch aangezicht;
hoop is zwakheid van het vleesch, anders niet,
dat terugschrikt voor de laatste stoot en
lang spartelt eer 't verwonnen zwicht.

Vrijheid was een verleidelijke droom,
broederschap tusschen menschen schoon fantoom;
menschheid joeg van eeuw tot eeuw hen na,
in zelfmisleiding, opperste gena.
Leven streeft rusteloos van vorm tot vorm:
in elke knaagt dezelfde worm
en iedere gaat onder, vroeg of spa.

XI

Niet dat de avond ons weer vindt, verslagen
om de geruchten, die de wind verspreidt,
niet dat wanneer wij sterven, gansch ontwijd
de aarde is door onze nederlagen -
niet dat de jongen als de ouden dragen
een doornenkroon - dat is het ergste niet,
en niet hun bitter menschelijk verdriet;

niet dat ginds sterven onze martelaren,
eenzaam, smachtend naar vrouw en kind,
niet dat de folt'ring maakte veler haren
grijs in één nacht; - de etterende wonden
niet, die de beulen sloegen in hun vleesch
en niet der onversaagdsten vrees,
dat een woord zal ontglippen aan hun monden;

en niet dat wij, ouderen, nu ter zijde
staan moeten, te oud of te zwak, of beide,
om met hen onrecht te weerstaan,
en weerstaand, zoo het moet, den dood te lijden -
noch dat wij het geloof verloren,
het triomfantlijke van onze jeugd:
'Weldra zullen d' arbeiders zich bevrijden',
verloren de schuimende levensvreugd;

maar dat er menschen zijn na al de eeuwen,
dat Christus riep tot ons van af het kruis,
waarin omvloge' ons aardsche huis
in wijde cirkels groote zilvermeeuwen,
en elke duif droeg een olijftak aan, -
dat er geboren zijn in onze dagen
o, velen, heel een giftig menschgewas,
die niets van dat alles hebben verstaan,
wier hartstocht is, om weerloozen te dooden
na lange marteling, -
dat is de bitterste van onze nooden.

Het doet ons bijna aan den mensch versagen,
't rooft ons den vrede, 't jaagt ons bij Gods troon
de trappen op, en doet aan onze lippen
den wanhoopskreet 'Waarom!' ontglippen,
het mengt in ieder lied een valschen toon.
dat menschen zóó vergrofd en verhardden,
duivelsche drift hen beheerschte zóózeer,
dat gansch in hen elk meegevoel verstarde
en zij van niets genieten meer,
dan van te zien, hoe d' eedlen, die zij sarden
en martelden ten doode toe,
gevoelden met een rilling, hoe
ze stonden op het punt van te bezwijken,
te verraden den kameraad,
doordat zij waren aan 't eind hunner krachten
en wisten zich zelf te zullen verachten,
als ze vervielen tot verraad. -

En mogen we dan ook niet treuren,
omdat we hebben al te met verleerd
het zoete menschlijke vertrouwen:
'Spoedig zal tusschen allen vriendschap zijn,
aan het rijk Gods zullen allen meebouwen,
allen aanzitte 'aan Zijn festijn.'

O, waarom kwam al deze schande
over onze duistre planeet.
verwoest het schoone werk van menschenhanden,
de zielespiegels verroest en vervreten,
de harten tot den draad versleten
en menschheid tot de verste stranden
ontdaan, geteisterd, zwartgebrand door leed?

XII

Toen zag ik haat, een zwaar massief gesteente
leven omstaan rondom:
het liet geen straal door van de liefdezon,
zoodat kilte verstijfde mijn gebeente en
in d' adren stolde 't bloed. Ik voelde een klauw
grijpen naar mij... Ik ben gevangen...
nu sterf ik... Rondom mij met grauwe wangen
liggen de dooden, zij die hatend stierven...
Zwart zijn hun handen en hun lippen blauw.

O wij allen, die ver van liefde zwierven -
konden we ons leed aan elkander klagen;
aanleunen tegen menselijk meegevoel!
Maar dit zijn de troosteloze dagen
dat elk is ingesponne' in eigen doel.

De blik is dof, de tong is droog en erger:
het hart werd als een steen zoo dor.
Geen woord van deernis, enkel heesch gemor
ontwringt zich aan den dichtgeknepen strot.
Blijft gij toch overwinnaar, oude terger?
Wierpt ge omver den gekruisigden God?

Achtste zang
Inkeer

I

Schemer valt grijs.
Geen vogelenwijs
zingt in den avond.
Wolkenpaleis
vergrauwt, gehavend.

Er ontwaakt geen keel
in het zwart fluweel
van de duisternis.
Achter dichte poort
bloeit het verlossende woord.
Maar de sleutel onvindbaar is.

II

Doodsch als het licht op deze
 lichtlooze Novemberdag, -
 als besef, na veel weifeling,
 dat men niet meer kan genezen, -
 als kalme vertwijfeling
 in de nacht na verloren slag, -

zoo is het leven geworden,
 zoo zinken wij neer, wij ontgorden,
 geen steun die nu niet begeeft,
 geen hoop die onaangetast leeft,
 geen spijker, die niet loslaat,
 geen wijsheid die helpt en geen raad.

We worstelen om zekerheid,
 maar elk ja klinkt uit in een vraag;
 elke hand warteekens schreef,
 elke bouw trok krom en scheef,
 elke weg daalt naar omlaag.

'Vloedgolf sloeg het schip uiteen,
 waarop wij ons veilig dachten:
 zie de Dood is dichtbij: hij wacht en
 elk onzer ontmoet hem alleen,
 gesteld op zijn eigen krachten.

Door duizend vreezen benard,
 het leven doodelijk moede,
 en toch met een angstig hart,
 kruipend wèg voor den dood en zijn roede,
 zoo beven d' eens-zekeren allen,
 van hun zekerheden vervallen
 tot zij geven in deemoed zich over.
 'Wij kunnen 't alleen niet af,
 niet opnieuw, ondanks al ons getoover
 doen ontgroenen den dorren staf,
 niet hersmeden met al ons weten
 schakel die scheurde in den keten.'

III

Daar waar ik zat in den vertrouwden vrede
 van lommerhout en bladgesuis,
 dringen stemmen binnen: het bittere heden
 doorvaart met vlaag na vlaag het zielehuis
 wanneer scharen verontrusten, benarden,
 in dichte drommen op mij aandringen
 en 'k meen te hooren in hun heesche zingen
 de klacht onzer gepijnigde aarde.

‘In bittere rampzaligheid te woeden
 tegen zichzelf, zichzelf te verscheuren,
 over zichzelf brengen doodsgebeuren,
 zichzelf te zijn smartelijkste roede, -

nergens licht te zien, geen uitkomst te weten,
 als een hongerig ellendig beest
 gevangen in een kooi, door smalle reten
 te loeren naar die 't vingen, en verbeten
 de geuren in te snuiven van hun feest -

men leerde ons ‘de wereld behoort aan God,
 de diepste krachten streven naar vereening’...
 Leugen! Op aarde is Satan thuis. Versteening
 en verenkling-des-harten 't menschenlot.’

IV

Mij martelt dit:
niet dat kracht leven omhoog te dragen
tegen geduchten vijand moet strijde' en
wordt, maar onsmadlijk, teruggeslagen,
vele malen en vele dagen,
vele dagen der tijden,
neen, niet dit lijden, -
en ook niet, dat zwart en wit
soms tijds worden die schenen vol brandend leven,
vol helstroomend bloed,
maar dat men kan worden teruggedreven,
omdat ineen zakt het eigen gemoed
en men zelfs niets vindt te berouwen,
omdat niemand kan zeggen
hoe 't is geschied
en men zelfs niet kan dreggen
naar wat ging verloren,
omdat niemand durft leggen
den vinger op het wonde gebied, -
en er niets is van gezonde toorn en
niets van natuurlijk verdriet.

V

Eens rees achter duinen het morgenrood,
 over weien steeg óp gouden bal, de zon;
 lila golven danste' in den wateren schoot,
 toen de dag vol geneugten begon.

Eens hoopten we, dat hunkrende scharen
 - hunkrend naar Socialisme's brood -
 zich gingen storten op de dingen-die-waren
 en werpen omver met één stoot
 onrecht, smaad, verdrukking der armen, -
 zouden strijken daarna alle plooiën glad,
 alle hartekameren verwarmen:
 en in die hoop hebben wij liefgehad.

Eens vond het eind van den dag ons avond-
 lijk moede vaak maar nimmer mat:
 scherp geteekend lag vóór ons het pad
 naar omhoog; koelte van toppen streek lavend

over onze wangen die gloeiden.
 Dan steeg, slanke bark, de jonge maan
 naar waar twee blanke sterren bloeiden;
 vol vrede zijn wij ter ruste gegaan.

'Kind-van-den-twijfel, kind-der-eeuw,
 ge wiegt u op herinneringen,
 als op de golven der zee een meeuw -
 maar was die vreê tot den bodem klaar?
 Kunt ge niet van een andre zingen,
 bloeiend in doodsgevaar?'

VI

In ons komt opgerezen
stille bereidwilligheid,
te worden van ikzucht geneze' en
van haar melaatschheid bevrijd:
het lijkt of wij niets meer vreeze in
onze groote benardheid...

O, konden we nu toch leeren
elkanders naasten te zijn,
het Godskind te doen triomfeeren.
Misschien blijkt al deze pijn
heilzame medicijn.

VII

In verbondenheid met den Algeest staat
 al het natuurlijk-levende altijd:
 cellen, kristallen, planten, dieren
 voelen hoe door hen heen zijn adem gaat,
 groei brengt, ontplooiing. Voelen 't als een vieren
 van 's levens ankertouw, tot komt de dood,
 haalt het in, voert terug hen in de schoot
 der Eeuwge Essentie, als in de haven
 gestouwd worden de pinken tegen 't boos getij.
 De stormen der begeerte zijn voorbij,
 en lange rust komt allen laven.

Zoo leven is leven in 't rythme opgenomen
 van 't Al, gebed in de cosmische orde.
 Al het geschaapne is 't, alleen de mensch
 dwaalde af, verzette zich, de mensch ontspoorde,
 wil telkens heenspringen over zijn grens,
 en oproeien tegen overmachtige stroomen.
 Vereenzaamd staat de mensch tusschen de scherven
 van oude zekerheden: in zijn ooren
 dreigend de dreuning van het wereldrad.
 Soms brengt solaa's het naderende sterven:
 dan vindt hij weer den weg, dien hij vergat
 en wordt het Godskind nog in hem geboren.

VIII

Maar zoo hij de verbondenheid al zou
herwinnen, - zou daardoor zijn angst bedaren?
De mensch dobbert zoo kleintjes op de baren
van het mysterie, er is nooit veel blauw

aan den horizon van zijn gedachte.
De mensch, hij wil worden gerust gesteld,
hij wil, in den angstdroom der felle nachten
hen voelen, waar het kind dien aan vertelt,

de vader of de moeder. Achter 't zijn
zoekt hij een hart, waarin hij voelt geborgen.
Enkel wanneer hij dit voelt, luwt de pijn
der onrust: hij slaapt rustig tot den morgen.

IX

Wij dobbren zoo... wij weifelen... wij hopen
dat het geloof in ons geboren wordt.
Soms gaat een gave bloesem even open
van stilheid, maar is, eens ontplooid, verdord.

Wij pijnen ons af... Of w' enkel gelooven,
omdat we te zwak zijn voor 't ongelooft?
Geloof is een bezit, dat niets kan rooven:
wat wij zoo noemen, biedt zich aan voor roof.

Hoe kan God zich in ons manifesteren
zoolang ons doen indruischt tegen zijn Wet,
en Oneind'ge Liefde ons hart regeeren
wanneer zelfzucht den toegang haar belet?

Wij vervallen in d' oude fout altijd,
't geloof te binde' aan dorre omschrijvingen
in plaats van te stemmen ons fluisterzingen
op den toon der Godlijke Barmhartigheid.

X

Uit de diepten van het Wezen,
 uit de oergronden van het Zijn,
 komt een stem opgevaren.
 Haar klank, zooals oogen staren,
 vol verholen pijn.

‘Waarom zijt ge niet gekomen.
 toen ik riep tot u?
 Ik had u opgenomen
 in het plan eener nieuwe orde,
 die geweest zou zijn luwer dan luw.
 Iets had waar kunnen worden,
 waar d' eeuwen naar hadden gesmacht;
 oeroude menschheidsdroomen
 waren in vervulling gegaan,
 zoo ge Mijn stem had vernomen,
 zoo ge Mijn gebod had volbracht.

Waarom zijt ge niet gekomen?
 Ik riep tot u, meer dan eenmaal.
 Ik had op u vertrouwd,
 had u iets van Mijn plannen ontvouwd,
 maar ge hebt Mijn stem niet vernomen
 en Mijn wil niet gedaan.

De broederlijke stad,
 zij had kunnen worden gebouwd,
 zoo ge moed genoeg had gehad
 en liefde... Ik had u vertrouwd
 en u een opdracht gegeven...
 Besef hoe diep ge Mij griedet
 en wat ge hebt verzuimd...
 Wie had van uw taak u ontheven?
 Wat saamgroeide werd verkruid.
 Millioenen gingen te gronde:
 de maalstroom heeft ze verslonden:
 ziet, hoe hij woelt en schuimt.

Uit het duistere voorportaal
der wording, waar menschheid door waadt
in bloed tot den hals, waar' getreden
z' in blanke wereldzaal
met beelden van Liefde en Rede
vercield, sprekend hemelsche taal.

Hadt ge Mijn Stem maar verstaan
en onder Mijn Vaan gestreden, -
gestreden onder *Mijn Vaan*.

XI

Donkerder zijn de dagen dan z' ooit waren,
zwaar is het Gods gelaat, het blinkende,
te zien lichten in de vuile, stinkende
wereld en te ruiken de geur van Gods haren.

Moeilijk is het, zich voor de zachte krachten
open te stellen nu, die menschen omzweven;
- de vad'ren noemden ze engelenwachten:
wisselt de naam, d' essentie is gebleven. -
Moeilijk is het, hen niet te verjagen,
wanneer zilvren vleugels hen tot ons dragen,
en nog moeilijker hen niet te bedroeven,
als zij tot ons dalen in deze groeve.

Help, Gij, Naamlooze, ons de zwarte stroomen
niet zwarter nog te maken dan z 'al zijn,
maar in hen te mengen één druppel droomen
van vredes vreugde, één druppel liefdeswijn.
Help ons leven, om hen iets meer gelijk
te maken aan de stroomen in Uw rijk.

XII

Waarom ik nog niet rusten mag?
 Het is mij helder als de dag.
 Geen ander zanger staat in dit geloof,
 geen ander kan saambinde' in deze schoof
 de rijpe aren van zijn herfstgetij.
 Nog deze schoof: dan is de dag voorbij,
 volbracht de opgave en ik ben vrij.

Maar nu maant nog het oude woord,
 dat zich hoevele jaren in mij heeft geboord. -
 'Een taak is als een stem, een oogopslag,
 iedere mensch heeft hier de zijne:
 volbreng haar, beur omhoog uw eigen vlag,
 grif in 's levens netwerk uw eigen lijnen.

En zoo ik woorden niet kan vinden,
 die dooven hooren doen en maken blinden
 ziende - dan is het niet omdat gij zijt
 uwer zustren mindre in waardigheid,
 nieuw socialisme, dat van God getuigt;
 maar omdat mijn hart te zwak werd besprongen
 door liefde voor u, de lucht in mijn longen
 niet wordt tot aêm, die God ter eere juicht;
 omdat het hart te laat bekeerd
 werd tot den geest, dien gij belijdt op aarde,
 en ik dáárom niet waardig ben, uw waarde
 te verklanken in zingende ademtocht.
 O dat wie 't kunnen zal, nu komen mocht.-

XIII

In jeugd ben ik ontvlamd
voor deze gedachte:
'als de arbeiders winnen,
beginnen
goudklare dagen: dan is het zachte
broederlijk leven nabij.'
Stralend woei een vlag in top,
spelend hief een wind mij op:
waar bleven zij?

Werd in mij geramd
de kracht-van-geloof,
kracht waar jeugd de boog der dagen mee spande?
Nevels slieren langs grijze landen,
boomen laten vallen hun loof.
Werd muurvast geloof twijfels roof?

O hart, wees oprecht: ontwijd
niet wat uw jeugd was heilig,
speel niet met het schoonste uwer jeugd;
stel geen enkel sein op veilig,
zoolang niet zekerheid weer 't hart verheugt.

XIV

Hart, graaf diep in u zelve:
poog waarheid op te delven
uit haar diepste verscholenheid.
Zeg, schreedt ge tot dezen strijd
even vurig-bezield
als tot den strijd-uwer-jeugd?

Toen hebt ge voor valsche goden geknield,
maar ge gaaft u zelf in extase van vreugd.
Nu heeft waarheid, zegt ge, zich u ontvouwd,
nu moest uw kracht zijn verhoerdvoud,
uw stem als een vuurkam stijgende. Maar
toonloos is hij, mat uw gebaar...
Hoe kan uw hartslag zijn zóó verflauwd,
als iets van Gods wezen u werd openbaar?

XV

Beken, beken hoe arm ge zijt geworden,
hoe allengs zijn verdwenen een voor een
de schatten uit der ziel geheim vertrek.
Als met winding na winding ons omgorden
de jaren, dooft de gloed van d'edelsteen,
van de moederplant verdort stek na stek.

Warmte in 't binnen-eigen ging verloren,
't gulle stroomen verminderde, hield op;
nog hangt, verfomfaaid, oude vlag in top,
maar niet één zwaluw omvliegt meer den toren.

Windstilte in 't hart, dood tij in de gedachten,
de ziel kan enkel wachten, en niets meer,
enkel lijdzaam berustend wachten,
of Gods vloed haar nog eens omhoog zal dragen
naar die heldere sfeer.

Negende zang
Leiders

I **Jaurès**

Over bladen, waarin voortleeft zijn wezen,
 buig ik aandachtig, zoek uit hen te puren
 geest van zijn geest en poog de kracht te lezen,
 die hem droeg, onverlet, door laaie vuren.
 Ik zie hem gaan, sterk door zonnig vertrouwen
 in mensch en cosmos, vol bewondering
 voor de wondren die zich in hen ontvouwen
 en leven heeten. Kring sluit aan bij kring,
 alle kringen sluiten weer in elkander,
 aller inhoud houdt met elkaar verband;
 niets van het menselijke, niets van het ander
 staat buiten 't Al. Elk ding leeft, in zichzelf besloten,
 toch hebben alle dingen één moederland,
 sinds eeuwigheden, waarheen ons verlangen
 eeuwig op weg is, met daden of zangen,
 en dat door eeuwge klaarte wordt omvloten.

Twee woorden, met letters van vuur geschreven
 aan d' innerlijke trans, richten zijn leven.
 'Vervlechting' is het eene; 't ander luidt:
 'ononderbrokenheid.' Vervlechting sluit
 samenhang in. Saam hangen alle dingen,
 die uit den schoot der Eeuwge Essentie, God,
 uitvloeien en weer terugkeeren tot
 hun oorsprong. Men mag geen van hen opdwingen
 totale afzondring. Zij, die helpen vormen
 het lot van volken, staten, klassen, mogen
 van dit kompas niet afwenden hun oogen,
 dan vinden zij den weg door donkre stormen.
 Samenhang *is*... En door haar: wisselwerking
 van alle dingen, aldoor, op elkaar:
 van hun tegenstellingen de beperking
 en verzachting, tot een elkaar verdragen,
 en van het eendere in hen versterking.
 Voor den strijder bestaat altijd gevaar
 dat hij, meegevoerd door inwendige vlagen

van drift, maakt tegenstelling' absoluut
en zoo den strijd, meer dan noodig, verruwt.

'Ononderbrokenheid' - het tweede woord,
waarnaar 't geschieden als naar leidsman hoort
in den tijd. Door geen schok wordt opgeheven
d' eenheid-in-den-duur van 't gevormde leven,
als het zich, rankend, verbijzonderd heeft.
Gistren onverhoeds in heden weer herleeft.
Uw vaderen leven in u, als hun vad'ren
in hen weerkeerden: het bloed in uw ad'ren
is hun bloed, van hen komen de woordklanken,
waarin uw denken vorm krijgt, duizend ranken,
scheuten, twijgen, één oerwortel uitzendt.
Wie in zichzelf die wortel herkent,
staat sterk tegen den aanstorm van het vreemde,
al zijn doen heeft de geur van oude beemden,
waarop graasde het voorvaderlijk vee.
Vertrouwde harmonieën spelen mee
door zijn werken...

Zoo voelt ge het, Jaurès...
O, hadden andere leiders ook die les
begrepen... Maar zij leefden steeds in haast,
het oogenblik kwam altijd aangeraasd
en roofde hun bezinning, inkeer, vreê;
of wel, door hunkering naar 't nieuwe recht
leek 't oude hun geheel verwerplijk, slecht;
stormwind, die alle boomen omver blaast
doorvoer hen, niet 't vermolmde hout alleen...

II

Een tijd vol helder licht, waarin hij weefde
 zijn glanzend web. 't Licht, waar toen mensche' in leefden:
 reedlijke zekerheid, geloof aan redes kracht
 en menselijke goedheid...
 Schoon bloeide dat licht, het verjoeg de nacht
 voor velen, schoon, bemoed' gend, ach, maar voos;
 en in die bloei stond hij, Jaurès, een pracht-
 stengel, een keizerskroon, een Juniroos.

Verworteld was hij in den ouden grond,
 den vasten, steenigen, van Frankrijks Zuiden,
 en geur van machtige inheemsche kruiden
 steeg uit hem op, oerkracht van vele boeren-
 geslachten die hadden op dien grond geleefd.
 Iedere gedachte, die te rumoeren
 door zijn hersens begint, zet klokke' aan 't luiden:
 zijn bloed, rijk spel dat heen en weder zweeft.

Hij was verworteld in zijn volk, zijn streek,
 zijn ras, in d' op- en neergang van geslachten,
 voor wie tien eeuwen zijn een levensdag;
 in hem hadden zich opgehoopt hun krachten:
 doorzetting en geduld. Hun sterke lach
 doorklonk zijn hartekameren. Hij had
 geërfd het fijne samen met het stoere,
 alles vereenigd tot een grootsche stad,
 waarin op stille pleintjes duiven koere' en
 door breede ad'ren stroom-des-levens raast;
 die haar doorkruisen staan verrukt-verbaasd.
 Zóó versmolt veelheid hij tot gaaf en prachtig
 geheel en in zijn oergronden vergaarde
 hij duizendjarige vrijheidsdrang.
 Vol fijnheden was hij en toch oerkrachtig.
 En wanneer haat en lafheid hem beknelden,
 schudde hij zijn puissante kop
 brieschend, als briesche' in toorn edele paarden,
 vloog op zijn vijanden af in galop:
 zij, die laf waren in hun hart, ontstelden.

III***Jaurès spreekt tot de arbeiders***

‘D' arbeidersklasse is d' eenige kracht
massale, die de waarheid nimmer vreest,
maar leeft van haar; de eenige die lacht
haar edel streng gelaat vol geestdrift toe.
Geliefden, zoo der Waarheid heilge geest
u voeren blijft, dan wordt ge nimmer moe,
uw hart niet, noch uw hand...

Luistert: een man
onschuldig, roept tot ons in doodsgevaar:
reeds wetten rondom, hun tanden de wolven,
hem te verscheuren...
Achter de wereld, klip, ombruist door golven,
zijn woonplaats. Een vrouw, een zoontje treuren.
om hem... Genooten! Deze man hééft niet verraden,
hij is onschuldig. Denk aan zijn vrouw en kind:
het hangt van u af, of hij redding vindt
in socialisme's purperen gewaden.
Ze zeggen u: ‘hij behoort tot de klasse
van hen, die op uwer arbeid vruchten teren,
in weelde ze verslempen en verbrassen.’
Ja: hij was rijk. Hij hoorde tot de heeren.
Nu is een mensch hij, van alles beroofd.
Alle voorrechten zijn hem afgestroopt.
Hij boet voor wat anderen hebben misdaan.
Hem moet worden gerechtigheid gedaan
en gij zijt daartoe aangewezen, gij.’
(O, wiekten vleugelen aan hem voorbij?)

‘Gerechtigheid, gij zijt voor ons het eerste,
en in u brandt het reinigende vuur.
Gij raakt in den mensch het hoogste en teerste,
het godlijke in de menselijke natuur!
Gij richt in ons óp den zuivren wil,
een zuil, gij wekt in ons het strijdvermogen,
verjaagt uit schuilhoeken lafheid en logen,
zijt van alle offervaardigheid de spil.

Zoo ge dien hulplooze verraadt, genooten,
verraadt ge' onze' eigen zaak.

Ge zult het niet,
ik weet het: ge zult strijden, onverdroten
tot Dreyfus vrij is.'

Stilte. En toen het lied,
't hartstochtlijk-zwellende, nog niet ontwijde.
Breed en machtig bruiste het door de zaal.
Enthousiasme droeg op haar vloedgetijde
de schare omhoog. Groot voelden zij de tijden,
en hun harten een stroom van gloeiend staal.

IV***Jaurès spreek tot de burgers***

Burgers,
er is een ongebroken wordingslijn.
Wij erven, willen óók erflaters zijn.
Uw vaders hebben uitgestrooid het zaad
van vrijheid-gelijkheid op Frankrijks grond;
de oogst kwam op, hij rijpte: nu, terstond
is tijd van oogsten. Ziet in 't rond
en ge zult zien de gele halmen buigen
onder de zwaarte van gezwollen aar.
De maaiers rukken aan; hoort het juichen
der massa's, voor wie nu wordt openbaar
dier woorden zin. Een nieuwe inhoud geven
w' aan vrijheid en gelijkheid; hoeveel maal
grootscher, dieper dan die, waarvoor hun leven
gaven uw vaders: hij is ons te schraal.
Vrijheid, over zichzelf te beschikken,
gelijkheid aller burgers voor de wet:
in 't groote jaar werden zij vastgezet,
geen macht ter aarde kan ze weer verwrikken.
Maar de vrijheid, waarvoor *wij* stredden,
omvattend heel het menselijk levensveld,
tot hen stijgt men langs ontelbare trede' en
iedere vergt de geestkracht van een held.

V

In zijn oog zag een vlam ik branden, stil-
gestadig: door haar begreep ik zijn wil,
hoe die gegroeid was, en door welke sappen
gevoed, in welke oude makkerschappen
verworteld. Naar zijn korte, zware, stieren-
nek keek ik, als doorgaans bij groote vechters
't hoofd verbindt met van 't lijf de diepe trechters.
Hij deed denken aan sterke en eed'le dieren:
een leeuw, wanneer zijn kracht springtjig bruiste
door hem; een adelaar die vrij
opzwierend, hoog de hemelen doorkruiste,
cirkelend boven steile bergen...
Zijn geest droeg hem omhoog, waar al het tergen
van menschen en de druk van het gemeene
hem niet meer raakte...

Weer hoorde ik zijn stem. Innerlijke gloed
verwarmt die en overtuigde moed
doortrilt zijn woord. Hij weerlegt degenen,
die beweren 'de oorlog is fataal'. -
'Fataal? Zeker, zoo *wij* hem niet verhindren.
Ziet: op en neder beweegt zich de schaal:
het lot van onze kindren en kindskindren,
Historie legt 't in onze hand... Genooten,
wij kunnen tegen 't noodlot ingaan, regeeren
de booze sterren, 't onheil dat besloten
z' afweren. Tusschen mensche' een nieuwe wil
kreeg vorm in d' arbeiders, gericht op Vrede.
Hun klasse wordt, in gemoed en rede,
vrij van verledens band, die om de spil
draaide van 't bloed, van oerdrift, heet en duister.
Wij hebben ons volk lief met al den luister
van redelijke liefde, helderziende,
niet blind. - Genooten, gij weet, Frankrijk diende
niet te allen tijde, noch met alle macht
het recht, de waarheid; 't beste werd verkracht
somtjids in 't volk en het liet zich verkrachten.

Maar door zijn falen, misslagen, dwaasheden,
 bevliegingen, de wuftheid zijner zeden,
 gloeide altijd geestdrift voor hooge gedachten.
 Hoe vaak gaf 't voor d' Idee zijn hartebloed:
 zijn schoon geslepen cultuur heeft gevoed
 veel fijne geesten over heel de aarde.
 Frankrijk bracht aan de feodale orde
 toe doodelijke stoot, in Frankrijk is ontstaan
 't nieuwe recht, waarvan nog volken leven.
 Frankrijk stond haast altijd vooraan,
 als 't gold te helpen hulplooze', overmanden
 weer op te richten. Het volgt nòg die baan,
 is nòg eene van de voornaamste krachten
 van al-menschelijken vooruitgang, van de
 bevrijding der onderden. O mijn volk,
 een roeping leggen op eeuwige machten:
 laat aan haar vervulling uw dage' en nachten
 gewijd zijn: breek heen, stralend, door de wolk
 van twijfelmoedigheid, wordt zelf een zon...'

Hoe vast leeft hij, die de wolk overwon,
 hoe fors en edel, zacht en muzikaal
 klinkt van zijn lippen d' eedle moedertaal,
 hoe wijs en hoe voornaam is zijne liefde.
 voor volk en land. Duizenden grof hem grieden,
 die niets begrepen van zulk eene liefde,
 omdat hun eigen gemoed was te schraal
 voor haar edel gewas...
 Van wat men liefheeft, kan men veel verdragen,
 liefde die d' oogen sluit is diep noch groot:
 ware liefde leeft met wijd-open oogen,
 toont feilen aan en legt zwakheden bloot.
 'Geliefde, komt: laat ons samen streven,
 die hooge krachten, waarvan menschen leven:
 recht, waarheid, edelmoedigheid, versterken
 op dezen grond; d' impulsie zal voortwerken
 over de grenzen, trekke' al wijder kringen.'

Men hoorde in zijn stem triomfantlijk zingen
 d' Idee, geloof in haar; luisterenden werden
 boven hun kleine zelf getild;
 in hun harten ontbloeden schoon besterde
 heem'len, die ware' in nevelgrauw verkild
 van zelfzucht...

Kort straalt geleende glans,
 één oogenblik ontzweefden z' aan zich zelven:
 toen zonken ze terug naar d' eigen lage trans
 en vraten weer 't hooi hunner duffe schelven.

Zoo heeft Jaurès geleefd, gewerkt, gehoopt.
 Zijn inzicht zag het monster nadren, wassen
 't gevaar. Niet verdroeg het zijn zacht gemoed,
 dat terugschrok voor zulk een zee van bloed.
 Daarom liet hij door 't onheil zich verrassen.
 Wie dezen groote de hoop had geroofd,
 had zijn vleugels verlamd. Nog in de leste
 ure, riep hij zijn makkers op,
 zich te scharen rond de besprongen veste
 van vrede, met den hamerenden klop
 hunner millioenen harten te bewerken
 het wonder. Ach, die groote en die sterke,
 die zich aan zijn geloof bedronk
 en niet wilde zien, hoe 't noodlot wonk
 vlakbij. Maar in zijns harten diepsten grond
 wist zelf ijdel den roep hij, 't spel verloren;
 hamerde in wanhoop aan alle deuren
 om hulp, bad, smeekte... En zoo vond
 de kogel hem van een verdwaasde:
 zoo werd hem bespaard, dat hij zag
 hoe d' oorlogsfurie door de landen raasde
 en in puin alles wat hij bouwde lag:
 de heerlijke vriendschap in scherven,
 waarvoor hij leefde, streed en stierf. -
 Is ieder groot hart veroordeeld te zwerven
 eenzaam door zijn dagen, zooals hij zwierf?

Die hem bestreden, begrepen hem niet,
en die hem vol vereering volgden, zagen
niets van het grootsch levensverschiet,
dat vóór hem rees boven de kleine dagen,
en daarom verzwolg hem de branding.

Maar in zijn ondergang was ook opstanding.

VI *Lenin*

Ver van de stede', in 't hart der steppe, diep
geborgen bij een volk, dat sliep, versliep
de eeuwen en als 't eve' ontwaakte, zag
altijd dezelfde papen met hun vette lach,

werd hij geboren. Oeljanof zijn naam.
In hem knoopten veelkleurige draden saam
tot draad ijzersterk van gespannen rust,
wilskracht in hoogste mate doelbewust,

wil die geen zwerven kent, die zich nooit laat
afleiden van het doel, dat liefde en haat
bepalen saâm. In zijn kinderdroom hoort
hij 't steunen van de boeren, half gesmoord,

en 't striemen van de zweepen op de huid,
ziet haveloozen achter kleine vuile ruit
een kruis slaan. 'In Christus' naam, medelij.'

'Hier: brood en zout.' Zij glijden weer voorbij,

naar waar de nacht hen opzuigt, vluchtelingen.
In zijn droom hoort het kind hun stemmen zingen:
'Om Christus' wil.' Door zijn kindergeluk
vlaagt een rukwind, slaat dat broze stuk.

Negen jaar is hij, als zijn broer verdwijnt,
zestien die zelf. De moeder weent, verkwijnt,
de vader, norsch, verbijt zijn tranen. Niet
gelachen heeft hij meer, in star verdriet

verzonken. 't Kind wendt zich van d' een naar den ander.
'Vader, moeder, waar is toch Alexander?'

Zijn zwijgen, norsch, en haar brandende tranen,
al 't antwoord dat hij krijgt. Als nachtelijke vanen

inwikk'len 't huis, naar een bedompt vertrek
sluipt hij; slaapstee der lijfeigen bedienden;
slaat zijn armen om rimpelige nek,
- d' oogen zijn rood, als van een die veel weende.

‘Wanja, waar is Alexander gebleven?’
 D’ oude maagre handen al erger beven,
 tranen stroomen over de grauwe wangen
 in den hals... ‘Ze hebben hem opgehangen,
 mijn kind, mijn duifje...’

Den nacht door peinst de knaap
 - de wondertuinen van den kinderslaap
 gingen dicht voor hem, zij gaan nooit meer open.
 Zijn oogen staren, langs zijn lijfje loopen
 rillingen... O God, vóór hem wordt opgetrokken
 zijn broer... een stoot, en dan een stuipend schokke' en
 dan niets meer... D' oogen puilen uit hun kassen...
 ‘Alexander’... ‘Niet schreeuwen... Vader doet
 het ook niet: ze mogen je niet verrassen.’
 Hij klappertandt, bijt zijn lippen aan bloed,
 boort zijn nagels in 't bed. ‘Wordt het nooit licht?’
 Als hij opstaat, is zijn kindergezicht
 mager en grauw. Eén nacht heeft weggevreten
 zijn ronde wangen, gegrift een verbeter
 trek om zijn mond. De diepe wat'ren sloten
 zich: aan d' oppervlakte is alles stil,
 maar diep beneden brandt kaarsrecht een groote
 vlam: onwrikbare wil
 en ook de lijn, die denken trekt, is recht:
 ‘De onderdrukkers, zij zijn allen slecht
 of mogelijk niet allen, maar men heeft noodig
 dit aan te nemen, het maakt overbodig
 deernis met hen, als 't uur zal slaan. Men moet
 nauwkeurig voorbereiden, alles, goed
 toeslaan, wanneer menschen rijp zijn en dingen.
 Tot zoolang: leeren, opvoeden, niet dwingen
 willen, maar een kleine keurbende vormen,
 die stand houdt ook in de hevigste stormen,
 den leider volgt, omdat zij hem vertrouwt, -
 blindlings als 't moet. Zoo is het.’ En hij bouwt
 rustig-geduldig zijn partij: keurbende
 van mannen, vrouwen: onbuigzame lenden,

brandende harten, en hij leert hun tucht.
 Eén oogenblik zwiert vrijheid door de lucht,
 't verdwijnt weer: de boeren zijn nog niet rijp.
 Geduld maar: er groeit in het tsarenrijk
 iets nieuws: d' arbeidersklasse groeit. Hij lacht,
 nu veel, heeft de verbeterheid verloren
 door oversterke spanning van zijn macht.
 'Genooten: luistert: men kan Vrijheid hooren
 aansuizen door de luchten. Men kan ruiken
 aan horizonnen al haar geur:
 zij nadert snel. Morgenrood haar kleur,
 haar adem morgenkoelte, maar nog zachter
 voor allen zal zij zijn. Ver, vër weg, achter
 de onrust der oogen gloeit zekerheid.
 Wetenschap voedt, wil steunt haar. Ziet: de tijd
 is rijp. Men wil, omdat men willen moet.
 Het groot geheel zendt de wil door ons bloed
 en als men wil, kan men. Hij die vermocht
 de boog te spannen, niets van 't kostbaar vocht
 der kracht verspilde, kàn. Men leve rein
 en trotsch. Men moet duiken in 't werk, dat zijn.'

Zoo leeft hij zelf. Geen twijfel ooit hem plaagt.
 Wie denkt als hij, wie doet als hij, zijn vrind;
 vijand, wie niet. De last ten halve draagt
 Kroepskaja. Hij kan vroolijk zijn, een kind
 gelijk, omdat zekerheid vóór zijn oogen
 brandt stadig. Hij heeft alles overwogen
 duizendmaal, toen daagde de dag. 't Moment
 brak aan, makkers. Toeslaan, nu snel toegrijpen.
 Wat mompelt ge van "vender laten rijpen"?
 Wie aarzelt, pleegt verraad!

't Genie herkent

't schitteruur tusschen duizend doffe uren,
 ijsvogel gelijk, vliegt het aan, voorbij...
 'Grijp toe', geen mensch weet, of 't eeuwen zal Buren,
 eer 't weerkeert... Maar de makkers staan aan lij,

momplend 't Is waanzin'. - Is geheel alleen
 Lenin? Steunt van hen allen hem dan geen?
 Ja, één: trotsche Mefisto, even groot
 van wil, verstandskracht, niet als hij gepoot
 diep in Russischen grond: haar resonans
 ontbreekt bij Trotski; maar voor dezen dans
 kon Lenin geen waardiger partner vinden.
 Hoe dansen zij, die twee, door de stormwinden,
 de sneeuwvlagen, de wilde hagelbuien,
 door burgeroorlog, hongersnood, het kruien
 der driften van het opgejaagde volk,
 dat schreeuwt om brood: dreiging van hand om dolk
 en kogel... Viermaal wentelt om de zon
 de aarde, sinds hun doodenrit begon.
 Soms zien z' elkaar in d' ooge': 'Is 't mogelijk? Leven
 wij nog? De macht, is zij waarlijk gebleven
 in onze hand? Komt: verder dan geschreven
 in 't boek-der-ording, met letters die flonkren
 als diamant, met gloed niet te verdonkren,
 door nederlagen niet noch ondergang,
 ons doel: het gloren van nieuwe dag
 op aarde: Vrijheid, makkerschap. (Hij zag
 hun vlammetongen over d' aarde loopen,
 zijn hart sprong op, zijn handen vielen open).
 'Wij zijn begonnen; and'ren zullen volgen
 en 't beter doen. De beide' aanzien het leven voor
 een schaakspel. Wie 't beste speelt, wint.

Maar gloor
 vergrauw. Ondergrondsich gegrom van verbolgen
 machten-des-levens waarschuwt. 't Leven stremt;
 men werkt niet meer. Honger. Harten beklemd.
 De schipper heeft zelfs niet gefronst de brauwen,
 nadenkend spreekt hij: 'rechts het roer: terug.'
 Zwijgen. Verademing of wanhoop? 'Vlug.'
 - 't Beloofde land, hij zal het niet aanschouwen,
 zelfs uit de verte niet...

VII

In 't Kremlin, bij den muur van 't monument,
hurkt neder een, die hem goed heeft gekend.

‘Vader, 'k weet niet, waar 'k u moet zoeken; ik
weet alleen, niet in de halfdonkre crypt,
waar ge neerligt, ziellooze wassen pop:
als ik die zie, staat g' in mijn hart niet op,

een levende; in de rauwe werkelijkheid
van 't Sovjetrijk, in d' eigen bittren strijd
binnen-in, zoek ik, vind ik u. Acht jaar
was ik toen ge stierft. Ik stond aan uw baar

schreiend van koude, mijn handje gekneld
in vaders hand, en om ons heen, ontsteld,
menigten, zwijgend. In de oogen lag
heilige droefheid. Nooit was zijn gezag
geweest zóó volstrekt in zijn levenstijd.
‘Wij blijven trouw u.’ Heilige vastberadenheid!

Vader, ik weet voor u geen andren naam.
Als kleine kinderen leerden wij te saam
u zoo te noemen, leerden leggen daarin
heel ons kindergeloof aan trotsch begin.

‘Vadertje Lenin’ - 't was de drift, waarmee
w' ons wierpen in de oneindige zee
der kennis. ‘Leeren, leeren’. 't Laatst gebaar
was dit van uwe hand, reeds loom en zwaar.

‘Lenin’ - het was de ijver, 't heilige vuur,
waarmee we werkten aan die wonderschuur,
produktie; bouwden haar en droegen aan
om haar te vullen, bergen Sovjetgraan.

‘Lenin’ - het was in den jongling de moed,
waarmee hij zich wierp in den levensvloed,

dien kliefde en in 't meisje ook de moed,
haar dragend, vroolijk, door den levensvloed.

Komsomoletz, komsomolka, - in beide
leefdet ge voort, Lenin, in de hoogtijden
van hun bestaan; uw wil trilde altijd mee
in elke spanning, die hun harten deê

bonzen. 'Voorwaarts door 't rauwe woud der uren,
voorwaarts altijd door 't wringen, knarsen, schuren
der dagen, de knellingen van den nood,
naar licht, warmte, overvloed, het geestesbrood

der kennis, cultuur voor allen van allen,
naar makkerschap: geen heeren, geen vazallen,
makkers alléén; naar broederlijke zede,
die zuiver riekt, gelijk gras, versch gesneden

en klaver... O, in de vaart der lichamenen-zielen,
in 't ontzag'lijk verzamelen
om te maken vleesch d' oude menschheidsdroomen,
is uw droom als vervulling weergekomen,

Lenin. Gij leeft in de muren die rijzen
alom door Sovjetland, - trotsche paleizen
van d' arbeid, - in elk ruischen van het graan
dat wappert, feestlijk, glinstergouden vaan.

Boven d' akkers oneindig der Sowchozen
groet ons het arbeidsfeest met geur van rozen,
dat aan den horizon der dagen brandt,
der nachten ook: arbeid voor 't Sovjetland,
ons aller communistisch vaderland...

Lenin, arbeidsdrang stoot ons òp aldoor,
verdoovend in zijn felheid. 't Jong gehoor
krijgt hem tot grondtoon van zijn denken, leert
zijn hart afstemmen op hem. Die drang keert

terug in elken roep, een zwaar gedreun,
 dat 't enkelleven met rhythmischen deun
 doordringt... Vader, wijs mij niet af; ik ken
 niemand dan gij, bij wien ik veilig ben,

ik durf met niemand spreken, ik heb geen vriend
 die dit mag hoore'. Als hij den opbouw dient
 moet hij zwijgen, of hij verraadt; moet gaan
 ge weet waarheen, het zeggen. Men hoort aan

zijn boodschap, ijzig, men noteert de namen:
 'k ben niet meer vrij, ik ga door oogenlanen,
 strak-onbeweeglijk zijn z' op mij gericht,
 ik voel ze branden in mijn rug. O 'k zwicht

ik zwicht... te laat: het net is al geworpen
 over mijn hoofd... Lenin, in alle dorpen
 uw beeltnis hangt. De domste boerenvrouw
 weet: goed waart ge en wijs, tot den dood trouw

uw roeping: de verdrukten helpen stijgen
 tot menselijkheid, te helpen ze hun eigen
 gezamenlijke leven te beheeren.
 Gij hebt gezegd, wij moeten alles leeren,

vader, alles eindeloos zelf beproeven...
 Maar men laat ons niet toe. Dit is het droeve,
 het droefste: niet, dat w' ons vergissen, falen
 - we hadden achterstand van eeuwen in te halen -

maar dat we werden opnieuw neergestooten
 in dompe kerkerlucht, werden opnieuw heloten.
 O zeker: Stalin, de partij, volbrachten
 groote dingen: het volk kreeg nieuwe krachten

door 't beetre leven: 't kan zich voeden, kleeden
 behoorlijk, 't leeft niet, als de vad'ren deden,

halfdierlijk; allen kunnen lezen, schrijven;
de kind'ren gaan school, de jongens blijven

na 't werk in de fabriek de school bezoeken.
En overal zijn 'clubs' en 'roode hoeken'.
Wanneer men slooft boven zijn krachten, staat
goed aangeschreven bij den kameraad

van de partijcel, hem kijkt naar de oogen,
klimt men op, ziet zijn loon somtijds verhoogen,
krijgt soms vakantie-verblijf in de Krim.
Oogendienarij, vleierij, geklim
omhoog langs ruggen, al te diep gebogen:

maar van makkerschap is geen spoor te vinden:
haar zaad verstrooiden weer de rauwe winden
der zelfzucht. En van Vrijheid óók geen spoor.
'Gehoorzaam'. 't Bestuur der partij gaat voor;

alle andren volgen... O waar is gebleven
de grootsche impulsie, die gij hebt geschreven
in 't hart ons? Vader, wij zouden bevrijden
't wereldproletariaat, zouden 't geleiden

naar socialisme, het fascisme breken...
O lot van één voel ik door mijn hart steken
met scherpe pijn, en dat van vele andren...
Maar wat kunnen wij doen? Wat, wat veranderen?

Wie durft er nog van zelfregeering spreken
en lacht niet? Buigen moeten wij of breken.
Men schrijft ons voor niet enkel doen: ook denken.
Men leert ons zwenken op hunne wenken.

Wij mòeten. Lenin, de klassen herrijzen.
D' afgrond tusschen mensch en mensch, die u ijzen
deed, dien ge droomdet door uw strijd voor eeuwig
te doen verzinken, makend menschheid sneeuwig

landschap: alles rondingen, géén hoeken,
Lenin, hij is er weer: de sneeuw ging koeken,
de groepsbelangen wassen, triomfeeren.
Zoo ge weerkeerdet - o kondt ge weerkeeren, -

Lenin, waar zoudt ge staan? Hoe u gedragen?
Met hen?! Of... tegen hen den stormloop wagen?...

De wil was zuiver, hoog het doel. Wat trok
benedenwaarts zoo snel ons?'... Bitter brok
schieft in zijn keel. 'Wat is een mensch alléén...
kon ik in God gelooven... Neen, o neen:
niet zwak zijn'...

Nacht. Stilte. Lach der diamanten sterren
vliegt door 't heelal. Socialisme zingt verre...
Wat lijkt zijn droom in die oneindigheid
klein, nietig... Zonder trane', onhoorbaar, schreit
bij 't Kremlin, aan den voet van 't monument
een hart, dat veel ontgoochling heeft gekend...

VIII**Gandhi**

Op deze goddelijke aarde
 in den gloed der oorstersche zon
 leefde een mensch, nietig van gestalte;
 schrale vogelkop, onbezwaarde
 door vleesch, niet schoon. Maar 't zuivre gehalte
 der ziel uit den blik straalt der oogen,
 barmhartig is die, onbevreesd
 vrij van iederen logen.
 Schatten zielskracht lage' in dien man
 zóó voor het grijpen,
 die ons wankel ik niet bevroeden kan.
 O, in zijn schaduw rijpen...
 In den droom is hij mij verschenen;
 heel teer leek hij en broos,
 als de knop van de laatste najaarsroos
 in haar schutblad. In vlechtsel van teenen
 werd Mahatma voorbij gedragen
 door een hooge weidsche zaal,
 verscheemrend. Mannen van zijn ras en taal
 droegen hem, d' oogen neergeslagen.
 Gelen, bruinen, blanken,
 waren te samen gestroomd,
 hem met woordloozen eerbied te danken
 voor wat zonder hem nooit gedroomd
 zij hadden t' aanschouwen: van waarheid
 het rijk, stralend uit één mensch.
 Allen rekten de halze', op te vangen
 dat waarnaar de harten verlangen,
 een weinig licht uit die lens,
 een glimp van geestlijke klaarheid
 die gevoed had duizenden jaren
 India's hart. - Ruisching ging door de scharen,
 als wanneer een vorst wordt gekroond.
 Even hief hij de hand op, te danken. -
 Toen verklonken de droomklanken
 en het droomgezicht werd vaal.

IX

De krachten van verlaging overwinnen;
 het leven ebt terug. Hoe diep en ver,
 dat weet geen mensch, ook zij niet, die beginnen
 het na te speuren in een bloem, een ster.

Wel onthullen z' ons van het wonderbare
 geheim een tipje, dat de Kosmos drijft.
 In atomen en planeten, in het zware
 gesteente en de lichte sneeuwvlok schrijft

cosmische kracht haar runen. Natuur
 zaait uit langs onnaspeurlijke wegen
 kracht van morgenuur tot avonduur.
 Iets werkt de neiging tot verlaging tegen
 als bezielde door een heilig vuur.

Wie uw blik op zich voelde ruste' en
 dringen in zijn hart, begrijpt,
 dat er nog zijn and're kusten
 dan waar hij heen stuurde zijn levensboot,
 en andere, gaver vrucht ginds rijpt
 dan die waarnaar hij griste in zijn nood,
 en van welke hij at in zijn wanhoop.

Mahatma, houdt ons hart ten doop,
 roep de wil in ons wakker,
 die in u onwankelbaar leeft;
 zaai in onzen steenigen akker
 't zaad, dat India geheiligd heeft.

Dit is de groote droefheid
 die nu aanvreet onze harten:
 dat ook gij moest worden, Mahatma,
 van ontgooch'ling de buit;
 het blijft aan ons hart knagen
 dat zij, die het hoogste wagen,
 altijd worden teruggeslagen:
 zij snelden de zege vooruit.

Niet de groote versombering,
die over de wereld kwam,
is nu het meest schrijnende, stekende,
maar dat doofde gouden vlam
en verbleekte stralende flonkering,
die wij dachten eeuwig te zijn,
is nu het hartbrekende.

Dat verebden weer krachten,
die opriep uw daad-en-woord,
dat de heilige wil te winnen
ten leste, alléén door het zachte,
'door liefde den vijand verwinnen'
weer werd vermoord -
't vreet aan onze harten nu:
het was in die schaduw zoo luw.

X

Mahatma, kwaamt ge te vroeg
 of was ook uw doel te klein?
 Kunnen enkel uw kinderen zijn,
 die koers zetten naar hoogste doelen:
 de broederlijke aarde, -
 enkel de onbezwaarden
 door elk kleiner, enger gevoel? En
 daarom enkel in 't Westen het zaad
 dat op India's bodem gij zaaidet
 bloem worden en vrucht? Verwaaide 't
 daarginds of verwelkte, eer tot daad
 het gerijpt was?

Maar wij, ach, wij
 hebben te veel bloed vergoten,
 te veel zwarte daden begaan;
 wij kunnen de zoete sproken
 van lijde'-als-kracht niet meer verstaan.
 Christus is in ons verbleekt,
 werd een beeld uit verzonken eeuwen,
 een schaduw... o donker schreeuwen
 van het kwaad, dat zich in ons wreekt...

Mahatma, wij begrijpen het wel,
 wij proeven het wrang op de tong:
 dit is nu de groote droefheid
 voor ieder hart dat zong
 u na de lieflijke wijze
 van zachtheid die overwint...
 O donker is heden het peinzen
 en kwetsbaar het hart dat bemint...

Gij, zoo wijs en haast heilig,
 open oor naar de godlijke stem,
 hebt ook gij gefaald voor Hem?
 Is niemand voor falen veilig?

XI

Weer zie 'k in een kring van licht,
 gezichten veel, gekeerd naar zijn gezicht,
 als bloemen naar de zon zich keeren.
 Gelaten van elke kleur,
 edel, ook dierlijk half, waar hun gebeur
 in schreven twintig eeuwen:
 gezwoeg en angst voor heeren.
 Majestueuse leeuwenkoppen
 en lam-gelijke ook, peinzend zachte.
 Heilige stroomen en luister van sterrenachten,
 bergtoppen, borend in lazuren hemel:
 Himalaja omhoog en 't naakt gewemel
 van miljoenen boeren, krielend op den grond.
 Ik zie een jongeling met trotsch gelaat,
 ooge' als bergmeren in vroegen morgenstond
 zoo klaar, maar om den sensitieven mond
 onweer drijft aan, voorhoofd versombert haat.

Mahatma ziet hem aan met teedren blik,
 en die teederheid werkt als een gebed:
 'Mijn zoon, gij leeft nog maar de harde wet
 van uwen stam: de bloedwraak. Luister, ik
 vraag 't u: ontworstel u daaraan; ik weet,
 ge kunt het: laat ahimsa zijn het koord,
 dat uw lenden omgordt: hier, kom en eet
 met ons de wijsheid van het heilig woord
 der Gita.'
 De jongling schrikt... O, taai de wortels zijn,
 die den eenling binden aan 't verleden
 van stam, volk, ras. Voor hem is d' oude zede
 heilig, en 't oud gebod volbrengen, 't veilig
 pad naar het aanzien van de stamgenooten.
 Dwaalt wie zoo handelt? Ligt dan niet besloten
 van gemeenschap hierin bestendigheid?
 Wie d' oude zede volgen, leven in vrede
 en sterven zoo. Hij schudt het fiere hoofd:
 'Niet dit vraag van mij, dit niet.' Zacht en rein

komt een straal uit Mahatma's oog gegleden
- straal der kracht, die 't harde menschenhart klooft -
en hem doorvlijmt een scheuringspijn.
De taaie wortels zich begeven
voor de vonk van een heilig vuur.
Vrij is hij, vrij, voelt zich omhoog geheven
tot de sfeer van het godlijk avontuur:
om zijn lip ontbloeit daadkrachtig vergeven.

O ahimsa, gespannen welgezindheid,
die de ziel vleugelen verleent,
en bode van het Goddelijk Kind zijt,
welks zachte drang alle harte' eens vereent, -
ik weet niet wanneer ge zult triomfeeren,
maar veilig door de aardsche stormen gaat
wie zich niet anders wil verweren
dan door uw wapen tegen 't grofste kwaad.

XII

Het kloppen van mijn hart wordt rustiger:
ik voel dichter te zijn bij God.
O staat van vrede, waartoe 'k ben gestegen,
nadat ik in den geest met u gesproken heb.
Menschlijk is zich vergissen duizend malen,
maar dat blijft alles uiterlijk.
Innerlijk staat, gaaf en ongebroken,
het hart, dat liefde tot beweegkracht maakt.

Tiende zang
Stijging

I

Frankrijk

Het was nog maar kort na de groote schande.
Een hooge wind sprong op, is aangewaaid:
met koperen stem hel over de landen
heeft de gallische haan nog eens gekraaid.

Het ging zooals altijd in groote dagen:
van zelf waren allen eensgezind.
Wie vloog daar aan op hooge zegewagen?
De Moed was het, verwachtings liefste kind,

Moeder van daden... Stakingen beginnen,
verspreiden zich als in rijshout een vlam.
Vanwaar komt die zekerheid van te winnen?
Uit diepen grond, vanwaar zij altijd kwam.

Er is iets nieuws. Niet in de enge woning
toeft iedre staker, noch vullen de straat
de scharen met luidruchtige vertooning:
een nieuw verlangen baart een nieuwe daad.

‘Wij willen geen geweld. Geweldeloze
strijd brengt de zege. Eendracht maakt ons vrij.’
De trotsche heeren, in de macht van 't booze,
verbleeken: dit bewustzijn vreezen zij.

‘Naar de fabriek.’ Wie heeft die leus gevonden?
Wie 't woord het eerst gesproken? Misschien geen.
Misschien dat allen eer één 't sprak, 't verstonden.
't Hart bevleugelt de voeten, draagt ze heen

naar de sombre voorsteden in het noorden,
waar de gordel-van-den-arbeid begint
en naar 't zuiden, waar langs de Seineboorden
de hooge muren rijzen; vensters blind

en poorten dicht. Luid schalt de roep: ‘doet open’...
Die daarbinnen aarzlen... Dan geven poorten mee.

Zoo klimt over zandbanken zomerzee,
als hun lichtvoetige scharen oplopen

de trappe' en door de hallen zich verdeelen.
Het is alles geschied eer men het weet.
Spontaan stijgt uit vele duizenden kelen
het lied dat naar onze verwachting heet:

d' Internationale. Vertrouwde wijze,
waardoor geloof aan menschen-eenheid schalt
en verontwaardiging de vuisten balt
om wereld-van-onrecht, waarin vergrijzen

als de vaders, de zoons. O Internationale,
hoe vast hebben wij, u zingende, geloofd
'gemeenschap komt, gerechtigheid zal stralen
over d' aarde' ... Ach, wij zagen vervallen
't geloof en 't lied worden van glans beroofd.

Maar al dat pijnlijke, het was vergeten,
vergeten de lange vernedering:
heel het bewustzijn licht en warmte ving
van het eenheidsgevoel na bittere veeten.

Toen is er gesproken op fluistertoon
door de nachtwakers in de hooge zalen
over de zekerheid van zegepralen
uit eigen kracht... Hoe werd eensklaps gewoon

en wèrklijk, wat God weet sinds hoeveel jaren
in stoffige uithoek van de hoofden hing.
De strijd, hij was een dood-eenvoudig ding,
die sprong uit geest en hart, zooals uit snaren

muziek ontspringt... Was hij niet zèlf muziek?
't Was of in hem duizend tongen bewogen,

die verstard lagen, of ooren en oogen
en alle zinnen zich vernieuwden... Ziek

was men geweest, lusteloos-traag, onmachtig
tot doen... Nu voelde men ineens gezond
en jong... O heerlijk was dit. - Morgenstond
dreef aan. Het licht werd warmer, zuiverprachtig

doorvloeiende 't alle zalen. Overend
sprongen de slapers; meisjes kwamen binnen
met brood en koffie. De dag kon beginnen:
men had zich moed-ervuld hem toegewend.

Men schertste, zong. Na de strijdliedren klonken
vroolijke liedjes uit de levenssfeer.
Het ongewone maakte een weinig dronken,
maar men hernam zich snel. Het was een zaak van eer,

dat de herinnering aan deze dagen
zuiver zou zijn, zonder één enkele vlek...
Men trad naar buiten. Bij het groote hek
stonden drommen van kameraads. De vragen

zoemden; spoel van den lach schoot heen en weder.
De leiders, die men 's nachts gekozen had,
gaven de taken op. In de rumoerge stad
lag de fabriek, zooals in zomerweder

een eiland zonbeglansd. Het oude, wrange
geloof aan sabotage en aan vernieling,
't is dood. De tijd volbracht een nieuwe wieling;
het lijkt of ook vernieuwt zich het verlangen.

Men wil die schoone, blanke dingen, kindren
van vernuft en natuurkracht, zóó verzorgen
in dezen rusttijd, dat als komt de morgen,
die ze tot leven wekt, niets zal verhinderen

hun gaafheid. Vertrouwd als nooit te voren
werden ze: menige gespierde hand
strelde ze en zacht fluisterde meenge mond:
'nog korte pooze, dan zult ge behooren

ons allen en gemeenschap dienstbaar zijn.
O, ik snuif morgenlucht... Mij dunkt, de vrijheid
is niet meer ver'... Een hooge golf van blijheid
overstelpde hen en een zoete pijn

bevloog hun hart. De dag werd als een stip
in d' eeuwigheid. Vóór 't schip van dezen dag
vloog liefelijk, met lichten vleugelslag,
Zege, lach bloeide om der strijders lip.

En wij, in illusies gewiegd, zagen
de kelk der nieuwe strijdwijze opengaan
alom: geen meester die haar kon weerstaan:
't morgenrood der vrijheid zou morgen dagen.

II

Italië en Spanje

Boven 't westen trilt nog een schijn van licht,
 maar naar het oosten viel de hemel dicht:
 verstrakt zijn de lijnen van elk gezicht,

de lippen op bevel één woord herkauwen. -
 En in het zuiden? 'k Zie een land door blauwe
 zee aan drie zijde' omspoeld; edel der vrouwen

gestalten; zuiver van lijn rijzend, blank
 de kerken; heuvels verwaze' in den klank
 van zilvren klokken, brengend groet en dank

Maria... O land Italië... pijn,
 dat ge vernederd en verslaafd moet zijn,
 volk zoo beminlijk, land zoó puur van lijn.

Een stem sprak: 'D' anarchie moet uitgeroeid.'
 - In dat uur, toen waren ietwat vermoeid
 d' uwen, hebt gij uw eigen werk verknoeid,

en hen verrade', uit eerezucht. Schijnbeeld van
 een held, een Caesar, nagemaakt groot man
 vol ijdelheid en arglist, - wreed tyran.

'De marsch naar Rome'... valsche heldendaad.
 Klein zijt g' in alles, enkel groot in 't kwaad,
 door wrok bezete' en langverzuurden haat.

De dappren hebben uw knechten vermoord.
 Een eedle, die waagde te spreken 't woord
 dat geen tyran kan hooren, viel, doorboord.

Italiës beste zone' in ballingschap
 kwijnen. Door vreemde straten sleept hun stap,
 hijgend beklimmen zij een vreemde trap...

Maar 't bloed der martlaars was kiemkrachtig zaad

door d' eeuwen. Toen tyran tot nieuwe gruweldaad
 uitzond zijn slaven, - naar dat schiereiland,
 waar valt verschroeid plateau naar welig strand,
 dat geleek eene belegerde veste, -
 om de jonge vrijheid te helpen worgen
 en in bloed het gezag weer te grondvesten
 van kerk, grootgrondbezit, vreemd kapitaal,
 toen zijn er geweest - o niet weinigen:
 eeregroet de gedachtenis van wie vielen -
 van die hadden in ballingschap geleefd
 liever dan voor den diktator te knielen
 en zich met zelfverwijt te pijnigen.
 Zij ijlden herwaarts over land en zee,
 over diepe zeeën en hooge bergen,
 om te worstlen in 't worstlend Spanje mee
 met arbeiders en boeren, en de besten
 van 't intellect. Ook uit het 'Derde Rijk'
 kwamen z' en uit de landen van het Westen,
 waar 't kapitaal huist in gevoerde nesten,
 glimp-van-vrijheid 't leven maakt dragelijk.

Ja, uit het Oosten kwamen z' aangesneld:
 Aziaten, die hadden den roep vernomen:
 'helpt ons: wij vechten tegen alle heeren,
 over heel d' aarde reikt d' arm van 't geld;
 o, helpt ons, vrijheid te doen triumfeeren.'
 En zoo kwamen zij, in wier oogen droomen
 nog vlammen, omdat z' een idee vertolken;
 de zonen van veel rassen en veel volken
 hebben samen gestreden, hand in hand,
 ontdekt in elkaars harten 't ééne vaderland,
 zijn geweest korten tijd één broederschap.

Toen is ook deze bouw uiteengevalle' en
 vergruizeld. Nog herdenke' in vreugde allen,
 die een teug dronken uit die heilige nap,
 hoe zij, beknelde tusschen lijflije nooden,

door oversterke vijand opgejaagd,
met om zich henen de verminkte en doode
makers, - bij tijden innerlijk bevlaagd
door twijfel, of dit moorden wat zij deden,
ook zij nu, werkelijk was 't eenige pad, - maar
hebben toch in vervoering gestreden,
omdat z' elkander hebben liefgehad
in God, bij oogenblikken, en uitrezen,
bij oogenblikken, hoog boven den haat
tegen den naaste, probeerden te lezen
eeuwigen zin in het tijdelijk kwaad.

III***Duitschland***

Hebt ge erger dan wij andren gezondigd,
 dat God u beproeft met zoo wreede pijn?
 Uw dichter heeft, haast voor een eeuw, verkondigd:
 ‘onze omwenteling zal zeer grondig zijn.’
 Maar ook bij hem was vader der gedachte
 de wensch: zijn profetie werd niet vervuld:
 gij tradt d' omwentling binnen, een ontkrachte.
 Ja, Marianne heeft ook voor u onthuld
 haar grootschen wil, haar blik vol vlammend leven,
 haar helle lach, waarin de toekomst zingt,
 maar gij kondt haar niet aanzien zonder beven
 en toen zij riep, hebt ge haar niet geringd.
 Ge weekt terug. Slechts enkele bezielden
 kwamen tot haar. Van haar hebben gegruwd
 uw leiders, die voor het verleden knielden
 en die gij volgdet, uitgeput, verschuwd.

Kleinmoedige twijfelaars bevende vragen
 zich af ‘maar o, wat komt daarna’,
 alsof de God die heeft omhoog gedragen
 de vastelanden en in zijn gena
 uit oerslijm heel het wonderrijke leven
 te voorschijn riep, niet ook in zijn gena
 menschenzaad de aarde heeft ingedreven,
 dat eens ontkiemt. Oogst zonder wederga
 zal verrijzen uit die gekneusde zaden:
 het is alles nog pas in het begin,
 maar reeds omgordt een geslacht met gewaden
 zich van standvastigheid en broedermin.

Dit geslacht heeft zoo mateloos geleden
 dat het des lijdens zin leerde verstaan;
 zonder te weten, is het in de schreden
 van den Man-van-Smarten gegaan;
 zonder te weten, zonder te bevroeden
 liet het zich vastnagelen aan het kruis;
 gebeukt, verhavend, onuitspreeklijk moede...

Wat zwierf het ver weg van het Vaderhuis,
hoe moeilijk is de weg terug te vinden
voor wie als kindren leerden 'het verstand
wijst ons den weg', blinden geleid door blinden,
die God verjoegen uit hun geestesland...
En onder het kruis wacht ge: één diepe wonde,
Mater Dolorosa, uw doorkorven hart...
Toen de jongeren in de avondsonde
uw Zoon afnamen - de hemel was zwart - toen
stond ge daar met de andere vrouwen,
die hadden ook zoo teeder Hem bemind,
toen mocht onder tranen ge aanschouwen
het bloedend lijk van uw Goddelijk Kind,
toen hebt ge Hem ontvangen in uw armen
en voor het laatst gekoesterd in uw schoot,
toen voeldet gij het Goddelijk Erbarmen,
stralenkrans weven om Zijn marteldood.

Maar déze moeders, zij hebben gevonden
hun zonen van een lijkwa dicht onspeld;
naast nauwe kist van ruwe planken stonden
misschien de beulen, die met wreed geweld
hem doodden; die met lange martelingen
hebben gemaakt zijn lijf, eens gaaf en schoon,
een beursche vrucht... Deze moeders vingen
niet in hun armen op hun dooden zoon. -

Lijkenhuis van het concentratiekamp...
open sprong een deur in den valen morgen:
daar lag hij, 't lijf door nauwe wâ verborgen.
Van buiten kwam het donkere gestamp
van vele voeten, die op maat bewogen:
voor gevangnen begint de arbeid vroeg.
Even schitterde iets in der moeder oogen:
'Goddank: nu ben je vrij van dat gezwoeg.
De vuile woorden, de stampen en slagen,
mijn jongen, ze doen je niet langer pijn.'

Even trilde zij en de beulen zagen
nòg scherper toe: men moet voorzichtig zijn.
Maar zij hernam zich: onbeweeglijk staarde
zij naar 't smalle ingezonken gelaat,
zoo ganschelijk ontzweefd aan deze aarde,
en vol vreemde rust... In zijn laatsten staat
ligt zoo een heilige. 't Was of zijn vrede
wegspoelde van haar hart de bitterheid;
(sedert zij hem, o hoe lang al geleden,
gevangen namen, had zij niet geschreid).
Zij hadden geleerd elkaar zonder woorden
te begrijpen. Haar ziel sprak tot hem: 'Hans,
hier ben ik'... (Was het zingen, dat zij hoorde?
Trilde rondom dat bloedloos hoofd een krans
van stralen?) 'Hans, wij hebben saam gevonden
den weg... Ik ga hem verder, jij bent vrij.
Onze triomf zal in geen schepsel schenden
den mensch. De beulen zijn rampzaliger dan wij.
In mijn hart zal ik alles goed bewaren,
mijn lieve jongen, Hans.' Toen zeeg zij neer.
Men ving haar op, zeer zacht. De beulen waren
één oogenblik verlost uit hellesfeer.

IV

De woorden-dolken met hun vlijme stooten,
de woorden-mokers met hun sterke slagen,
en zelfs de scherpgetande woordenzagen
maken niet zoo onrustig de despoten,

vervolgen hen niet zóó in hun angstdroomen
als de stille wateren van het zwijgen,
waaruit gesluierde gedaanten stijgen,
die geruischloos nader en nader komen

en hen insluiten, elk oogenblik dichter
en dichterbij. Geen lijfwacht kan hen stuiten...
Staat daar al iemand, loert hij door de ruiten
als het licht wordt? En o, snel wordt het lichter...

Dan zal hij wenken en zij moeten mee,
voelen zich al storten in helsche pijnen...
Zelfs God kan den doodangst niet verkleinen
van wie hun naasten slachtten gelijk vee, -

van wie, ter wille van hun kranke wanen
en van hun matelooze grootheidsdrift
deden verzuren den grond door het gift
van verschrikt bloed en verbitterde tranen,

dien zij zóó zeer te beminnen voorgaven.
Aan 't groote zwijgen zullen onfeilbaar
sterven de diktatoren en hun staven,
den dood der slechtaards, en die dood is zwaar.

Maar de martelaars in de lijdenskampen
vallen stervend, wonderbaarlijk getroost,
of dat zwijgen de verstikkende dampen
verdreef en in het Oosten bloost

een zoete dageraad, die zij vergaten.
God vergeet nimmer hen, die onrecht knauwt.
Strijders voor 't recht zijn nooit van-God-verlaten,
zoo ver zijn hemel over d' aarde blauwt.

V

Clara Zetkin

Tot het kamp drong de mare van den dood
der grijze leidster heen. Langs welke wegen?
Zoo een het weet, heeft hij 't verzwegen,
maar zij vernamen het. Hun smart is groot:

zij willen haar nagedachtenis eeren.
Elk middel-van-uiting schijnt hun ontroofd.
Er is geen wand die liefdes staf niet klooft
en trouw vermag zich te manifesteren

altijd. 'U ter eere zullen wij zwijgen
een dag en een nacht, zwijgende ons bezinnen
op wat gij waart, zwijgende diep van binnen
zijn met u samen, pogende te stijgen

tot de hoogten, waarop gij hebt gewoond,
edele sterke grootwillende goede.'
't Wordt den bewakers onrustig te moede:
'er broeit wat'. Dit is hier nog niet vertoond.

'Wacht maar, rakkers: wij zullen u wel dwingen.'
Stompen, slagen... Bloed stroomt langs wang en mond,
de vingers zwellen, die de slage' opvingen.
'Jankt, honden'. Maar geen hunner wordt een hond.

Weer en opnieuw suizen de zweepen neder.
Enkelen wanklen, vallen op den grond,
maar geen gesteun ontvaart hun bleeke mond:
o geest, schoon lichter dan de lichtste veder,

hoe sterk, hoe mateloos sterk zijt gij...
Traag kruipt de dag om, hij heeft duizend uren,
dan komt de nacht, die 't ergste doet verduren...
'O God, o God'... maar ook die kruipt voorbij.

De daagraad heeft drie jonge martelaren
zacht op het marmeren voorhoofd gekust. -

Clara Zetkin, gij oude ontembare
strijdster, o hadt ge' eer uw kaars werd gebluscht

dit kunnen zien: hoe heet hadden uw tranen
gevloeid, om deze schoone jonge dooden;
hoe hadden zich der rimpels martellanen
in uw gelaat verdiept, maar ook, gij roode

aanvoerdster, - hoe zou 't oude, stukgeschoten
zeil van uw hart gezwollen zijn van vreugd
om hun opstandigheid, de eerste deugd
der verdrukten in strijd met de despoten, -

van vreugd, van trots en ja, ook van vertrouwen
in 't uur, dat gerechtigheid zegepraalt:
zij leerde enkel op menschenharten bouwen
en Goddank: niet allen hebben gefaald.

VI *Ghandi*

Daar staat gij weer, Mahatma; d' oude milde
glimlach om den tandeloozen mond;
oogen in nederlaag nog meer verstilden,
zien rustig door de brilleglaze' en rond

u hangt d' oude sfeer van gezag,
steunend op vrees noch goud, neen op vereering
alleen: zij bouwde om u heen een wering,
waar niets door heen sluipt, en weefde een vlag,

die ontelbaren vol vertrouwen volgen.
In enklen brandt te wild de zielelamp
en walmt; door hun harten dreunt het gestamp
der driften. Hun leider eischt, zeer verbolgen,

strijd-met-de-wapenen. Zijn volgelingen
razen door het kamp, waar duizenden kwamen
bijeem om te beraden, saam, en samen
dan uit te voeren. Zij schreeuwen en zingen:

‘Opstand, opstand.’ Het wordt een wild spektakel.
Maar dan verschijnt Mahatma, en de zee
der hartstochten verstilt: 't oude mirakel;
en men beraadslaagt verder en in vree

besluit men. Hoe weinig krachten heeft noodig
't lijf; als in elke vezel woont de geest,
wordt kracht van het lichaam haast overbodig.
Te allen tijde is het zoo geweest,

t' allen tijde werkten zij, die de velen
verlosten van hun kleinzielig bestaan
en met zich meevoerden op hooger baan,
door geestemacht. - ‘Ik kan u niets bevelen,

kindren, ik ben de armste generaal,
die ooit het sein gaf tot een veldtocht. Baten

beloof ik niet. Wij allen zijn soldaten
in dienst der Waarheid. Haar loon is schraal.

Wanneer gij denkt, dat mijn gedachten dwalen,
dan is het uw plicht van mij af te vallen,
te kiezen andren leider.' De duizendtallen
vinden geen woorden, om in te vertalen

de deining van hun hart. 'Maar zoo ge mij vertrouwt,
dan volgt mij. 't Oogenblik om te beginnen
zal ik bepalen. Of wij zullen winnen
weet ik niet: God heeft mij niet toevertrouwd

zijn plannen. Maar dit weet ik: vrijheids tarwe
kan enkel rijpen, zoo gij wrok en haat
rukt uit uw harten: hun giftige larven
bederven den grond; en van 't grievend kwaad

dier lange schande: onaanraakbaarheid
noemt ge haar, u bevrijdt; de bloedige veeten
vereffent tusschen u.' De stem is versleten,
draagt niet, maar deze werden ingewijd

in het verstaan van ziel tot ziel; zij weenen,
hurken neder, bidden tezamen zonder
woorden, voelen in zich en andren 't wonder
zich voltrekken van in loutring vereenen...

Laat een ademtochtje van uw geestlijk leven,
o, laat een zaadje van uw geestesmacht
tot dit verdwaasd Europa overzweven,
India, en tot dit omduisterd geslacht.

*VII**Azië*

Het werelddeel van heilige culturen,
die bloeiden, toen nacht over 't Westen lag,
- waar de Vedische hymnen met gezagdes-geestes
weerbarstige menschnature

leidden omhoog, - 't zijnde als één werd beleefd, - toen
nog in de westersche wouden brachten
de druïden menschenoffers, en de zachte
blik van de Boeddha gepredikt heeft

universeele deernis, terwijl hier barbaren
moordden door foltring wie niet tot hun stam
behoorde, - werelddeel, waar vele malen nam
haar vlucht hooge wijsheid, en wijzen waren

de raadgevers van koningen en keizers:
Azië, zoemende volkerenkorf,
hoe lang geleden is het dat verstierf
uw eigen diepste leven. U sloten in ijzers

hardkoele heerschers, komend uit het Westen,
die u roofde' alles, ook uw manlijkheid,
en door lange zware afhankelijkheid
het jonge broed verminkten in uw nesten.

Ten einde gaat der blanken tyrannie.
Gij zult weer tot uw erfdeel komen, spoedig.
De macht van 't Westen wankelt en deemoedig
danken wij Gode: uit den gruwel die

hier raast, verwoest, vernietigt, tot nieuw leven
roept Hij het Oosten, tot naar eigen trant
levensbeginsel vormen, tot waar vaderland
vinden zijn zonen, dochtren, die lang bleven

stiefkinderen op eigen grond. Hebt ge geleerd
van 't Westen, kunt g' ons voor iets dankbaar blijven?

Misschien voor de machine, die de lijven
spant in begeerte en stelt van wat onteert

den mensch in dienst: winzucht zonder grens?
Misschien door d' uitbouw, nooit geëvenaarde,
zoolang heerschers zetelen op de aarde,
van toestel tot verdrukking van den mensch?

Ge glimlacht den oosterschen glimlach, on-
doorgroendelijken, en dan strekt g' ons tegen
uw slanke vingers: 'Van het Westen kregen
w' een kostbaar iets: Idee die overwon

in ons het ongelooft aan d' eeuwge waarde
van elk individu, in ons het zaad
uitwierp van 't geloof aan mensch-kameraad
en aan zijn verwezenlijking op aarde

door 't Godsrijk. Véél, veel hebt ge ons geroofd,
maar den Christus, dien hebt g' ons geschonken,
wil-tot-broederschap hebben wij gedronken
uit u: God zij hiervoor geloofd.'

VIII

Afrika

In de oasen, bij de groene tuinen,
tussen de hutten, daar waar palmenkruinen
zacht wiegen in de kop'ren zon, gaat òm
en òm rhythmisch gedreun van snelle trom-

melslagen, hangt boven den gelen akker
in d' ijle lucht, roept alle dorpen wakker
honderden mijlen ver: elk op zijn beurt
met eenzelfde roep de lucht doorscheurt.

'De blanken, de gehate witgezichten,
met hun aschblonde haren, en de lichten
hunner staloogen, zij die ons ras schonden
sinds tijde' onheuglijk, - onze vad'ren zonden

over brullende wat'ren, de moeders onteerden,
die ons mishandelden en ons verneêrden,
en in 't verre land over d' oceaàn,
afbeulden, tot ze niet meer konden staan, -

de blanken, die gulzig onze oogsten vraten,
afnamen onzen goden gouden vate' en
sieraden, - ons dwonge' als zij wilden jagen
last overzwaar door dampend woud te dragen -

die sterken hebben nu hun kracht verloren,
die kwellers, zij spitsen nu angstig d' ooren
en spieden rond, voor elkander zeer schuw
en schuw voor ons; - die trotschen krimpen nu

ineen: de macht maakt zich los van hun leden,
druipt af, valt neer, vergaat, is hun ontgleden,
verstoven voor hun voete', een hoopje asch,
dat wat zoo hard en vol en glanzend was.'

Zij zien in vaste kontoeren, hun gaven
uitranken, hunne krachten bruisend draven

over de landen, heel den aardbol rond,
hun kranke geldingsdrift worden gezond.

En nu worden de rhythmten milder, teeder;
de trommels zwijgen. En dan buigen neder
de rompen, duizenden deemoedig knielen;
o, ziet: in d' oogen verschijnen de zielen

en hymnen stijgen, wonderbare koren:
'Jezus, die ook voor ons eens werd geboren,
Christus, die ook voor ons zijt gestorven,
uw godlijk lijf van wonden wreed doorkorven -

Verlosser, die gebood ons te vergeven
de krenkingen, doe naar uw wil ons leven;
niet eer wij zelf gezuiverd zijn van slijk,
gaat open het licht van Gods Koninkrijk.'

IX

O vreugd, dat op de krachten van den dood
uw heilige krachten weer winnen, leven,
we worden door den vloed weer opgeheven
en heengedragen tot waar in haar schoot

een zee ons opneemt. Ver teruggedreven
werden we; de moerassen kwamen bloot
van slijm'rige degeneratie; nood
vulde onzen dag, en door de nachten bleven

onze oogen starende... Uit alle hoeken
grijpsde de vale zorg ons aan.
D' ochtend vond ons gebroken: waartoe zich verkloeken
als alle uren zijn een leeg bestaan?

Maar nu vaart elke morge' ons leven binnen
vol lading en een stoomfluit gilt 'beginnen.'

X

In schemering zijn de scharen
 zwijgende opgestaan;
 hen vooraan is, brooze verschijning,
 een groote-van-hart gegaan.
 De geesten die menschheid bewaren:
 de moederlijken van hart,
 die geen ontgoochling verstart
 of verkilt, zweefden, onzichtbaren,
 tusschen de schrijdenden mee.

Zuiver van toon als fijn glas
 begon een stem te spreken - of
 waren het murmelbeken
 tusschen riet en zomergras?

‘Onze kracht kan niet
 tot ons wederkeeren,
 eer onze schuld wij beseffen
 en haar hebben geboet.
 Zwak als riet zijn wij,
 machtloos het kwaad te keeren,
 het monster te treffen
 dat drinkt onzer kinderen bloed;
 machtloos te leven,
 te sterven voor menschenheil,
 eer we strijken van hoogmoed het zeil
 en elkaar hebben vergeven.’

XI

Ik ben met u gegaan
 te belijden schuld;
 heb als gij gezondigd
 door ongeduld,
 belijd met u berouw.
 Niet haatte ik, niet
 was mijn hart versteend,
 maar ik brak de trouw;
 wankelheid, die heeft het gedaan.
 Ik geloofde aan het zwaardvan-den-geest,
 hielp het wetten,
 zong mee in de heilige metten;
 ze noemden mij onversaagd.
 Maar vrees woonde diep in mijn vleesch,
 vrees voor der menschen toorn,
 voor hun hoon en verachting, vrees
 die alléén te staan niet waagt.
 Hoe hoog ik blies van den toren,
 'k waagde niet alléén te staan,
 niet tegen hen in te gaan
 en hen te geven verloren,
 die ik zóó zeer had vereerd -
 'k zou mij hebben gevoeld onteerd.

‘Trouw aan makkers’ - ja; dát leerden
 zij ons als het eerste gebod,
 maar niet dat den mensch onteerde
 meest van al, ontrouw jegens God.
 Wel ben ik geweest
 soms dicht bij den Eenen; - had
 ik toen maar bezeten
 adamanten hart;
 misschien had een pad
 'k mogen banen de stap van den Eenen,
 maar zwakheid woonde in mijn hart
 en ik raakte telkens verward
 in de strikken die leven spant,

als gevoel borgt het kleed van verstand.
 Hoe grootsch leek en schoon in die tooi
 het doel, goud van zuiverst allooi.
 Voor dit doel vergoten bloed
 werd rechtvaardig vergoten;
 zoo leerden het onze grooten:
 Bevekt uw ziel zoo het moet,
 strooit u als mest op de velden
 der toekomst, menschheids ware helden.

O die russische leiders,
 vrijheids ontzaglijke strijders,
 die leerden een volk van knechten
 liever zich dood te vechten
 dan opnieuw het juk te dragen.
 Hoe velen van ons heeft bekoord
 vlammenroep, vlammenwoord
 van wie sprongen over nederlagen
 als gidsen over gletscherscheuren,
 aldoor dragend hun hart met opbeuren
 en niet kennend het woord versagen.

Wij, westersche menschen, staarden
 ademloos op tot hen: baarden
 zij niet nieuwe gemeenschap, haar heil?
 Voor hen hadden wij alles veil,
 deden geweld aan ons wezen,
 loochnend verborgen scheur,
 spleet ons gemoed bij het lezen
 van de daden der roode terreur,
 dringend afschuw in ons terug,
 vernielend diep in ons zelven
 het schoonste: naar God de brug.

Eens viel op mij straal van genade,
 ik hielp ontsteken een klein wit licht:
 zijn troost gleed over duistere dagen,

als glimlach verheldert een aangezicht.
Ik riep en ik riep: enkelen kwamen
‘voor den goeden vrede voeren we strijd:
in het boek-des-levens zijn gegrift de namen,
allen staan we als broeders samen,
kennen geen grenzen, niets dat ons scheidt.’
Als God den grond met zijn zon en zijn regen,
zoo bevruchtte hij ons. Geen van ons bad
met woorden tot hem, maar wij gingen Zijn wegen,
strijdend hebben we liefgehad.
Voorloopers hadden we kunnen zijn,
aan heilige burcht kunnen medebouwen:
in mij stelden de makkers groot vertrouwen;
God vraagt niet: is groot de schare of klein?
Maar toen kwam beproeving, hield ik geen stand.
Twee grooten zetten het oosten in brand:
zij hadden in hun handen genomen
naar ons toescheen der wereld lot.
Deze waren niet schuldig voor God:
‘ten volle verzekerd in hun gemoed’
lieten zij dooden, vergoten zij bloed,
hoorden binnen-in fluïstren geen zachte stem
(daarvoor moet men als Gandhi kunnen luïstren
met een oor, gescherpt door lange tucht).
Hún geweten was anders gericht:
‘Om menschheid te redden uit doodlijke klem
is elk middel goed.
Het gaat om het lot van vele miljoenen
en zege is in zicht.’

Hun willen doorklieven, trotsche galjoenen,
stormzeeën van gevaarlijke plicht.
O ten volle verzekerd waren
deze geweldigen in hun gemoed - maar
wie op een ander kompas wil varen
en zich richten naar een Hoogste Goed,
moet scheiden van hen, hoeveel pijn het doet.

XII

Wáár hij zal worden geboren
 fluistren de sterren reeds zacht:
 somtijds kan een hart het hooren,
 dat doorwaakt de stilte der nacht:
 Oost en West elkander ontmoeten
 in hem als feestlijke stoeten.

De glimlach der ingewijden
 speelt om zijn wijzen mond:
 zijn blik ziet over de tijden
 uit boven het wereldronde;
 keert dan terug tot vandaag:
 d' oplossing ontglijdt aan de vraag.

‘Makkers, klaar wordt het verwarde.’
 Wanneer hij tot hen zich wendt,
 over d' aarde verspreide benarden,
 hebben zij in de boodschap herkend
 den boodschapper. ‘Op u was het wachten,
 hoe lang al?’ Luw streelt de gedachte.

‘Makkers, redelijk denken
 ziet eindelijk den weg voor zich uit;
 de krachten-des-levens wenken;
 bevrijd van begeerte naar buit
 en verlost van wil-tot-macht:
 menschlijkheid wordt beweegkracht

der daden in alle sferen,
 waarin leven zijn kinderen draagt:
 laat zij de gemeenschap regeeren,
 die wil-tot-macht lang heeft doorknaagd;
 laat worden menschen voor elkaar
 eenswillige makkerschaar;

saamhoorigen, die voor elkander
 werken in harmonische vreugd:

d' arbeid van den een dient den ander,
die van allen dient allen.' Niet deugd-
zame plicht verstrakt de gezichten:
zie danse' over hen vreugdes lichten.

Gelui als van klokken in bergen
wiegt op de goudklare lucht.
Waar bleven de angsten die tergen,
waar bleef het wanhoopsgerucht?
Harten werden bloemen, die neigen
hun kelk naar der zonne stijgen

in morgen-verwachting. - De leider
om stilte wenkt met de hand.
De kring wordt wijder en wijder
en toch houden allen verband
met hem, met elkander, want alle
begrenzingen zijn gevallen.

'Makkers, ik hoor klapwieken vleugels,
grijsgroen schemert zilveren tak,
de ruiters norsch wendt de teugels:
de hoefslag klinkt zwakker en zwak
der merrie, die reed door den nacht
met droomverschrikking bevracht.

Gemeenschappen, kleine, verbonden,
bindt ge aaneen tot één groot
en laat meerderheid niet verwonden
de minderheid in haar schoot,
beide immers toch zijn
druppels van denzelfden wijn,

vlokken van dezelfde vacht,
sterren aan dezelfde transen,
die allen te samen dansen
rondedans door den dag en den nacht

bij de grens, waar aan 't strand-van-den-tijd
d' oceaan spoelt der eeuwigheid.

Erbarmen is mondig geworden
en heeft zich met rede gepaard,
hun kind zal zijn: menschlijke orde,
waar liefde in openbaart
haar stralende innigheid
en vreugde doorhenenglijdt.

Waar schoonheid mee heeft verweven
haar gouddraden menigvoud
en triomfantelijk leven
zijn opwaartschen gang in aanschouwt,
als een statige zeemeeuw zijn vlucht
ziet weerspiegeld in water-en-lucht.

O breede, krachtige slagen
van die groote zilvermeeuw,
wiens vleugels hem spelend dragen
naar 't onzichtbare strand. Hoor de schreeuw
zich verstillen. Aan d' oude kust
zijn de vuren alle gebluscht,

en de bakens teruggehaald.
Noodeloos werden de seinen:
(Misschien dat een enkling nog dwaalt
door het dal-der-eenzame-pijnen).
Makkers, het heil is dichtbij,
zoo ge u van verleden maakt vrij,

zoo sleur met haar sleep van tyrannen
u niet neerdrukt in doodlopend spoor,
de ploeg ge vermoogt te omspannen
en open te leggen de voor,
zoo Onzichtbare Hand ge vertrouwt,
die met u voor de Eeuwigheid bouwt.'

Emmanuel viert de teugels,
zooals een Ander 't beveelt.
Kregen de paarden vleugels?
Een wind door hun manen speelt,
die werd over bergen geboren,
en echo van jubelkoren

doorzingt hem. In 't oosten, in 't westen
begint getjilp en gefluit:
zóó rekken boven de nesten
jonge volgels hun halzen uit,
als om beurten het ouderpaar
voert de hongrige kinderschaar.

Er gaat door de lucht een bewegen:
'God wil niet onze ondergang,
maar onze opgang langs zonlichte wegen
van dienst-aan-elkaar, wil 't al lang.
Wij waren het, die weer-streefden
al dien tijd, dat de aarde beefde.

O, ziet die oneindige stoeten...
Door Onzichtbare Hand geleid
naar waar zij elkaar ontmoeten:
de grond wordt door tranen gewijd
in verteederling, innig berouw.
De hemel van 't hart wordt blauw.

En daar in het hart van de landen,
waar raasde bloedige moord,
op de steenige velden der schande,
dáár stijgt het verlossende woord
'al het moordtuig op ééne hoop;
dan neme het vuur zijn loop.'

Over zeeën, langs groene kanalen
varen d' onderzeeërs aan.

‘O vreugd, weer vrij adem te halen!’
 Aan wal de matrozen gaan,
 hun blozende jonge gezichten
 vol verrukking opgerichte.

Zij drukken elkanders handen,
 kloppen op den schouder elkaar
 - achter de stalen wanden
 loerde altijd 't doodsgevaar - dan
 suist, heerlijk muzikale,
 één woord in honderd talen:

‘Kameraad’ . - Luidsprekers bevelen:
 ‘Alle oudstrijders voor het front:
 wij gaan het werk verdeelen.
 De vrouwen en kindren terstond
 terug, steeds verder terug
 tot achter der heuvelen rug.’

Emmanuel heft de hand
 omhoog: geen woord wordt gesproken.
 Zoo ver men kan zien over 't land
 gestalten geknield en gedoken
 naar d' aarde, handen gevouwen
 in gezamenlijk berouwen.

't Is zoo stil mijlenver, dat het zingen
 van een leeuwerik wordt gehoord,
 die boven die donkere dingen
 hangt tegen de hemelpoort.
 Alléén in een rij populieren
 zoekt avondwind zijn plezieren.

Nu rijzen omhoog die scharen:
 gereinigd, verzoend zijn zij;
 uit de zône der bittere jaren
 draagt hen omhoog zacht getij.

‘Verniet’ge het moordtuig zichzelf.’
Onder 't wijde hemelgewelf

heeft men over bergen en landen,
ja tot over den oceaen,
weerschijn van ontzaglijk branden
aan den horizon zien staan,
zwartgroene smook reisde mee
met de winde' over land en zee. -

De tijd is rijk aan genade:
God stuurde den regen, den wind,
die brengt op zijn wieken de zaden
van leven, dat dood overwint.
Welig' akkers en verlerlei kruid
strekken onafzienbaar zich uit.

Elk jaar stroomen samen de stoeten,
leden van de ééne kerk,
om elkaar in Gods liefde te groeten,
zegen af te smeeken over 't werk
van voor te bereiden zijn Rijk,
dat duren zal, eeuwiglijk.

Elfde zang
Lichtstralen

I

Keer in tot het verborgen zelf,
waar denken ophoudt en de ritselhagen
der uren gansch verstild zijn, wilde vlagen
tot rust gebracht; keer in nu, delf en delf

tot waar de wortels van den tijd niet reiken,
geen adem dringt van morge' en avondwind -
keer in tot waar het murmelen begint
der bronnen uit onzichtbre rijken.

Keer tot het tijdelooze in, mijn kind.

II

Het is niet waar, dat er geen uitzicht is:
 zoo spreken enkel overwonnelingen.
 Er werd al ruisching hoorbaar voor wie vingen
 de fijne klanken der ontvangenis.

Op deze donkere planeet, onze Aarde,
 heerscht nu 't getijde, dat diep binnen-in
 het rumoeren begint, na lang slapen:
 - diepslaap van het donkerste uur -
 zoete levenskrachten ontwaken
 tot wat geen stervling ooit ontwaarde:
 't stijgen-der-sappen in de donkre schuur.

O heilge Januari-maand -
 ondanks ijzige duisternis
 vol gezegend geheim, hartblijde,
 wanneer leven dat terug komt glijden
 uit doodslaap, onzichtbare luister is...

Ga, mijn broeder: leg uw oor te luistren,
 strek fijne vingertoppen uit
 naar binnen - niet alléén in boom en kruid,
 ook in den mensch herbegint iets in 't duistre.

'In den mensch?... Ook in de gestalten
 dien eedle drang hun vormen gaf?
 Ook in die wenshdroom, zuiver van gehalte
 als goud, doorzichtig als geslepen glas:

den wenshdroom van een broederlijke aarde.
 Dood lag die droom. Is hij weer opgestaan?
 Stijgt nieuw sap naar omhoog? Verdorde blaên
 is al wat ik zie in de menschheidsgaarde,

hun geritsel al wat ik hoor.' - 'Kleinmoedge,
 zie, hier: in 't winterschemeruur die boomen,

schijnen niet dood ze? Ziet ge opwaarts stroomen
het sap? En toch stroomt het: het overvloedige

geruischloos stijgt, stijgt tot de dunste twijgen;
dag en nacht door laat de stijging niet af.
Menschheid is als natuur: een zingend zwijgen,
in ééne aanvang en einde, wieg en graf.'

III

Lichtvoetig schrijdt aan belofte:
bevrijd wordt het hart van druk,
als in de sfeer-der-droomen.
Neen: dit is nog lang niet geluk,
maar gevoel of geluk kan komen,
als op vooravond van een feest.

De rit van het leugenbeest
door alle landen der aarde, -
het zwart gekrioel van slangen
kronkelend vóór onzen voet, -
al wat hart en geest
onmenselijk zwaar bezwaarde en
hield in ketens van pijn gevangen, -
het wijkt, het wijkt iets terug.

Oneindige krachten van goedheid en liefde,
aan het Eeuwige ontstegen,
nemen ons op hun rug,
gezegende zachte dolfinen:
vergeten zijn alle pijnen...
O, wij bewegen...

IV

Er is beginnend bewegen
als van melkers langs morgenwegen,
die door ochtendnevel waden;
koebeesten met witte wade
heffen den tragen kop,
draven aan in loggen galop
om te worden ontlast en verlicht.
Zoo heffen deze omhoog hun gezicht
in het kleurlooze morgenlicht.

Wel nog als kindren eenkennig
zien zij schuw naar elkaar,
door lang alleen-zijn onwennig,
maar wat lag in hen, steen
drukkend het hart overzwaar,
wordt allengs lichter,
lost zich op in gewezen
- als hardheid zwicht, is
men niet meer zoo alleen -
niet meer zoo schuw
voor 't elkaar ontmoeten.
Hooft: zij begroeten
elkaar met het woord
in lang niet gehoord,
in lang niet gesproken,
de naam manlijk-zacht,
die verheldert de levenskracht;
zijn klank, half pas ontloken,
is nog jong en teer,
behoeft nog veel zonneschijn
om weer bloem te zijn.

V

Eens uit te rijzen
boven de schuld,
daar waar men de klagende wijze
niet meer zal hooren, -
te worden op bergen geboren,
van schoonheid omhuld.

Eens te dragen
saamhoorigheid in elk druppeltje bloed
als verenking nu -
te voelen in 't wezen den gloed
dringen van cosmische dagen,
deemoedig, niet schuw...

De groote alleenheid
en rond haar de vrede,
alsof mos om een steen vlijt
zijn kleine zachtheden.

VI

‘Is er niets, dat zal blijven?
Zinkt alles mee?’
‘Boven stormen beklijven
zal dat goudlicht, d' Idee

van een eeuwigen vrede
door gerechtigheid,
van één broederzede,
omspannend de aarde wijd,

als vergeten, verzonken
zijn het mijn en dijn
en de harten dronken
van broederschaps wijn.’...

‘Stil, hart: de oude toover
vervoert u weer:
ge geeft u weer over
aan droomensfeer.

Broederschap vermag
niet harten te binden,
eer z' een Vader hervinden,
voor Zijn hoog gezag

in deemoed buigen
en in Hem, elkaar
liefhebbend, juichen...
Maar dat is zwaar’...

VII

Het Al alleen is absoluut:
daarin kunnen wij rusten.
Maar al zijn deelen
liggen, eilanden, verstrooid
in oneindige Oceaan.
Zij zien ons lokkend aan:
als sterk geraderd
't schip-der-begeerten nadert,
schijnt elk hunner zoo vermooid,
dat men zou aan land willen gaan
en daar leven.
Maar richt men naar hen den steven
en gaat aan land, dan zijn
de bekoringen verdreven.
Ach, hielden gestaag wij maar aan
op de eeuwige kusten,
dan leden we niet de pijn
van telkens ontgoocheld worden.
Maar dit hoort tot de menschen-orde
als droesem bij wijn.

VIII

Een wijze spreekt: 'begrijp dit goed: meedeelen
het hoogste leven, schenke' uit overvloed,
beteekent: schenkend rijker worden. Velen
weten 't, weinigen dragen 't in hun bloed.

Tracht te behouden en ge zult verarmen.
Schenk zonder reek'nen weg en ge wordt rijk:
den zóó schenkende stroomen zachte, warme
wellen van troost toe onuitputtelijk.

Voel u één met den wil van 't Albestaan,
dan zal, in leve' en dood, geen angst u kwellen.
Voor wie zich op verbondenheid instellen
valt weg de zwarte sluier van den waan.

Schenkers moeten we worden, moeten schenken
niet geld en goed alleen, neen 't eigen zelf,
het licht uit de vuurtoren van het denken,
de schat uit het diepe hartegewelf.

Als allen schenkend allen naderkomen,
dat wordt het weefsel der verbondenheid
àl vaster; àl dichterbij komt de tijd,
waarin we droomen eendre geluksdroomen.'

IX

Wanneer wij nù gelooven - ja ook heden -
aan een Rijk van vrede en broederlijkheid,
dan toch anders dan wij het eenmaal deden
in onzen jongen, aarde-zek'ren tijd.

Dan voelen wij aldoor in dat verlangen
de onderstrooming van onleschbren dorst
naar het Rijk dat zag in zijn laatste bange
uur tot hem neerdalen de Vredevorst.

Christus, gij zijt, als wie niet gaat, gekomen
en met u heeft een kracht, een hoop, een licht,
een wil, een vlam de wereld ingenomen,
die leek zoo gruwelijk, hopeloos dicht.

Loot kwam op aarde van godlijke stam
met u, in u werd vleesch geest-van-erbarmen,
die omhoog in zijn broederlijke armen
den moordenaar mee ter verzoening nam.

En waarom wij u bidden morge' en avond,
Christus, is dat wij door u gesteund
mogen helpen, om saam met dit gehavend
geslacht dat in zijn verworpenheid kreunt,
te leggen breeder, dieper fundamenten
voor een gemeenschap, waarin uw gezicht
zal strale' als maanglans door reten van tenten
of door d' uitgang van grot 't zoete daglicht.

Een gemeenschap van d' aarde en boven d' aarde,
waar smart tot lichte weemoed is verzacht -
waar door schuld, ziekte en pijn onbezwaarden
broederlijk leven, - waar de dood glimlacht,
wanneer hij komt in schoonheid en de zinnen
van dien hij wacht in laatste flits vergaan
van zegening, eer de weeën beginnen,
waaruit de doode zal in God opstaan.

X

Christus, gij staat nu bij de grauwe scharen,
die zwerven aan des levens donkren rand;
gij wervelt mee met die verstrooide blaren,
gij loochent met die loochnaars mee Gods hand.

Ik hoor uw stem in die oproerge kreten
ik zie uw vuist in 't opstandig gebaar...
In dezen wordt de mensch vergooïd, versmeten
en ge blijft bij hem in zijn doodsgevaar.

Ge worstelt mee met hen op hunne wijze,
om te beschermen die zielen in nood
voor 't allervreeselijkste: te verijzen
en levend weg te zinken in den dood.

Gij ziet ons aan uit oogen van vertwijfling,
Gij roept ons toe in het schrille gekrijt...
Christus, uit de blakke wat'ren der weifling,
voer ons naar de branding van heldenstrijd.

XI

Sterke geloovers, gij, die door de eeuwen
Christus' spoor volgt, ook als ge zijn naam
verloochendet, - die verlangen deedt schreeuwen
naar maar één ding: al-menschelijk verzaam.

Sterke geloovers, gij die zijt gestorven
als ge leefdet: in dienst van 't menschenheil,
wier ziel ving hooge wind, een blinkend zeil,
óók als martlingen uw lichaam doorkorven;

gij die menschheid liefhad en toch op wegen
van bloed, de liefde-tot-den-mensch verried,
gij, die de opdracht die ge hadt gekregen
hunkerdet te vervullen en toch niet

vervuldet, omdat ge niet te doorbreken
vermocht toovercirkel van haat en wrok,
injaagdet de woestijn een zondebok
en bleef in de vernieuwing halfweegs steken,

- wij buigen zeer eerbiedig voor uw moed,
uw kracht van ziel en trouw aan d' eigen keuze:
wij zien u, als van 't oude rijk de reuzen,
maar er is op uw wegen te veel bloed:

wij mogen ze niet gaan. O konden wij
voeren langs andre wegen 't kreunend leven
omhoog... Christus, Boeddha, Franciscus zweven
vóór ons uit... Gandhi roept: 'liefde maakt vrij.'

XII

Nu gaat de vorm ons begeven,
die bijna duizend jaar westersche zede omsloot,
door alle stormen van leven en dood
handhavende haar menigvuldig streven.

Wij weten niet wat haar zal gaan vervangen:
zal het slechter zijn of wel beter?
Onbruikbaar werd de oude waardemeter,
waar onze harten nog aan hangen,

en wat wij noemden vrijheid, gaat wellicht verloren.
Maar alle leven stijgt uit God,
rust in hem, draagt zijne livrei.
Iedere levensvorm heiligt Hij;
in elk kind wordt zijn beeltenis geboren
en Zijn hand kneedt elk levenslot.

Twaalfde zang
Lofliederen

I

Dit zijn nog maar d' eerste stralen
van een opgaande zon...
Kon ik voor mijn broeders de mensen vertalen
vreugd die ik won
in woorden van witglanzend vuur,
sterk als natuur.

Beelden hoe de geest zich ontvouwde in
de blind-begeerende stof,
haar richtte en kneedde: zij bouwden
te samen den levens-hof,
- 't is haast te subtiel een verhaal
voor de grove menschentaal -

hoe zij als de beide lippen
zijn van eenzelfden mond,
die laten den adem ontglippe' en
hem inhalen, stonde na stond':
't geheim dat zich openbaart
in alle leven op aard.

II

Terwijl de krachten van het lichaam mindren,
trekt zich samen de versterkte geest
tot het komende onzichtbre feest
der vreugd, te voelen aan alle aardekindren

verwant. De blik ziet zilvrig spreiden
avondrust zich over 't levensveld,
oneffenheden zij verglijden,
als de stem der herinnering vertelt

zoo zoet van bloemen die eens ontloken
en voert hun geur weer aan, doordringend zacht;
het hart in verleden ondergedoken
begroet den avond en den nacht

en dat wat achter den nacht gaat beginnen:
ontwaken tot verwijld bestaan,
weervinden der beminden zonder
hulp der zinnen,
wier essentie in 't wereldhart is overgegaan.

III

Er zat een merel in het eikenhout.
In 't middaguur had aan de kim gehangen
een bui, heel de natuur leek in verlangen
te sidd'ren - maar zij had zich niet ontvouwd,

was vervluchtigd weer, als zoo vaak te voren.
Dorstig boog al 't levende opnieuw ter neer,
en ook de mensch, mismoedig, zuchtte: 'alweer
de kans op laafnis voor vandaag verloren.'

Maar toen begon die vogel daar te zingen,
gehoorzaam aan den drang van zijn natuur,
of hij een vreugderoes niet kon bedwinge' en
uitstorten moest het innerlijke vuur.

Zijn jubelende klank steeg overdadig,
spreidde zich door de ijle, droge lucht:
verbondenheid was daarin, niet voorbarig
als kiem, maar als volgave vrucht.

IV

Leven scheidt nieuwe vormen aldoor,
slaat nieuwe wegen telkens in,
baant ze daar, waar ze ontbraken.
Eén drang, één kracht zet in alles zich door,
daarom heeft alle geschieden zin
en is alle gebeuren een teeken.

V

‘Een drang, één kracht door alles henen stuurt...
 Waarheen, waarheen?’ ‘Naar volmaking. -
 In den wilden strijd, waar het hart van gruwet,
 en in de milde ontslaking.
 Een drang naar hooger en edeler, naar
 het rijker-gelede leven:
 toekomstharmonieën beven
 boven afgronden van doodsgevaar,
 tusschen steenmassa's van donkergrauw leed
 diamanten vreugden flonkren.
 Wees gerust, broeders: kracht werkt die alles weet
 en kan, in het diepe, donkre.’

‘Zeg mij haar naam’ ... ‘Gij, kind,
 hoe kunnen wij haar benoemen?
 Alle zangen van sterren en bloemen,
 alle fluistringen waar de wind
 mee streelt het gras en de boomen,
 alle denkingen, waardoor de geest
 uitstijgt boven kinderdroomen
 en van blinde wanen geneest, -
 zij beelden allen te samen
 den eersten letter niet
 van dien Naam, dien Naam der Namen,
 waarin alle wezens verzamelen,
 waardoor elk geschieden geschiedt.’

VI

Een handvol zaad
uit een ander rijk vol geheime kracht
werd geworpen op deze aarde,
gestrooid ook in harten die zwerven
ver van des Eeuwigen raad.
Zaad dat niet kan sterven.
Het kiemt ook in steenigen akker
kiemt, groeit, roept in ons wakker
wil tot opstaan en daad.

O kracht, nameloos-heilige,
wilt ons helpen aanvuren, beveiligen
tegen den geest-van-het-kwaad.
En laat geen naam scheidings graven
tusschen wie aan één Bron zich laven...
Wat maakt het uit, hoe wij U noemen
zoo wij maar in Uw waarheid roeme' en
om licht keeren tot Uw gelaat.

VII

Zoo we kunnen vasthouden aan dit Eene:
alles heeft deel aan één geheimenis,
die we wèl en niet begrijpen, -
dan zullen de rauwe steenen,
waar we door de eeuwen aan slijpen,
saamgroeien tot al schooner verblijdenis.

Zoo ik menschen kan zien bewegen
niet als lichtjes, die flikkrend waden
door levenloos grauw heelal,
maar als deelhebbend aan één genade
van licht, neerstortend van overal,
- dan kan ik een stuk van den hemel raden,
tusschen de reten van den aardschen stal.

VIII

Ik kende u niet, mijn God,
maar gij riept en liet niet af;
mijn hart bleef in mij onrustig,
soms voelde ik vermetel, soms laf:
ik wist het zelve niet,
dat ik worstelde aldoor met u.

Ten leste gaf ik mij over
en vond u niet toornig, maar luw
en in u den laten vrede...
Ik dank u deemoediglijk
dat ge niet afgesneden
mij hebt van uw wordend rijk
en in mijn bladerloos
getijde ik nog stijgen mag
met trillenden vleugelslag
daarheen waar fonkelt de roos van uw vrede
in den ongerepten dag.

Dank dat mogen mijn zwakke handen
helpen van uw rijk den bouw,
dat ge aanvaardt mijn avondrouw,
mij bindt met zachte banden.
en vergeeft het late van mijn berouw.

Ge schenkt mij zeer edelmoedig
het daggeld voor dienst van een uur,
uw liefde vloeit tot mij overvloedig
en ik bid nu alleen om een moedig
hart in het laatst avontuur.

IX

Looft Gods almacht, die uit het kwade
 ontspringen doet goed menigvoud
 en nieuwe heerlijkheid bouwt
 uit bouwvallen in zijn genade,
 laat dit zijn het stramien uwer zangen,
 waar verbeelding op borduurt
 bloemen en vogels met lange
 sierlijke halzen, die vangen
 insekte' in de vlucht, en gluurt
 soms een jong ree door de bosschen;
 dan lichtvoetig huppelt voorbij;
 aan grijsgroene boomen hangen
 vruchten in gouden trossen
 en een verre knaap houdt gevangen
 't oor met lieflijke melodie.

Den dag en den nacht love uw lied,
 looft de manebloem, zilverreine,
 wier straal het wiegelend riet
 en de bloesemende pluimen
 met haar teederen glans overgiet;
 looft het alverwinnend licht,
 dat verstroot de dreigende wolken,
 en komt voor den mensch vertolken
 Gods eeuwig jong aangezicht.

Looft de dennen: hun schubbige stam
 is een wonder om te aanschouwen,
 als de berk in haar zilveren tooi,
 waarbinnen zijn weg opwaarts nam
 het sap in geruischloos gestijg.
 Als hardos van edele vrouwen
 't gebladert omgolft hen aanminnig,
 de linde kijkt ernstig en innig;
 en de eik? Met eerbiedigen schroom
 knielden jonkvrouwen eens voor hem neder,
 te offre' aan den heiligen boom.

Looft de bloemen, lieflijk en teeder,
troetelkindren zijn zij der natuur
die omdartlen de bonte kapellen
en d' insekten, wier niet te tellen
zangerskoor wekt weder en weder
heugnis van een zomerzacht uur.

En het licht! Zult ge dat niet loven,
't licht, der Almacht oudste kind?
Gaat één weldaad de hare te boven?
Waren zonder haar wij niet blind
in hulpeloos tasten verloren?
Dat wij zijn voor het licht geboren
is een teeken, dat God ons bemint.

Looft de zee, haar verborgen gronden
en de bergen, die opstonden,
toen God ze riep uit het Niet,
of door d' eeuwen langzaam rezen,
hun lagen laten nog lezen
wat voor eindloozen tijd is geschied.

Nog iets moogt ge niet vergeten:
te bezingen den mensch, die vermeten
maakte d' aarde zich onderdaan.
Is hij niet de kroon van Gods werken?
Gaf God hem geen heerschappij
over alle planten en dieren,
de slangen, de leeuwen, de gieren,
de listige, wreede en sterke,
heerscht niet de mensch door de rede
over alles wat aêmt en beweegt?
Heeft hij de sterren niet leeren
tellen, bereeknen hun vaart,
den tijd, dat ze nog zullen duren,
en die verliep sedert d' aard
uit den chaos vormde haar leden,

en hoe lang de zon met haar vuur en
haar licht verwarmt nog de aard?

Maar meer dan menselijk verstand
is menselijke goedheid; gebouwd wordt 's
levens huis op haar fundament;
naar de roos, die nimmer verdort
zweemt zij; haar zachtstralend wezen
is de loods, die door 's levens zeeën
onze boot brengt veilig aan land.

En als rede en goedheid zich huwen,
ontspruit aan hun echt een kind,
waar dwazen en slechtaards van gruwen,
omdat God boven alles 't bemint.
Aya haar naam is, haar oogen
zijn vol van een bovenaardsch licht
en rustig blijft haar gezicht,
ook als haar gemoed is bewogen.

O heerlijke menselijke gaven!
Uit verborgen gronden, de vaan
in zijn jonge, gespierde handen,
treedt Moed recht op ons aan;
zijn donkere oogen branden:
hij zal aan geen bete zich laven
noch ruste', eer het werk is gedaan.

X

Dichters van heden, als de vrede daagt,
te heelen beginnen de smartlijke wonden,
maar nog wordt menige ziel gevonden,
die in het verborgne haar droefheid draagt, -

wij halen de gevangenen in,
gedenken plechtig de martelaren,
zij die ons lichtende sterren waren,
met innige aandacht en vromen zin, -

nog zijn de koorden der harten gespannen,
nog trilt verontwaardiging na in 't gemoed, -
de vrouwen weenen in stilte, de mannen
verbijten hun tranen, - maar ach, het bloed

schreit nog om wraak en kan niet vergeven, -
zingt, Dichters, hun lieflijke liederen voor,
waarin een zilveren draad is geweven
en leidt hun hart op een hooger spoor.

O, Dichters, God schonk u in Zijn genade
de kostlijke gave van het lied;
wikkel het torso van hun verdriet
in plooiën eener blauwzilveren wade, -

laat de vloed van uw meegevoel. overstroomen
het land der verbeelding, dat leeg en zwart
op de bevruchtende krachten mart,
en gouden oogsten daar op doen komen.

Dichters van heden, stort overvloed
uit uw hoorn vol bloemen en vruchten,
maak 't leven weer rijk aan gouden genuchten,
maak eindelijk weer vreugde 't gemeene goed.

XI

Dichters van morgen, u roep ik op:
 laat uw liedren als jachthorens schallen,
 voer ze in suizelenden galop
 hoog over bergen, door diepe ravijnen,
 tot in 't hart van het menschenland,
 maak ze een zon, die licht uitstraalt,
 laat ze slaan om allen een band.
 Zet de sluimrende krachten vrij
 van liefde en moed, vreugd en vertrouwen,
 help harten heen over 't doode tij,
 doe oogen vinden de lieflijke blauwe
 bloemkelk, die menschen zoo zelden aanschouwen,
 zing het lied van het *Zelf!* Zing het lied van het *Wij*;
 richt het beeld op, niet van 't Wij dat ons droomen
 altijd weer ziet dagen uit mist,
 waaraan het gelooft, tot wie na ons komen
 erkennen: 'Zij hadden zich vergist',
 niet het Wij, dat zien kortzichtigen pronken
 met de kleuren, bovenaards schoon,
 waar de regenboog in stijgt boven d' aarde.
 Bezingt het Wij, gij zuivergeaarden,
 zingt en looft het op zuiveren toon,
 als het òpslaat uit duizenden vonken,
 uit het hier en het nu, 't onvolmaakte heden,
 gebouwd door den onvolmaakten mensch,
 door menschen, die nog niet voelen Gods vrede
 blijvend wone' in hun hart, niet door heldere lens
 zien Zijn aanschijn tot hen neergebogen,
 die worstlen in hun eenzaamheid tegen
 twijfel, ontmoediging, onrust als gij,
 maar voor wie 't allerzwaarste is voorbij:
 door geloof wordt ook hun twijfel bevlogen
 en doorbrekend licht maakt hun droefheid blij.

Dichters! Ook hen bezingt, die dachten,
 dat God was een uitgebloeide bloem,
 een onkruid, dat moest verdwijne' uit het leven,

die hadden geleerd, God te verachten,
 maar waren gezonden als d' eersten, even-
 goed om te verhoogen zijn roem.
 Als ook zij glimlachend 't offer brachten,
 mannelijk sterk, in 't minst niet hoovaardig,
 getuigende op hun laatste dag:
 'Dankbaar sterf ik, te hebben geleefd,'
 God is hun zeker geweest genadig:
 Hij let op de lading, niet op de vlag.

Zingt, dichters, een lied voor die hebben gezwegen,
 wetend: één woord, een enkel woord,
 dat hun geven kan rust, vrijheid, het blij
 weerzien van moeder en vader en kind,
 maar 't voelden verraad aan een hooger wij
 en kozen het zwoegen in strocmen den regen,
 hongrig, verkleumd, daar waar men hoort
 een schreeuw in den nacht en 's morgens vindt 't
 ontzielde lijf van zijn liefsten vrind, - en
 bleve' ook daarna standvastig en trouw.

Dichters van morgen! Uw hymne laat klinken
 ter eere der sterke, moedige vrouw,
 die leefde in de jaren der groote beproeving,
 in tijden van schaarschte, in dagen van rouw;
 zing de vrouwen, die toen de laatste wallen
 van liefde en vrede waren geslecht,
 toen dag aan dag woedde het bittre gevecht
 van allen tegen allen, - toen
 het leek, als had God losgelaten
 onze wereld en Satan op aarde zijn vlag
 geschen voorgoed - door de morgenstraten
 liepen met heldere gelaten
 en brachten wat zon in den donkeren dag.
 Glimlachend traden ze binnen,
 waar een eenzaam mensch doorwaakte de nacht,
 wisten 'er valt hier niets te beginnen

dan eerst rustig te luistren naar lange klacht';
 daarna pas poogde zij op te beuren,
 kookte voor d' oude moeder wat pap,
 gaf den kinderen een warme hap
 en stopte in hun kleeren de scheuren.
 Toen zij wegging, was alles netjes en goed,
 de vrouw keek haar aan met dankbare oogen:
 'God loone 't je, kind.' In een golf steeg het bloed
 warm naar haar hart, en dankbaar bewogen
 drukte zij de magere hand.
 'Ik zou denken, moeder, dat spreekt toch van zelf.'
 En met een glimlach was zij verdwenen...
 O, was het avond, dat z' uit kon weenen
 in van den nacht het verborgen gewelf;
 haar hart deed zoo'n pijn... En even dacht zij:
 'Wat schijnen die jaren al lang voorbij,
 en toch is 't als waren wij gisteren nog saam en
 gaf hij mij in scherts de dwaaste namen' ...
 Zij hoorde zijn stem, zij zag zijn gezicht,
 zijn oogen, ernstig en zonnig toch, blij;
 altijd opnieuw bad zij om kracht
 en altijd opnieuw heeft God die geschonken,
 op haar pad vielen soms nog vreugdevonken,
 haar blik kreeg den weerglans van 't innerlijk licht,
 maar het bleef toch een eenzaam leven;
 haar rijkste schatten heeft niemand gekend,
 één blad in haar bleef voorgoed onbeschreven...

Richt op ook voor háar een monument,
 Dichters, laat zij in uw verzen verschijnen
 zooals zij was in haar hoopvolle jeugd,
 beeldt de trouw in het groote en het kleine,
 die zij zelf nooit vermoedde, noch hield voor deugd.
 O dichters van morgen, wilt gedenken
 de bittere worstling van ons geslacht:
 al heeft het weinig bereikt en volbracht,
 gij zult het een blik vol liefde schenken

en een beeld van zijn wezen oprichten,
waar zijn leed in geadeld staat
door der schoonheid glans; gij zult gedenken
in liefde al die vroeg oude gezichte' en
u voele' onzen wijzeren kameraad.

XII

O wij zaligen,
die mogen bezingen
't groot en schoon bewegen
van den mensch van nu,
wijd en wijder trekt
't meegevoel zijn kringen,
golvend gaan de wegen
en de wind wordt luw.

Stemt, o stemt met ons in,
gij Dichters van morgen,
met ons, Dichters van heden,
in het ruischende lied
God ter eere, in wiens hart
ook gij zijt geborgen
en Menschheid ter eere,
die haar stroom in Hem giet.